

samen bouwen en verankeren

Begroting 2018

waterschap
limburg

Bezoekadres

Maria Theresialaan 99
6043 CX Roermond

Postadres

Postbus 2207
6040 CC Roermond

IBAN NL10NWAB0636750906
KvK 67682065

088-8890100

info@waterschaplimburg.nl
waterschaplimburg.nl

titel Begroting 2018
subtitel Samen bouwen en verankeren
datum 8 november 2017
versie 3.0 (AB 29 november 2017)
status Concept
zaaknr. 2017-Z6474
documentnr. 2017-D62092

vrijgave Dit document is tot stand gekomen onder verantwoordelijkheid van het dagelijks bestuur

Inhoudsopgave

1	Voorwoord	4
2	Leeswijzer	6
2.1	Bestuurlijke planning en control cyclus	6
2.2	Begroting 2018	6
3	Waterschap Limburg in kengetallen	8
4	Programmabegroting	10
4.1	Programma Waterkeringen	11
4.2	Programma Watersysteem en -keten	16
4.3	Programma Bestuur en organisatie	28
5	Financiële begroting	37
5.1	Samenvatting	37
5.2	Investeringskrediet	40
5.3	Kostendrager/kostentoerekening/dekkingsmiddelen	42
5.4	Begroting naar kosten en opbrengsten	45
5.5	Overige paragrafen	53
5.6	Belastingsamenwerking Gemeenten en Waterschappen	70
5.7	Waterschapbedrijf Limburg	74
5.8	De tarieven	76
5.9	Voorstellen	80
6	Bijlagen	81

1 Voorwoord

Voor u ligt de begroting 2018 van Waterschap Limburg (WL), de eerste begroting die door het dagelijks bestuur van Waterschap Limburg is voorbereid. Was de begroting 2017 nog een som van twee oude begrotingen, deze begroting draagt het stempel van Waterschap Limburg.

Deze begroting wordt gekenmerkt door aan de ene kant stevig door te pakken op de kernopgaven van het waterschap en aan de andere kant veel ruimte en aandacht om de basis verder op orde te brengen.

Het klimaat verandert in hoog tempo. De buien die voor 2050 zijn voorspeld, zijn ruim een jaar geleden al gevallen. En 2017 werd lange tijd gedomineerd door droogte. De vooruitzichten zijn dat de onvoorspelbaarheid en heftigheid alleen maar toenemen. Op wereldschaal, maar ook in onze provincie. Het vraagt veel van onze inwoners, bedrijven, organisaties en collega-overheden om deze uitdaging het hoofd te bieden.

Wij willen in 2018 krachtig doorgaan om samen met de omgeving Limburg klimaatrobuuster te maken. Dat doen we onder vlag van Water in Balans. Wij nodigen onze omgeving nadrukkelijk uit samen met ons oplossingen te vinden voor zowel het landelijk als het stedelijk gebied. Wij vragen inwoners om zelf de handen uit de mouwen te steken en in hun eigen omgeving maatregelen te nemen om *waterklaar* te zijn. Wij nodigen collega-overheden uit om samen met ons financieel bij te dragen aan het klimaatadaptief maken van de ruimtelijke omgeving. Wij zien het als een van onze kernopgaven om Limburg voor te bereiden op het veranderend klimaat, zodat we op de lange termijn op een plezierige manier hier kunnen blijven wonen, werken en recreëren.

Een tweede opgave die ook alles met het veranderende klimaat te maken heeft is de dijkversterking. Onze dijken langs de Maas voldoen zo goed als allemaal niet aan de eisen van de toekomst¹. Op veel plekken zijn we bezig om samen met inwoners de beste oplossingen te vinden. We doen dat in ontwerpateliers, waar inwoners en medewerkers van het waterschap gezamenlijk optrekken. Dat levert mooie resultaten op. Op andere plekken zitten we al volop in de uitvoering en ronden we het werk af. Zo werken we stap voor stap aan veilige dijken.

In de waterketen en de afvalwaterzuivering zetten we in op een transitie naar een circulaire economie, gericht op terugwinning van grondstoffen. Innovatie en duurzaamheid gaan hierbij hand in hand. Waterkwaliteit heeft extra aandacht, waarbij we extra aandacht besteden aan nieuwe stoffen als geneesmiddelenresten. Aan de andere kant is er in 2018 veel aandacht voor het verder werken aan de basis op orde brengen. We lichten er twee onderwerpen uit.

---

¹ Voor 2050 moeten al onze dijken aan de nieuwe normering voldoen. Dit wil niet zeggen dat de dijken nu onveilig zijn. Het waterschap ontwikkelt voor de meest kritische dijkvakken noodplannen om de tijd tussen afkeuring en versterking te overbruggen.

In 2018 starten wij met het project 'Data op orde/asset management'. Op het gebied van de waterkeringen moeten wij voldoen aan de 'Zorgplicht' en daarvoor is het noodzakelijk dat we scherp in beeld hebben wat de staat van onderhoud van onze keringen is en welke acties nodig zijn om ze in perfecte staat te houden. In ons watersysteem inventariseren wij onze bezittingen (assets) zoals stuwen, gemalen, duikers, watergangen, etc.), zodat wij planmatig onderhoud kunnen plegen en weten wanneer vervanging aan de orde is. We doen dit met het uiteindelijke oogmerk om goed onderhouden assets te hebben, die het klimaat robuust maken van ons watersysteem geweldig kunnen ondersteunen. Zowel de zorgplicht voor de keringen als data op orde in het watersysteem vragen om een flinke investering. Bij deze begroting treft u als bijlagen de inhoudelijke onderbouwing² van het beheer en onderhoud van onze assets aan en in de financiële paragrafen is de dekking opgenomen.

Verder gaan wij in 2018 door met het toewerken op alle terreinen naar een Waterschap Limburg werkwijze. Van hoe we omgaan met dijkwachters tot het maken van een keur voor ons hele gebied. Van het invoeren van het generatie pact om onze oudere werknemers duurzaam te kunnen laten doorwerken en een flinke impuls van jongeren (onder wie trainees) te realiseren tot het WL-breed introduceren van de Integraal Project Management rollen voor projecten. Van het werken met een onderhoudsbeheer systeem in de buitendiensten tot het WL-breed voorbereid zijn op de nieuwe Omgevingswet. Eind 2018 hebben we al onze werkwijzen omgezet naar een WL-werkwijze.

Ten slotte

Waterschap Limburg is van start gegaan met als motto: 'met de omgeving, voor de omgeving', met de kernwaarden 'samenwerken en verbinden, duurzaamheid en innovatief vermogen'. Gelijk vanaf de start hebben we dat vormgegeven door bewust aan te sluiten bij initiatieven in de samenleving, ruimte voor ontwikkeling te bieden en optimaal gebruik te maken van kennis en kunde van buiten het waterschap. We realiseren ons dat we het niet alleen kunnen en delen onze ervaring en kennis graag met onze samenleving om de beste oplossingen voor Limburg te vinden, voor nu en zeker ook voor de generatie die na ons komt. We staan hiermee aan het begin en willen hier graag enthousiast en uitnodigend mee doorgaan, zodat Waterschap Limburg midden in de omgeving geworteld wordt en blijft.

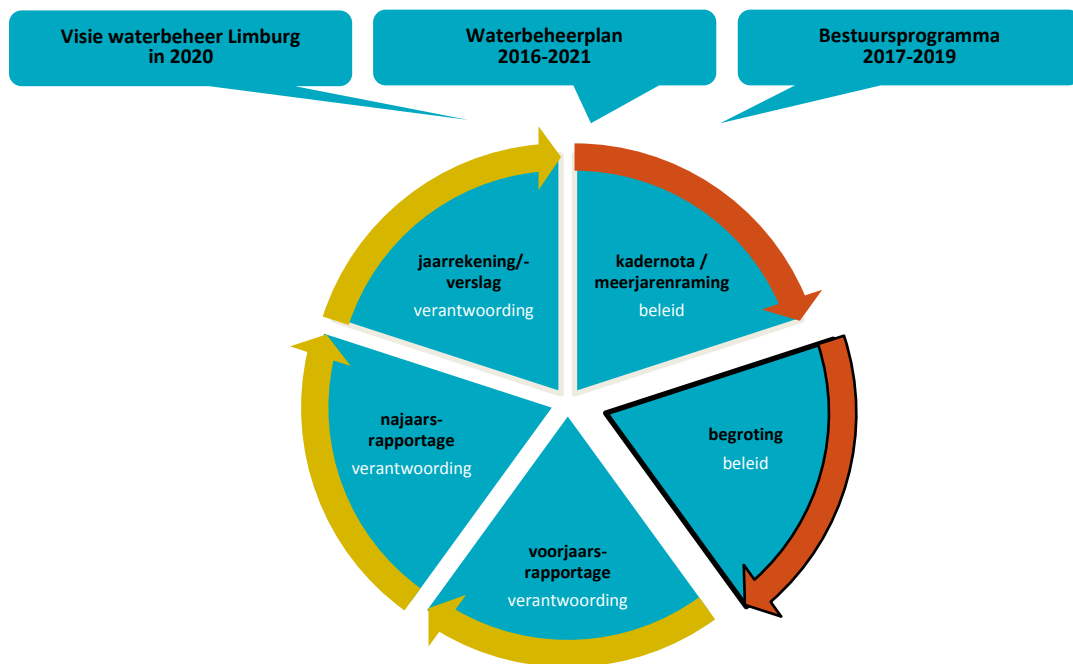
---

² 'Onderhoudsprogramma Waterkeringen', DB-besluit d.d. 5 september 2017 en 'Meerjarenplan assetmanagement watersysteem', DB besluit d.d. 19 september 2017

2 Leeswijzer

2.1 Bestuurlijke planning en control cyclus

De 'bestuurlijke planning & control cyclus 2018' ziet er als volgt uit:

2.2 Begroting 2018

Voor u ligt de 'Begroting 2018'. Deze begroting is een uitwerking van de 1ste jaarschijf van de 'Kadernota 2018 / meerjarenraming 2018-2023'. De 'Visie Waterbeheer in Limburg' en de bestuurlijke koers, zoals verwoord in het 'Bestuursprogramma 2017-2019 - met de omgeving voor de omgeving' is uitgewerkt. Het 'Waterbeheerplan 2016-2021' (Wbp) is volop in uitvoering. Klimaatadaptatie, veilige dijken, duurzaamheid, innovatie en basis op orde zijn belangrijke thema's, waar in deze begroting ruimte voor is gemaakt.

Deze begroting volgt de wettelijke voorschriften en is daarom opgebouwd uit een 'programmabegroting' en een 'financiële begroting'.

Programmabegroting

De 'programmabegroting' bestaat uit de programma's:

- Waterkeringen;
- Watersysteem en -keten;
- Bestuur en organisatie.

En binnen die programma's staan de volgende vragen centraal:

- Wat willen we bereiken?
- Wat gaan we daarvoor doen?
- Wat mag dat kosten?

Deze zogenaamde drie w-vragen gebruiken wij als leidraad bij de beschrijving van de programma's. Per programma eindigen we met een overzicht van de kosten, opbrengsten en investeringen. Op deze manier krijgt u een transparant beeld van de wijze waarop en de middelen waarmee wij onze doelen realiseren.

Financiële begroting

In de financiële begroting presenteren we de begroting naar kosten- en opbrengstensoort en brengen we de vermogenspositie van het waterschap in beeld. Ook schetsen we risico's die wij op ons af zien komen.

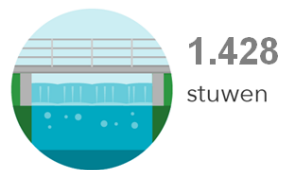
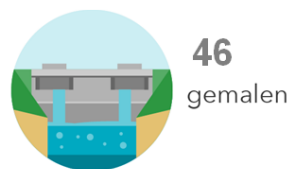
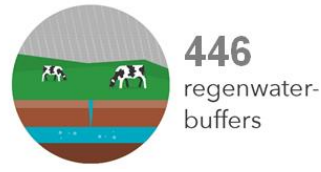
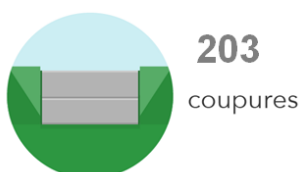
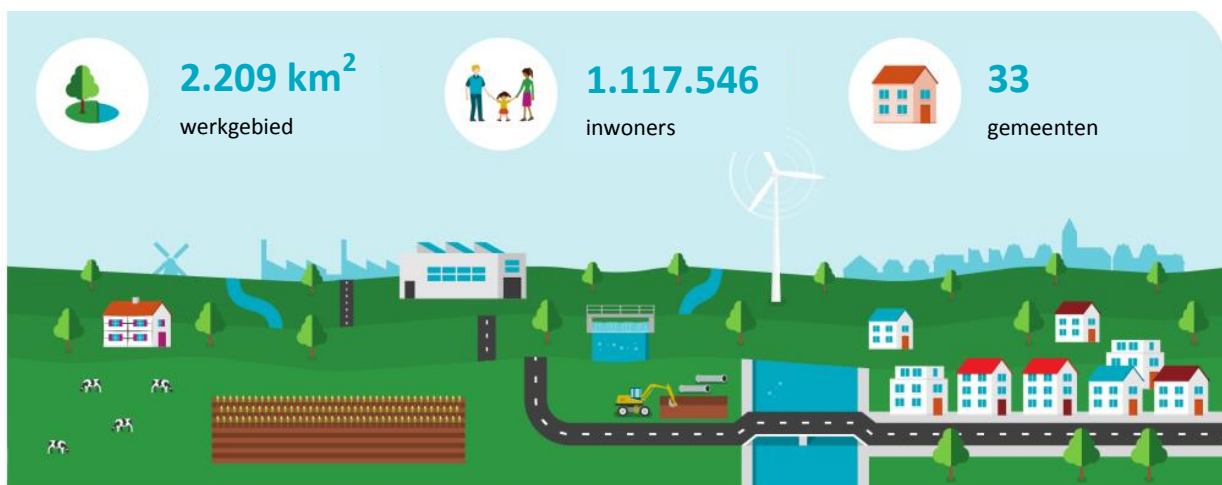
We presenteren de cijfers in een veelvoud van € 100. Hierdoor ontstaan mogelijk afrondingsverschillen in totaaltellingen, saldi en dergelijke.

Verder maken het weerstandsvermogen, de financiering en de verbonden partijen deel uit van de door de Regeling beleidsvoorbereiding en verantwoording waterschappen (BBVW) verplicht op te nemen paragrafen.

Bijlagen

Tot slot is er nog een aantal (wettelijk verplichte) bijlagen opgenomen.

3 Waterschap Limburg in kengetallen

Programma- begroting

2018

waterschap
limburg

4 Programmabegroting

Begroting 2018 naar programma's

In de programmabegroting geven wij per programma weer waar ons waterschap inhoudelijk voor staat en welke producten en projecten wij in 2018 gaan leveren. Ieder programma is op dezelfde wijze opgebouwd:

- Wat willen we bereiken?
- Wat gaan we daarvoor doen?
- Wat mag dat kosten?

De beantwoording van deze vragen is per programma opgedeeld in diverse thema's, die terug te vinden zijn in ons 'Waterbeheerplan 2016-2021'. Hieronder een overzicht van de thema's per programma.

Waterkeringen

Hoogwaterbescherming Maas

- Dijkversterking
- Zorgplicht waterkeringen

Vergunningen en plantoetsing

- Vergunningverlening en plantoetsing

Watersysteem en -keten

Regionaal watersysteem

- Functies van water en rol waterschap
- Peilbeheer, wateraanvoer en verdrogingsbestrijding
- Wateroverlast en bodemerosie
- Beken en beekdalen
- Water en ruimte
- Waterkwaliteit en ecologie
- Recreatie

Zuiveren en waterketen

- Afvalwaterketen
- Samenwerking in de waterketen

Grondbeleid en areaalbeheer

Bestuur en organisatie

Bestuur en organisatie

- Communicatie en klantcontact
- Mens en organisatie
- Financiën, control en facilitaire zaken
- Informatievoorziening

Crisisbeheersing

Toezicht en handhaving

- Toezicht en handhaving
- Recreatie

4.1 Programma Waterkeringen

Waterkeringen

Hoogwaterbescherming Maas

- Dijkversterking
- Zorgplicht waterkeringen

Vergunningen en plantoetsing

- Vergunningverlening en plantoetsing

Wat willen we bereiken?

Hoogwaterbescherming Maas

Wij willen een goede bescherming voor alle inwoners tegen overstromingsgevaar van de Maas. Voor 2050 moeten daarom alle dijken die niet voldoen aan de nieuwe normering zijn versterkt. Onze lopende dijkversterkingen voeren wij zo snel mogelijk uit, met nadrukkelijk ons motto “met de omgeving, voor de omgeving” als belangrijk richtsnoer. Daar waar mogelijk laten wij dijkversterking gepaard gaan met het toevoegen van ruimtelijke of economische kwaliteiten.

Wij dragen iedere dag zorg voor onze dijken, op zo’n manier dat de veiligheid van onze dijken geborgd is op het moment dat het er echt toe doet. We zorgen er actief voor dat de bewoners achter de dijken veilig zijn.

Vergunningen en plantoetsing

Wij willen dat Limburg een provincie is die zich kan ontwikkelen, waar initiatieven kunnen worden ontplooid. Tegelijkertijd is het belangrijk dat die initiatieven geen negatieve gevolgen hebben voor ons oppervlaktewater, de klimaatverandering of de veiligheid van dijken. Daarom toetsen we plannen van gemeenten, bedrijven en particulieren, adviseren we hen hoe hun initiatief in harmonie met de waterbelangen kan worden uitgevoerd en verlenen we, wanneer dat nodig en mogelijk is een vergunning of ontheffing.

Wat gaan we ervoor doen?

Hoogwaterbescherming Maas

Dijkversterking

- In de periode tot 2021 worden ongeveer 70 km dijken aangelegd of verbeterd die effectief en efficiënt te beheren zijn, die voldoen aan de landelijke normen voor de dijken en die passen binnen het Limburgse Maaslandschap. Het betreft verbetering van bestaande dijken en aansluitingen op de hoge gronden.
  - In 2018 worden de werkzaamheden op de volgende dijktrajecten afgerond:
    - Ohé en Laak (cluster A)
    - Grevenbicht-Roosteren (cluster B)
  - We starten met de werken bij:
    - Afferden, Bergen, kern Mook (Prio 1)
    - Lottum en Grubbenvorst (Prio 2)
- We werken met onze partners nauw samen om te komen tot een duurzaam veilig Maasdal waarbij de waterveiligheid (HWBP) op een hoogwaardige wijze wordt ingepast in de omgeving. Waar mogelijk zoeken we daarbij de combinatie met ruimtelijke maatregelen om ook voor de lange termijn gesteld te staan voor ontwikkelingen op het gebied van o.a. klimaatverandering. Zo worden in de gebieden Baarlo, Thorn, Arcen en Well dijkverleggingen bestudeerd om ruimte voor de Maas te creëren en werken we met de gemeente Venlo samen aan de hoogwateropgave in de stad.
- De voorbereiding en uitvoering van de dijkversterkingsprojecten vindt plaats in nauwe samenwerking met de directe omgeving. We doen dit onder meer in omgevingswerkgroepen en ontwerpateliers samen met bewoners en zetten daar middelen als co-creatie in. We informeren de stakeholders onder andere via nieuwe media, nieuwsbrieven en tijdens informatieavonden.
- We werken aan innovaties binnen het waterkeringendomein door kostenefficiënte oplossingen te realiseren en draagvlak voor waterveiligheid te vergroten. We dragen onder meer actief bij aan de Projectoverstijgende Verkenning Kabels en Leidingen en de Projectoverstijgende Verkenning Gebiedseigen Grond van het landelijke HWBP en voeren pilots uit naar diverse technische innovaties.
- We werken samen met partners in het stroomgebied van de Maas aan het scherp en SMART maken van de Veiligheidsstrategie tot 2100. De wisselwerking tussen korte termijn dijkversterking en de lange termijn rivierverruiming wordt vertaald in specifieke en afrekenbare doelen voor de dijkversterkingsprojecten van het waterschap.
- Ook maken we afspraken over de wijze waarop we in de toekomst de afstemming tussen de korte en lange termijn hoogwaterveiligheid vormgeven.
- We communiceren actief over de risico's voor wonen, werken en recreëren langs de Maas met inwoners en bedrijven en dragen zo bij aan risicobewustzijn.
- Afgekeurde dijkvakken voldoen niet aan de wettelijke eisen en moeten door middel van dijkversterking worden verbeterd tot de vigerende wettelijke norm. In de periode tussen afkeuring en daadwerkelijke uitvoering van de dijkverbetering ontwikkelt het waterschap, hiermee invulling gevend aan de zorgplicht, voor de meest kritische dijkvakken noodplannen.

Hiermee wordt bereikt dat de huidige dijk, met noodmaatregelen een zo hoog mogelijke waterstand kan keren.

Zorgplicht waterkeringen

- Via de Zorgplicht Primaire Keringen hebben we de wettelijke taak om de primaire keringen aan de veiligheidseisen te laten voldoen en voor het noodzakelijke preventieve beheer en onderhoud te zorgen. We moeten aantoonbaar maken dat we op systeemniveau, procesniveau en in het veld de juiste dingen doen, deze procesmatig juist ingeregeld zijn en dit aantoonbaar vastleggen. In 2018 wordt in dit verband de eerste bestuurlijke veiligheidsrapportage opgeleverd. Het voldoen aan de zorgplicht is de garantie naar de omgeving dat wij met onze dijken optimale veiligheid bieden aan de bewoners en ondernemers achter de dijken.
- Eind 2018 audit de Inspectie Leefomgeving en Transport onze invulling van de Zorgplicht. We willen tenminste voldoende scoren in deze audit. Voorafgaand aan de audit door de ILT laten we ons collegiaal toetsen door andere waterschappen.
- De wettelijke beoordeling van de waterkeringen vanaf 2017 (intrede nieuwe normering) tot en met 2023 wordt volgens een compleet nieuwe systematiek en aan de hand van de nieuwe norm uitgevoerd. De beoordeling is de ingang voor een programmering in het HWBP. In 2018 gaan we verder met de inventarisatie van de gegevens en de inwinning van aanvullende gegevens. Als eerste beoordelen we de primaire keringen binnen de koploperprojecten Maastricht en Venlo. We plannen onze beoordeling zo dat we ontwikkelingen in het gebied kunnen ondersteunen door tijdig een

veiligheidsoordeel beschikbaar te hebben. In de plus-variant van de Kadernota hebben wij toegezegd om de Zorgplicht verder te onderbouwen. In een bijlage bij deze begroting hebben wij uitgewerkt op welke wijze wij onze zorgplicht invullen en wat de kosten ervan bedragen. De financiële consequenties ervan zijn in deze begroting verwerkt, als ook in de meerjarenraming.

- Conform de Kadernota investeren we in het planmatige onderhoud van de waterkeringen. Op basis van het meerjarenonderhoudsprogramma wordt de huidige veiligheid van de dijken geborgd. We investeren in het onderhoud van met name de kunstwerken en we spelen in op de groei van ons areaal in de komende jaren door het gereedkomen van de Maaswerkenkeringen de komende jaren en de HWBP-keringen op termijn;
- We onderzoeken, om de veiligheid van onze keringen te borgen, methoden voor het bestrijden van invasieve beplanting, die een bedreiging vormt voor de veiligheid, zoals de Japanse duizendknoop.
- We willen de veiligheid van onze keringen borgen, maar we willen dat de lasten voor onze inwoners en ondernemers beperkt blijven. Daarom vergelijken we onze wijze van onderhoud met die van andere dijkbeheerders en zoeken de mogelijkheid om door innovaties efficiënter te werken.

Vergunningen en plantoetsing

Vergunningverlening en plantoetsing

Integratie keurkwartet

- Het zogenaamde keurkwartet bestaat uit Keur, Algemene Regels, Beleidsregels en Uitgangspunten legger. Een plan van aanpak om te komen tot één keurkwartet voor Waterschap Limburg is opgesteld en wordt in 2018 uitgevoerd.

Waar mogelijk zetten we in op deregulering en daarmee anticiperen we ook op de komst van de Omgevingswet.

Kwaliteitscriteria Vergunningen

- De waterbeheerders in Nederland (Rijkswaterstaat en waterschappen) hebben in 2016 afspraken gemaakt over te hanteren kwaliteitscriteria op het terrein van vergunningen (toezicht en handhaving). Uit de in 2017 uitgevoerde O-meting volgt dat tal van verbeteringen noodzakelijk zijn om te kunnen beantwoorden aan de kwaliteitscriteria. Eind 2018 zijn deze verbeteringen doorgevoerd.

Omgevingswet

- De inwerkingtreding van de Omgevingswet, die gepland stond per medio 2019, wordt uitgesteld. De nieuwe datum van inwerkingtreding is 1 januari 2021. De voorbereiding van de Omgevingswet biedt ons de ruimte om volop invulling te geven aan “met de omgeving, voor de omgeving”. Om die reden stellen we de voorbereiding van de implementatie van de wet niet uit. Er is veel werk te verzetten. De Omgevingswet raakt ons werk en de organisatie op alle fronten. In 2018 wordt het programmaplan uitgevoerd. In 2018 nemen wij u daar graag in mee, te beginnen met een introductie in december 2017.

Indicatoren

Indicator	Norm 2018	Einddoel	Jaar
Hoogwaterbescherming Maas			
Dijkversterking			
• % van het totaal aantal meters te verbeteren dijken gereed (Maaswerken dijkversterkingen)	57%	100%	2020
• % HWBP dijkversterkingen voorkeursalternatief bestuurlijk vastgesteld	60%	100%	2020
Zorgplicht waterkeringen			
• # processen binnen Zorgplicht op orde	7	7	- ^a
• % dijken waar hoogteoordeel is afgegeven	45%	100%	2023
Vergunningen en plantoetsing			
• % van de aanvragen om vergunning dat met inachtneming van de wettelijke termijn afgehandeld wordt	80%	95%	2021

^a deze indicator blijft jaarlijks hetzelfde.

Wat mag het kosten?

Exploitatie

Programma Waterkeringen	2018 Begroting
Kosten	2.805.600
Opbrengsten	-
Netto kosten	2.805.600
Doorberekende kosten van programma bestuur en organisatie	9.647.864
Totaal na doorberekening	12.453.464

Investerings

Programma Waterkeringen	2018 Begroting
Uitgaven	101.409.000
Inkomsten	82.707.000
Netto investeringsuitgaven in 2018	18.702.000

4.2 Programma Watersysteem en -keten

Watersysteem en -keten

Regionaal watersysteem

- Functies van water en rol waterschap
- Peilbeheer, wateraanvoer en verdrogingsbestrijding
- Wateroverlast en bodemerosie
- Beken en beekdalen
- Water en ruimte
- Waterkwaliteit en ecologie
- Recreatie

Zuiveren en waterketen

- Afvalwaterketen
- Samenwerking in de waterketen

Grondbeleid en areaalbeheer

Wat willen we bereiken?

Regionaal Watersysteem

Met 'Water in Balans' streven we naar een Limburgs watersysteem dat zo robuust is ingericht dat het extreme regenval beter verwerkt, bij droogte niet droogvalt en ecologisch gezien op orde is. Het komt dan slechts sporadisch voor dat water gebouwen binnendringt, landbouwgronden meerdere dagen onder water zet of infrastructuur langere tijd onbruikbaar maakt. We werken hierbij nauw samen met partners in de regio.

We staan voor veiligheid en daarin zijn we ambitieus en gaan we voor het maximaal haalbare. We willen een goed en economische verantwoord waterbeheer. Daarbij zetten we in op een goed peilbeheer voor de land- en tuinbouw, bedrijven en de natuur. De uitdaging bij het veranderende klimaat vraagt om een watersysteem dat goed functioneert bij wateroverlast en ook bij droogte. Daarom investeren extra in het onderhoud van onze beken en kunstwerken, zodat deze ook naar de toekomst op orde zijn.

Ook de waterkwaliteit staat blijvend onder druk, wij spannen ons in voor goede kwaliteit van het water. De beekherstelopgave is bij ons in goede handen.

Dit kunnen we alleen maar samen met onze omgeving. Samen met de omgeving komen we tot droge voeten, voldoende water en schoon en natuurlijk water.

Zuiveren en Waterketen

In 2020 zijn we halverwege met het realiseren van de doelen van de Kaderrichtlijn Water (KRW) voor fosfaat- en nitraatmissies op de rioolwaterzuiveringsinstallaties (rwzi). Geleidelijk aan wordt het netto energieverbruik van de installaties teruggebracht tot energieneutraal en worden met nieuwe technieken allerlei bruikbare grondstoffen uit het afvalwater en zuiveringsslib teruggewonnen. Het sliboverschot is gehalveerd. Een aanzienlijk deel van de begroting van WBL betreft slibafzet. Door het afsluiten van een nieuw meerjarig contract voor de afzet van gedroogd slib naar de ENCI worden fluctuaties in de kosten van slibverwerking voor de komende 5 jaar voorkomen. Een deel van het effluent van enkele zuiveringen wordt niet meer geloosd, maar gebruikt als proceswater door bedrijven. Ook wordt er met bedrijven warmte uitgewisseld en wordt samengewerkt aan zuivering van afvalwater bij de bron. De gemeenten voldoen inmiddels aan de basisinspanning, maar bij veel gemeentelijke overstorten op kwetsbare en zeer kwetsbare beken zijn nog aanvullende KRW-maatregelen nodig.

De optimalisatiekansen uit de Optimalisatie Afvalwatersysteem Studies (OAS) zijn verder uitgewerkt en deels al uitgevoerd. Door de samenwerking tussen gemeenten en waterschap bereiken we aanzienlijke kostenbesparingen in beheer, onderhoud en vervanging van rioolstelsels.

Grondbeleid en areaalbeheer

We willen een goede uitvoering van projecten en beheer & onderhoud dankzij een actief grondbeleid, waarbij het beschikken over de juiste gronden belangrijker is dan het perse in eigendom hebben.

Wat gaan we ervoor doen?

Water in Balans

Oplossen van de wateroverlast-problematiek is urgent. Met het actieprogramma Water in Balans geeft Waterschap Limburg hieraan hoge prioriteit. Water in Balans is de integratie van de wateroverlastprogramma's van beide voormalige Limburgse waterschappen.

Het programma heeft flinke ambities op een aantal gebieden, zoals het verminderen van wateroverlast in bebouwde gebieden, klimaatbestendige beekdalontwikkeling, het herzien van beekonderhoud, aanleg retentiegebieden en verbeteren van de informatievoorziening. Dit alles in goede afstemming en samenwerking met de omgeving, waarbij ruimte is voor creatieve ideeën en innovaties op waterbeheergebied. Met Water in Balans streeft het waterschap naar een Limburgs watersysteem dat zo robuust is ingericht dat het extreme regenval beter verwerkt, bij droogte het water vasthoudt en ecologisch op orde is. Waterschap Limburg is al gestart met enkele concrete, zichtbare maatregelen in het veld én start tegelijk met de langduriger processen die nodig zijn om het watersysteem aan te passen aan het nieuwe klimaat.

Regionaal Watersysteem

Functies van water en rol waterschap

- We zijn duidelijk over onze taakopvatting naar onze omgeving. Daarom leggen we voor een aantal belangrijke onderwerpen vast hoe we onze rol en verantwoordelijkheid zien. Het gaat dan onder andere om bescherming tegen wateroverlast, droogtebeperking, peilbeheer,

waterkwaliteitsdoelen en ontwikkelen van watergebonden natuur, recreatie en cultuurhistorie. Dit doen we in de opzet van de nieuwe Omgevingswet en vanuit ons streven om het voor onze omgeving eenvoudiger te maken met minder regels.

- We stellen de nota 'Soortenbeleid' op waarin we beschrijven welke rol we uitoefenen en hoe we gaan handelen rond beschermde plant- en diersoorten en niet-inheemse invasieve soorten.

Peilbeheer, wateraanvoer en verdrogingsbestrijding

Peilbeheer en grondwaterbescherming

- De maa- en onderhoudsbestekken van district Noord en Midden worden opnieuw aanbesteed.
- Voor een groot deel (80%) van onze watergangen zijn referentiewaterstanden bekend. Deze helpen bij het dagelijks beheer en onderhoud van de primaire en secundaire watergangen (legger). De implementatie in de organisatie zal in 2018 worden afgerond. We brengen via het dashboard van het hydrologisch voorspellingsinstrument BOS-OMAR de referentiewaterstanden naar de omgeving transparant in beeld.
- We starten met het opstellen van een gebiedsdekkend NLP2 - Nieuw Limburgs Peil 2 - voor Limburg (zowel kwantiteit en kwaliteit). Dit start in 2018 met gebiedspilots en zal in 2020/2021 beheergebiedsdekkend zijn afgerond.
- We stellen een nota peilbeheer vast. Deze nota beschrijft de randvoorwaarden voor het stuwbeheer, maaibeheer en de wateraanvoer om de Gewenste Grondwaterstand zoals in het NLP-proces werd/wordt vastgesteld, zoveel mogelijk te benaderen.

Daarbij zijn de referentiewaterstanden, de waterstanden die men mag verwachten op grond van de fysieke eigenschappen van de watergangen uit de legger, het vertrekpunt maar niet het eindpunt.

- We lopen samen met onze Limburgse waterpartners een Waterbeschikbaarheidsproces door, waarin afspraken worden vastgelegd over het handelingsperspectief voor het gebruik van zoetwater in geval van droogte en maatregelen worden voorgesteld voor het optimaliseren van de watervraag en het wateraanbod. Dit proces is één van de sporen binnen de landelijke Delta-beslissing Zoetwater en wordt op provinciaal niveau opgepakt. Wij hebben samen met Provincie Limburg hierin een trekkende rol.

Klimaatstrategie zoetwater

- Voor Limburg werken we de in het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie opgenomen klimaatstresstest verder uit met Rijk, UvW en gemeenten. Wij koppelen de in 2017 in Waterpanel Noord opgedane kennis en ervaring van de stresstesten-light aan deze klimaatstresstest waardoor een Limburgdekkend beeld ontstaat van de (zoet-) waterbehoefte in droge en natte perioden. We spelen daarbij gecombineerd in op droogte en wateroverlast. Ook de kennis die wordt vergaard in de pilots waterbeschikbaarheid (Weerterland en Parkstad) nemen wij hierin mee.
- We voeren samen met onze Brabantse partners de maatregelen uit de Bestuursovereenkomst Zoetwater (DHZ) uit. In 2018 wordt een tussenevaluatie uitgevoerd die duidelijk maakt in hoeverre de uitvoering van de overeenkomst vordert. Op basis van deze

tussenevaluatie vindt eventuele herverdeling van Programmamiddelen tussen de Regionale Partijen (Zuid- en Oost-Nederland) plaats.

- In 2018 zullen de maatregelen Noordervaart door Rijkswaterstaat (RWS) concreet zijn uitgewerkt. Wij zijn hierbij direct betrokken. De verwachting is dat de Noordervaart in 2020 fysiek volledig op orde is gebracht. Overdracht naar WL is conform afspraak op dat moment aan de orde.
- Met o.a. Rijkswaterstaat en Waterschap Aa en Maas hebben we afspraken gemaakt over het vergroten van de hoeveelheid wateraanvoer. Voor het optimaliseren van de wateraanvoer in het regionale kanalenstelsel en het vergroten van de wateraanvoer voor ons en voor Waterschap Aa en Maas zijn in 2018-2020 investeringen nodig. Hiervoor is het noodzakelijk dat we met bestaande gegevens ons regionale wateraanvoersysteem (leggerwaterlopen) evalueren en de mogelijkheden tot optimalisatie van de wateraanvoer en -verdeling onderzoeken.

Wateroverlast en bodemerosie

Wateroverlast uit beken

- We pakken de bestrijding van wateroverlast programmatisch aan met het programma Water in Balans. Dit doen we via vier sporen:
    - klimaatadaptief maken van onze leefomgeving;
    - de aanpassing van onderhoud;
    - interne bedrijfsvoering;
    - crisisbeheersing.
- Daarnaast voeren we gebiedspilots uit waarbij we met de omgeving op zoek gaan naar nieuwe methoden, mogelijkheden en kansen én de resultaten uit de vier inhoudelijke sporen toepassen.

We benutten 2018 en 2019 om beter inzicht te krijgen in de omvang van onze knelpunten.

- We stellen samen met onze Limburgse partners een Klimaatagenda Limburg op, waarin beschreven staat hoe Limburg toewerkt naar een klimaatadaptief waterbeheer. Als waterschap vervullen we hierin met de provincie een trekkersrol.
- Samen met de provincie bezien we of we in plaats van de huidige normeringssystematiek tot een meer risicogerichte benadering kunnen komen (vergelijkbaar met het Deltaprogramma Waterveiligheid), die meer recht doet aan de mogelijke risico's op wateroverlast. Dit doen we in afstemming met de ontwikkeling van de klimaatstresstest.
- In Noord-Limburg wordt gestart met retentiegebied(-en) en in Zuid-Limburg worden de eerste wateroverlastmaatregelen uitgevoerd.
- Voor de projectgebieden Meerssen, Oirsbeek en Limbricht werken we toe naar besluitvorming over ontwerpmaatregelen. Voor de gebieden Geul en Gulpdal starten we met de betrokken stakeholders een gebiedsproces.
- In de plusvariant van de kadernota hebben wij toegezegd dat wij Data op orde/Assetmanagement verder onderbouwen. In een bijlage bij deze begroting hebben wij aangegeven hoe wij onze data op orde brengen en wat de kosten bedragen. De financiële consequenties ervan zijn in deze begroting verwerkt, als ook in het meerjarenperspectief.
- Data op orde: we brengen de data van onze beekprofielen en regenwaterbuffers verder op orde door deze in te meten. Door circa 150 kilometer beekprofielen in te meten maken we een verbeterslag van onze datagegevens en kunnen we bepalen

in hoeverre de actuele toestand afwijkt van de gewenste toestand van de watergangen.

- Assetbeheer: we richten het beheer en onderhoud van ons areaal in op basis van prestatie, risico's en kosten.

Inzicht in overstromingsrisico's

- Samen met partners, inwoners en bedrijven maken we afspraken over zelfredzaamheid. Dit voeren we samen uit onder de vlag van het programma Water in Balans.
- Voor de tweede plancycus van de Europese Richtlijn Overstromingsrisico's (ROR) wordt input geleverd voor de actualisatie van overstromingsgevaar- en overstromingsrisicokaarten van rivieren en grotere beken.
- In 2018 wordt samen met STOWA en Waterschap Aa en Maas een Benchmark Inundatiemodellen uitgevoerd, waarin voor een pilotgebied in Noord-Limburg zeven inundatiemodellen worden getest. Doel ervan is om waterbeheerders voor vrij afwaterende, hellende terreinen meer inzicht te geven in de bruikbaarheid van diverse beschikbare modelinstrumenten om wateroverlast vanuit het oppervlakte-water en/of de riolering te kwantificeren (o.a. watersysteemtoets en stresstest).

Wateroverlast vanuit landbouwgebieden

- Vanuit het programma Water in Balans werken we met belanghebbenden de mogelijkheden uit van brongerichte maatregelen in de landbouw. We doen dit specifiek in enkele proefgebieden. Aan de hand van de resultaten maken we vervolgens procesafspraken over te bereiken doelen op de korte en op de lange termijn.

Beken en beekdal

- We ontwikkelen in 2018 een eenduidig integraal beleid voor robuuste beekdalontwikkeling (wateroverlast en – tekort en ecologie) in combinatie met economische, natuur- en landschapsontwikkeling.
Hiervoor is veel ruimte nodig, waarbij de omgeving een grotere rol krijgt als beheerder, wat tegelijk zorgt voor meer betrokkenheid. Ook de provincie als ruimtelijke ordenaar en strategisch grondbezitter is cruciaal in de doelrealisatie.
- We ronden de Stroomgebiedsbrede ecologische systeemanalyse Tungelroyse beek af en passen dit toe op de andere natuurbeken.
- In 2018 voeren we circa 15 km beekherstel uit.

Water en ruimte

- De implementatie van de Omgevingswet vraagt om waterbelangen te borgen in plannen van derden. Het gaat hierbij om het beschermen van de keringen en het bestaande watersysteem, zowel wat betreft kwantiteit als kwaliteit, maar ook om het creëren en behouden van ruimte voor een klimaatadaptief watersysteem. Dit geldt zowel voor water in het landelijk gebied als in de bebouwde omgeving. We bepalen samen met onze partners:
  - de wijze van samenwerken;
  - de organisatie van onze betrokkenheid bij Omgevingsvisies en Omgevingsplannen en de wijze waarop de bouwsteen ‘water’ in deze plannen invulling krijgt;
  - de behoefte aan regelgeving rond water, zoals zal worden opgenomen in de toekomstige waterschapsverordening;

- welke andere instrumenten we inzetten om onze waterdoelen te realiseren.

- We breiden de subsidieregeling voor het afkoppelen van regenwater van verhardingen bij particulieren en bedrijven Limburgbreed uit. In samenwerking met gemeenten en woningbouwverenigingen stimuleren we burgers en bedrijven om zoveel mogelijk regenwater van de riolering te halen.

Waterkwaliteit en ecologie

- Voor wat betreft vervuilende stoffen en ecologie voeren we watersysteemanalyses op hoofdlijnen uit. Daarin bepalen we de mate van bijdrage van vervuilingbronnen die het verschil tussen de huidige situatie en de doelstellingen van de KRW veroorzaken. We onderzoeken het vóórkomen, de herkomst, de verspreidingsroutes en het verwijderen van nutriënten, metalen, bestrijdingsmiddelen, medicijnresten en andere opkomende stoffen in ons water. Ook brengen we in beeld wat niet meer mogelijk is en hoe ver we komen met het KRW-doelbereik.
- We monitoren gericht in risicogebieden, in overleg met gemeenten en omgevingsdiensten, om de herkomst van hoge concentraties ongewenste stoffen te achterhalen. Zo nodig treden we handhavend op.
- We ronden in 2018 de inventarisatie van de lozingssituaties van pot- en containerteeltbedrijven af. Afhankelijk van deze inventarisatie bekijken we of deze bedrijfstak kwantiteits- of kwaliteitsproblemen veroorzaakt voor het watersysteem.
- We blijven actief betrokken bij de landelijke beleidsvorming over de uniformering van het lozingenbeleid voor mestverwerkingsinstallaties.

De uitkomst van het landelijke traject passen we toe bij vergunningverlening.

- We leveren op verzoek van de landbouwsector advies / geven voorlichting om de uitvoering van het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW) voor de landbouwsector meer handen en voeten te kunnen geven.
- De bestrijding van muskusratten richt zich op het terugdringen van de populatie tot een aanvaardbaar niveau (< 0,15 vangsten per kilometer). Die van beverratten op volledige uitroeiing.

Projecten in het watersysteem

Om het watersysteem op orde te krijgen wordt een groot aantal projecten uitgevoerd. Deze dragen eraan bij het watersysteem te laten voldoen aan de doelen die in het Waterbeheerplan zijn beschreven: droge voeten, voldoende water, natuurlijk water en schoon water.

De opgave hiervoor is omvangrijk. Dit wordt projectmatig uitgewerkt door middelen en capaciteit op elkaar af te stemmen en meerjarig weg te zetten. Het proces om tot een prioritering te komen is in 2017 nader uitgewerkt en heeft geleid tot een aangepast projectportfolio dat voor de komende jaren uitvoerbaar is. Voor 2018 verfijnen we de prioriteringssystematiek (integraliteit), wordt het projectportfolio periodiek geactualiseerd.

In de paragraaf 'Wat mag het kosten?' is een overzicht gegeven van type projecten die reeds in 2017 of eerder zijn opgestart en in 2018 doorlopen en van projecten die in 2018 worden opgestart.

Zuiveren en waterketen

Afvalwaterketen

Transport van afvalwater optimaliseren

- We onderzoeken samen met Waterschapsbedrijf Limburg (WBL) en gemeenten manieren om de aanvoer van het rioolwater naar de rwzi's slimmer te sturen via een gemalenbeheersysteem en automatisering. We zetten in op optimalisering van de afnameverplichting. Kansrijke maatregelen op het gebied van een hogere of lagere afname dan de norm, leggen we vast in afspraken over maatwerkafname die bestuurlijk door de partners wordt ondertekend. Hieraan ligt een bestuurlijk vastgestelde redeneerlijn afnameverplichting (met o.a. Ecologisch afwegingskader) ten grondslag.

Zuiveren van afvalwater optimaliseren

- We stellen onze rol vast en ontwikkelen indien nodig een strategische beleidslijn voor de onderwerpen duurzame inzetbaarheid van nieuwe technieken voor het zuiveren, het terugwinnen van energie, meststoffen, metalen en andere grondstoffen uit het afvalwater en zuiveringsslib. Dit doen we samen met WBL.
- We stellen in samenwerking met WBL een plan van aanpak op hoe voorgestelde processtappen voor de centrale thema's energieneutraliteit, circulaire economie, klimaatbestendigheid, waterkwaliteit, infrastructuur en innovatie van de toekomstvisie waterzuiveren en waterketen 2030 vorm kunnen krijgen.

Riooloverstorten aanpakken

- We herijken ons stedelijk waterbeleid door onze visie op duurzaam klimaat-adaptief stedelijk waterbeheer, aanpak overstorten, afkoppelen hemelwater, instrumenten en de functies van water in de bebouwde omgeving te actualiseren. Essentieel onderwerp is hoe we hierin samenwerken met gemeenten.

Probleemstoffen

- We volgen de uitkomsten en voortgang van diverse onderzoeken op het gebied van medicijnen en andere chemische verontreinigingen. Wij initiëren overleggen/samenwerking ter vermindering van probleemstoffen in de breedste zin van het woord.

Samenwerking in de waterketen

- We werken met gemeenten, Waterleidingmaatschappij Limburg (WML) en WBL de inventarisatie van thema's en activiteiten in de waterketen die kansrijk

zijn voor een (bovenregionale) samenwerking verder uit. Kansen op o.a. het gebied van beheer en onderhoud, innovatie, meten/data/rekenen, communicatie, klimaatbestendigheid en circulaire economie (hergebruik) worden verder uitgediept. Voor de thema's waarop samenwerking structureel invulling gaat krijgen wordt een passende samenwerkingsvorm voorgesteld.

Grondbeleid en areaalbeheer

- Het structureel verkopen van tertiaire beken is geen haalbare kaart. We maken wel een plan hoe we het beste om kunnen gaan met het beheer en onderhoud van de tertiaire watergangen.
- In 2018 wordt het grondbeleid vastgesteld en geïmplementeerd. Daarbij wordt afgesproken hoe WL met grondgebruik en grondbezit om wil gaan in relatie tot haar taken.

Indicatoren

Deze indicatoren zijn nog in ontwikkeling.

Indicator	Norm 2018	Einddoel	Jaar
Regionaal watersysteem			
Functies van water en rol waterschap			
• totaalscore zwemwater ^a	≥40	≥40	- ^e
Peilbeheer, wateraanvoer en verdrogingsbeleid			
• % uitvoering van de maatregelen uit de Bestuursovereenkomst Zoetwater (DHZ)	33%	100%	2021
Wateroverlast en bodemerrosie			
• # hectares waar nog niet aan de vigerende wateroverlastnormering wordt voldaan ^b	575	0	2021
• # km ingemeten waterloop en opgeslagen in databank kernregistratie	300 km	3.000 km	2027
• % gesloten meldingen	80%	100%	2020
Beken en beekdalen			
• % van de natuurbeken waarbij een ecologisch streefbeeld is opgesteld conform SESA ^c	20%	100%	2021
• % van de streefbeelden (opgesteld conform SESA) behaald ^d	0%	100%	2033
Waterkwaliteit en ecologie			
• gemiddeld aantal normoverschrijdende prioritaire stoffen per waterlichaam (totaal # normoverschrijdingen / # waterlichamen)	0,58	0	2027
• gemiddelde maatlatscore (EKR) voor de ecologische kwaliteitselementen:	0,49	0,58	2027
○ macrofauna	0,34	0,47	2027
○ vis	0,49	0,58	2027
○ overige waterflora			
• gemiddeld percentage waterlichamen dat aan de norm voor fysisch-chemische kwaliteitselementen voldoet:	30%	100%	2027
○ nutriënten (stikstof en fosfor)	83%	100%	2027
○ overige parameters (zuurstof/temperatuur/zuurgraad/chloride)			

^a 20 zwemwateren; per zwemwater gescoord (slecht = 0, aanvaardbaar = 1, goed = 2, uitstekend = 3)

^b dit betreft de werknormen uit het Nationaal Bestuursakkoord Water (NBW)

^c Stroomgebiedsbrede Ecologische Systemanalyse (SESA-systematiek). Dit betreft de natuurbeken binnen het stroomgebied van de Tungelroyse beek (Neerbeek) en valt samen met de ontwikkeling van SESA WL.

^d de oorzaak is dat we nu nog niet weten wat het streefbeeld is/wordt.

^e deze indicator blijft jaarlijks hetzelfde.

Wat mag het kosten?

Exploitatie

Programma Watersysteem en -keten	2018 Begroting
Kosten	11.108.800
Opbrengsten	656.400
Netto kosten	10.452.400
Bijdrage aan WBL	67.620.044
Doorberekende kosten van programma bestuur en organisatie	34.519.734
Totaal na doorberekening	112.592.178

Investeringsen

Programma Watersysteem en -keten	2018 Begroting
Uitgaven	20.664.000
Inkomsten	6.731.000
Netto investeringsuitgaven in 2018	13.933.000

Het budget is taakstellend en met uw algemeen bestuur bespreken we de prioritering van de projecten.

Projecten in het watersysteem

Hieronder een overzicht van type projecten die reeds in 2017 of eerder zijn opgestart en in 2018 doorlopen en van projecten die in 2018 worden opgestart.

Projecten Beekherstel

Herinrichting Rode Beek Susteren - Oud Roosteren

Vispassage Geul Epermolen Aquadra

Herinrichting Groote Molenbeek (Kasteelse bossen)

Herinrichting Thornerbeek, Panheelderbeek, Raambeek, Itterbeek

Herinrichting Tielebeek bovenloop en Kroonbeek

Wellse molenbeek

Herinrichting Loobeek tr. Venraysch Broek

Herinrichting Loobeek tr. De Spurkt

Herinrichting Lollebeek Castenrayse Vennen

Aansluiten oude Geulmeanders, Gulpen

Herinrichting Geul benedenstrooms kern Valkenburg fase 2 (Leeuw brouwerij)

Herinrichting Kanjel en Gelei, gemeenten Meerssen en Maastricht

Herinrichting Geleenbeek Corio Glana algemeen

Vispassage Wittemermolen Wittem

Vispassage Baalsbruggermolen Kerkrade

Vispassage Volmolen
Herinrichting Groote Molenbeek A73 (Tienrayseweg)
Regenwaterbuffer Spaans Vonderen
Ontkluizing Keutelbeek Sittard fase1
Herinrichting Kwistbeek
Herinrichting Kwistbeek beekmonding
Kleine vismigratieknelpunten overige beken
Pilot retentiegebied Breevennen
Herinrichting Sittardse Keutelbeek (highlight 20 cor.gl. FASE1)
Grondverwerving meandering waterlopen

Projecten Waterveiligheid

Vloeddam Slenaken
Maatregelen wateroverlast Roer
Dam buffer de Dem en middenloop Caumerbeek
Vergroten buffers fase 3
Wateroverlastmaatregelen Meersen
Wateroverlastmaatregelen Oirsbeek
Wateroverlastmaatregelen Einighausen-Limbricht
WiB Planuitwerking wateroverlastknelpunten
WiB Grondverwerving
BOS-OMAR
Gebiedspilot Schelkensbeek
Gebiedspilot Eckeltsebeek

Projecten Verdrogingsbestrijding

NLP Heidsche Peel
Noordervaart en Peelkanalen
GGOR 't Hout
GGOR Heuvelland - Bunder en Elsloer bos (PAS)
GGOR Heuvelland - Geleenbeekdal (PAS)
GGOR Heuvelland - Geuldal (PAS)
GGOR Heuvelland - Noordbeemden en Hoogbos (PAS)
GGOR Turfkoelen - Roerdal (PAS)
Extensief maaibeheer Roerdal (PAS)
Overig Roerdal (PAS)

NNP niet zijnde N2000 - 28. Holtmuhle

NLP herstelmaatregelen

NLP streefbeeld sesa

NLP subirrigatie

Projecten Vervanging en aanpassing assets

Kleine investeringswerken fase 3

Herstel kademuren - Commandeursmolen

Damwand oever roer, voorstad st Jacob Roermond

Vervanging krooshekreiniger Niers

Tractiemiddelen buitendienst

4.3 Programma Bestuur en organisatie

Bestuur en organisatie

Bestuur en organisatie

- Communicatie en klantcontact
- Mens en organisatie
- Financiën, control en facilitaire zaken
- Informatievoorziening

Crisisbeheersing

Toezicht en handhaving

- Toezicht en handhaving
- Recreatie

Wat willen we bereiken?

Waterschap Limburg wordt bestuurd op een zorgvuldige, kostenbewuste, daadkrachtige en resultaatgerichte wijze, zodat de wettelijke opgaven en geformuleerde beleidsvoornemens optimaal worden ingevuld.

Waterschap Limburg werkt aan de hand van een gedeelde bestuurlijke en ambtelijke ambitie en agenda. Daarbij wordt optimaal gebruik gemaakt van de in de organisatie aanwezige kennis en competenties. We zorgen voor de vervlechting van de aanwezige bestuurlijke en ambtelijke culturen zodat Waterschap Limburg optimaal kan presteren.

We voeren jaarlijks audits uit om de efficiëntie en effectiviteit van ons beleid te toetsen.

Om de primaire processen (lees: programma's, processen en projecten) goed te laten verlopen is ondersteuning nodig door interne dienstverleningsprocessen, die gericht zijn op het realiseren van de doelstellingen van Waterschap Limburg. Het betreft een organiserende, coördinerende, faciliterende en toetsende rol, met een duidelijke focus op proactieve samenwerking. Dit doen we op strategisch (richten), tactisch (inrichten) en operationeel (verrichten) niveau vanuit de kritische succesfactoren:

- samenwerkend waterschap;
- communicerend waterschap;
- doelmatig waterschap;
- duurzaam waterschap;
- goed werkgeverschap.

We zetten in op (nog meer) samenwerken met kennis- en onderwijsinstellingen en bedrijven om slagkracht, innovatiekracht en de aansluiting van onderwijs en bedrijfsleven bij onze opgaven te borgen. We zorgen ervoor dat we een constante stroom stagiaires en trainees binnen onze organisatie hebben waardoor we enerzijds nieuwe kennis en ideeën binnenhalen maar anderzijds ook voor jonge mensen een plek zijn waarin zij hun talenten kunnen ontplooiën en ervaring opdoen. En we kijken ook goed naar onze huidige medewerkers en benutten hun talenten zo goed mogelijk. Daarnaast wordt de jeugd door educatieprogramma's te faciliteren op school waterbewust gemaakt. Op deze manier wordt een bewustwording in denken over 'hoe om te gaan met onze omgeving' gerealiseerd. Ook is het belangrijk dat onze inwoners goed op de hoogte zijn van de risico's op het gebied van waterveiligheid en over het handelingsperspectief en zelfredzaamheid van onze inwoners.

De inwoners en bedrijven binnen Limburg maken via de diverse communicatiekanalen kennis met Waterschap Limburg. We doseren en bieden onze informatie op de juiste wijze aan zodat die aansluit op de leefwereld van onze inwoners en bedrijven.

Waterschap Limburg kenmerkt zich als een betrouwbaar, professioneel en toegankelijk waterschap, dat zichtbaar en aanspreekbaar is voor publiek en partners. Integriteit is een belangrijke voorwaarde voor het vertrouwen in onze organisatie. Burgers en externe partijen mogen erop rekenen dat Waterschap Limburg in de uitoefening van zijn taak niet alleen effectief en efficiënt is, maar ook betrouwbaar, zorgvuldig en eerlijk. We streven deze doelstellingen na voor de omgang met Inwoners, maar ook voor de omgang met elkaar in de organisatie. Met het integriteitsbeleid willen we het volgende bereiken:

- Bevorderen van het integriteitsbewustzijn en het (moreel) verantwoord handelen van de medewerkers van Waterschap Limburg.
- Borgen van integriteit binnen waterschap.
- Versterken van het vertrouwen van de medewerkers in elkaar.
- Versterken van het vertrouwen van de omgeving (inwoners, bedrijven) in Waterschap Limburg.
- Evenwichtigheid tussen enerzijds het zelfstandig oordeel van de medewerkers en anderzijds het voorkomen van schendingen en als deze dan toch voorkomen, dat deze op een rechtvaardige wijze worden opgepakt.

Waterschap Limburg speelt in op de steeds vergaande digitalisering van de maatschappij. Dit geldt zeker ook ten tijde van een calamiteit of crisis. Via het netcentrische systeem wordt alle beschikbare informatie ten tijde van een calamiteit gedeeld met onze externe partners.

Om onze taken en werkzaamheden goed uit te kunnen voeren en de instandhouding van de waterstaatswerken te borgen, zetten we verschillende instrumenten in waaronder toezicht en handhaving. Op basis van de analyse die met onze externe partners gemaakt is, wordt een toezichtprogramma uitgevoerd waarbij de nadruk ligt op communicatie en proactief handelen. Repressief handelen is aan de orde wanneer dit noodzakelijk is om onze waterbelangen te borgen.

Wat gaan we ervoor doen?

Bestuur en organisatie

Communicatie en klantcontact

- Inwoners of bedrijven die een melding of een suggestie willen doen of een vraag voor ons hebben worden optimaal bediend. We zetten in op persoonlijk contact met onze inwoners om, indien nodig snel te kunnen handelen of uitleg te geven. Via het klantcontactcenter (KCC) worden externe klantvragen en omgevingsmeldingen geregistreerd en afgehandeld. Met de informatie die deze registratie oplevert kunnen verbeteringen doorgevoerd worden. De vastgestelde servicenormen vormen hiervoor de leidraad.
- De bevindingen uit de beleidsaudit Omgevingsmeldingen worden verwerkt in een plan van aanpak ter verdere verbetering van klantcontacten en doorontwikkeling van het KCC.
- Via communicatie dragen we bij aan 'omgevingsgericht' beleid. Hiervoor worden wekelijks omgevingsanalyses gemaakt, die worden gedeeld met bestuur en organisatie. Ten tijde van calamiteiten worden separate omgevingsanalyses gemaakt met hogere frequentie.
- We voeren in 2018 een extern doelgroeponderzoek uit.
- We zorgen voor een communicatieparagraaf in project- en beleidsplannen en monitoren in 2018 de waardering voor tenminste twee communicatiekanalen die worden ingezet bij beleids- en project-communicatie en voeren waar nodig verbeteringen door naar aanleiding hiervan.
- We zoeken proactief de media op en profileren ons op speerpunten in

waterschapsbeleid volgens het pers- en profileringsplan. We monitoren hoe we in de media komen en of dat aansluit bij het gewenste beeld dat het waterschap wil uitstralen.

- We geven vorm aan risicocommunicatie via een campagne, gericht op het stimuleren van 'waterbewust' handelen bij inwoners.

Mens en organisatie

- Als goed werkgever bieden wij interessant en uitdagend werk en is er wij veel ruimte voor initiatief en ontwikkeling.
- Om de doelen van de organisatie te kunnen behalen is een juiste match nodig tussen deze doelen en de kennis, kunde, competenties van de medewerkers. Het instrument Strategische Personeelsplanning (SPP) wordt ingezet als hulpmiddel om deze match te maken en wordt een continue proces. We starten in 2018 met het generatiepact dat oudere werknemers op een goede manier naar het einde van hun werkzame begeleidt en tegelijkertijd ruimte biedt voor nieuwe jongere medewerkers.
- We stellen een nieuw vervoersbeleid (woon- werkverkeer, parkeren, bedrijfsauto's etc.) op en implementeren dit. Daarbij speelt duurzaamheid een belangrijke rol.

Inkoop

- We adviseren en ondersteunen de organisatie bij het rechtmatig en doelmatig inkopen en bij het signaleren van nieuwe ontwikkelingen op het gebied van inkoop, zoals innovatieve aanbestedingstechnieken.

We zetten daarbij in op professionalisering van de inkoop, met aandacht voor planmatige inkoop, ontwikkelen van inkoopprocedures, prestatie-indicatoren voor inkoop alsook ontwikkelen van benodigde vaardigheden en competenties.

Subsidies

- Voor de uitvoering van onze taken ontvangen we subsidies uit diverse regionale, nationale en Europese fondsen. We zorgen voor een optimale benutting van deze subsidies via centrale sturing, advisering en ondersteuning. We coördineren en toetsen subsidieaanvragen, adviseren over ontwikkelingen en bouwen aan een netwerk gericht op samenwerking met partnerorganisaties.

Financiën en control

Financiën

- We houden vast aan een betrouwbaar en doelmatig financieel meerjarenbeleid en zien toe op de naleving hiervan.

Control

- Via control leveren we een bijdrage aan 'good governance'. We ondersteunen en adviseren bestuur en management, gevraagd en ongevraagd, bij het bereiken van afgesproken resultaten en doelen.
- In 2017 is de kadernota aan de planning en control cyclus toegevoegd. In het voorjaar 2018 wordt de nieuwe kadernota vastgesteld als onderdeel van begroten, bijstellen en verantwoorden.

Integriteit

- We implementeren het integriteitsbeleid. De kerncompetenties uit het 'Expeditieplan' zijn de basis voor het integriteitsbeleid voor medewerkers en

voor de onderliggende regelingen en gedragscodes. Zij vormen de leidraad voor ons dagelijks handelen: in strategische besluitvorming, het dagelijks beleid, onderlinge samenwerking en omgang met relaties.

Strategisch risicomanagement

- In 2018 implementeren we de werkwijze zoals beschreven in de door ons vastgestelde 'Nota risicomanagement'. Door de risico's, die zich aandienen bij het besturen van het waterschap te identificeren, te analyseren en waar gewenst maatregelen te treffen, die op hun effect worden beoordeeld, geven wij invulling aan zorgvuldig, kosten bewust en daadkrachtig besturen zoals in het Bestuursprogramma 2017-2019 is vastgelegd.

Kwaliteitsmanagement

- We blijven procesgericht werken met de focus op continue verbetering van onze kwaliteit en klantgerichtheid. Conform de Nota Risicomanagement beschrijven we in dit kwaliteitsmanagementsysteem ook onze operationele risico's en de mogelijke borging hiervan. Met behulp van de Lean managementfilosofie verbeteren we niet alleen continu de bedrijfsresultaten maar elimineren we ook verspillingen terwijl de klantwaarde centraal staat.

Informatievoorziening en facilitaire zaken

- We gaan bij het inrichten en het verstrekken van onze (digitale) informatievoorziening uit van het optimaal bedienen van onze omgeving en interne klanten. Toegankelijkheid, transparantie en betrouwbaarheid zijn de uitgangspunten van onze 'Visie Informatievoorziening'.

De beschikbaarheid van onze systemen staan hierbij centraal.

- We richten ons in 2018 op de verdere concretisering en realisatie van deze visie en de hieruit voortgekomen herijkte Roadmap Informatievoorziening (2017-2021).
  - We voeren projecten uit en leveren diensten die bijdragen aan de ondersteuning van de interne organisatiedoelen van Waterschap Limburg (denk bijv. aan Water in Balans, Assetmanagement, Data op orde, Zorgplicht, Omgevingswet etc.),
  - We realiseren de landelijke ambitie en verplichte wetgeving op het gebied van digitalisering (vertaald in de Digikompas) door de uitvoering van in de Roadmap opgenomen projecten en diensten. De voortgang en de stand van zaken van de Digikompas wordt halfjaarlijks aan het Dagelijks Bestuur gerapporteerd.

Informatieveiligheid

- We gaan bij het beveiligen van onze (digitale) informatievoorziening uit van optimale beschikbaarheid en betrouwbaarheid van onze informatievoorziening en systemen.
- We richten ons in 2018 op de verdere concretisering en realisatie van onze informatieveiligheid ondergebracht in de herijkte Roadmap Informatievoorziening (2017-2021).
- We voeren security audits uit conform de BIWA, en zorgen dat mogelijk geconstateerde aandachtspunten op korte termijn worden opgelost.

Crisisbeheersing

- We gaan door op de ingeslagen weg naar verdere professionalisering van de crisisbeheersing:
  - Op basis van de evaluatie van de nieuwe crisisorganisatie eind 2017 volgt een plan van aanpak om deze waar nodig bij te stellen. Met de verbeterpunten uit dit plan van aanpak, gaan we organisatiebreed aan de slag.
  - We voeren het jaarplan 'Opleiden, Trainen, Oefenen' uit conform het 'Meerjarig beleidsplan OTO'.
  - We gaan ons in 2018 oriënteren op een grootschalige oefening met de omgeving.
- We evalueren het gevolgde proces na elke opschaling van de crisisorganisatie. We stellen richtlijnen op voor het evalueren van de crisisorganisatie en opschalingen.
- Netcentrisch Werken wordt eind 2018 geïmplementeerd. Dit betreft zowel bemensing, werkafspraken intern en met de Veiligheidsregio's en het systeem LCMS water. Dit is eveneens een actiepunt binnen Water in Balans.

Toezicht en handhaving

Toezicht en handhaving

- In overeenstemming met het in 2015 vastgestelde Nalevingsbeleid voor Waterschap Limburg wordt eind 2017 het meerjaren handhavingsprogramma 2018-2021 vastgesteld. Dit is gebaseerd op een risicoanalyse die we samen met onze interne en externe omgeving hebben opgesteld. We voeren onze toezicht- en handhavingstaken risico gestuurd uit.

- De waterbeheerders in Nederland (Rijkswaterstaat en waterschappen) hebben in 2016 afspraken gemaakt over te hanteren kwaliteitscriteria op het terrein van vergunningen, toezicht en handhaving. Uit de in 2017 uitgevoerde 0-meting volgt dat verbeteringen noodzakelijk zijn om te kunnen beantwoorden aan de kwaliteitscriteria. Een plan van aanpak is opgesteld. We voeren deze verbeteringen in 2018 door.
- Wij geven actief en preventief doelgroepgericht bekendheid aan de geldende regelgeving. Hiermee zetten we in op spontane naleving. Dit doen wij ook bij individuele bedrijfsinspecties.
- Wij monitoren gericht in het kader van specifieke projecten (pot- en containerteelt, problematiek opkomende stoffen waarvan het vermoeden bestaat dat deze schadelijk zijn). Daarnaast bemonsteren we, op basis van een risicoanalyse bedrijven die op de riolering lozen (indirecte lozingen). Ook bemonsteren we periodiek het effluentwater van de IAZI Sitech. Als de resultaten van bemonsteringen daartoe aanleiding geven, treden wij handhavend op.
- Ter uitvoering van het Bestuursakkoord Water werken wij op diverse terreinen samen met Rijkswaterstaat. Voorbeelden hiervan zijn de landelijke afspraken rondom samenloop, SAW@, milieuvluchten.
- Met Rijkswaterstaat (regionaal) hebben wij samenwerkingsafspraken gemaakt op basis waarvan Rijkswaterstaat namens ons toeziet op de naleving van het Besluit bodemkwaliteit en wij namens hun toezien op de naleving van m.n. de agrarische voorschriften uit het Activiteitenbesluit.
- Met het oog op het verwerven van kennis en het uitwisselen van ervaringen, werken wij samen met andere waterschappen (bijv. mestverwerkingsinstallaties) en de Regionale Uitvoeringsdiensten in Limburg (met name indirecte lozingen).

Recreatie

- We delen informatie over de kwaliteit van onze zwemwateren open en transparant via onze zwemwaterwebsite met de zwemmers, zodat ze steeds een actueel overzicht hebben waar ze veilig kunnen recreëren (www.zwemwater.nl).
- Tijdens het zwemseizoen voeren we controles en bemonsteringen uit bij de officiële zwemlocaties en zien toe op naleving van zwemverboden op plaatsen waar dat is ingesteld. We vermelden op de informatieborden bij de officiële zwemlocaties wanneer laatste bemonstering heeft plaatsgevonden.
- We adviseren bij nieuwe zwemlocaties/-zwemplekken op basis van protocol aanwijzen en afvoeren van zwemlocaties en volgen met de provincies de landelijke trends op het gebied van zwemwaterkwaliteit (waaronder de nieuwe zwemwaterwet in 2018) in relatie tot klimaatverandering en we dragen zo nodig bij aan nieuw beleid.

Indicatoren

Indicator	Norm 2018	Einddoel	Jaar
Bestuur en organisatie			
Communicatie en klantcontact			
• % binnen twee werkdagen wordt contact opgenomen om te checken of de melding goed is begrepen en of persoonlijk bezoek nodig is	95%	95%	- ^b
• % afhandeling melding binnen 2 weken ^a	80%	80%	- ^b
• tevredenheidsscore bij bezoekers van een informatiebijeenkomst/werkatelier	7	7,5	2020
Mens en organisatie			
• % ziekteverzuim	5%	3,5%	2023
• # trainees/stagiaires	20	20	- ^b
Financiën en control			
• % tijdige betalingen	95%	95%	- ^b
Informatievoorziening			
• % beschikbaarheid applicaties en infrastructuur	95%	95%	- ^b
Toezicht en handhaving			
• % realisatie Kwaliteitscriteria VTH	95%	95%	- ^b
• % plaatsten info op zwemwaterwebsite binnen 24 uur	90%	90%	- ^b

^a dit betreft afhandeling van de melding. Het oplossen van een (beleidsinhoudelijk) vraagstuk of aanpassen van de situatie in het veld kan langer in beslag nemen.

^b deze indicator blijft jaarlijks hetzelfde.

Wat mag het kosten?

Exploitatie

Programma Bestuur en Organisatie	2018 Begroting
Kosten	54.696.400
Opbrengsten	2.131.200
Netto kosten	52.565.200
Bijdrage aan WBL	432.419
Bijdrage aan BsGW	4.334.300
Doorberekende kosten naar programma watersysteem & -keten en waterkeringen	-44.167.598
Totaal na doorberekening	13.164.321

Investerings

2018	
Begroting	
Bestuur en organisatie	
Uitgaven	750.000
Inkomsten	-
Netto investeringsuitgaven in 2018	750.000

The background of the cover is a photograph of a calm body of water, possibly a lake or a wide river. In the distance, there is a line of houses with red roofs and green lawns. The sky is blue with scattered white clouds. In the foreground, there are green reeds and yellow wildflowers. A yellow rectangular box with rounded corners is positioned in the lower-left quadrant, containing the title and logo.

Financiële begroting

2018

waterschap
limburg

5 Financiële begroting

5.1 Samenvatting

In deze paragraaf geven we op hoofdlijnen het resultaat van de exploitatie, de investeringen en de tarieven weer en lichten ze kort toe.

Exploitatie

De begroting kan op basis van de netto kosten per programma als volgt worden weergegeven.

Programma		2018 Begroting
Waterkeringen		12.453.464
Watersysteem en -keten		112.592.178
Bestuur en organisatie		13.164.321
Programmatotaal		138.209.963
Onvoorzien WL	+	275.100
Onvoorzien WBL	+	291.637
Ruimte goodwill BsGW	+	165.000
Goodwill toetreders BsGW	-/-	826.900
Totaal netto kosten		138.114.800
Opbrengst waterschapsbelastingen, inclusief kwijtschelding en oninbaarverklaringen		133.926.100
Exploitatieresultaat		-4.188.700

Voor een nadere toelichting op de programma's verwijzen we naar hoofdstuk 4.

Aangezien in deze begroting de verschillen ten opzichte van 2018 op kostensoortenniveau worden verklaard kan het gecombineerde resultaat van de begroting volgens de indeling van de kostensoorten als volgt worden weergegeven.

Kosten / Opbrengsten	2018 Begroting
Kosten	141.729.300
Opbrengsten	137.540.600
Exploitatieresultaat	-4.188.700

Voor een uitgebreide toelichting op de kosten en opbrengsten wordt verwezen naar hoofdstuk 5.4.

De opbrengsten zijn inclusief de heffingsopbrengsten, waarbij voor 2018 rekening is gehouden met een stijging van de gemiddelde opbrengstontwikkeling met 4,8% voor beide taken. Deze is lager dan de opbrengstontwikkeling zoals opgenomen in de Kadernota 2018/Meerjarenraming 2018-2023 waarin nog werd uitgegaan van een percentage van 5,2%. Dit was exclusief de financiële effecten van het onderhoudsprogramma waterkeringen en het onderhoudsplan assetmanagement watersysteem.

De voorliggende begroting 2018 heeft zich ten opzichte van de kadernota/meerjarenraming 2018 dan ook positief ontwikkeld.

In 2018 is sprake van een exploitatietekort van € 4.188.700, te weten de kosten die gemoeid zijn met de leegstand van de kantoorpanden in Sittard en Blerick ad € 808.700 die ten laste van de 'bestemmingsreserve frictiekosten' komen. De kosten van het project 'data op orde' van € 550.000 die ten laste van de 'bestemmingsreserve assetmanagement watersysteem' worden gebracht en de inzet van 'egaliseringsreserve ontwikkeling waterschapslasten zuiveringsheffing' van € 2.830.000, waarmee over de totale duur van de meerjarenraming een gemiddelde opbrengststijging van 1,5% voor de zuiveringsheffing wordt gerealiseerd. Om een sluitende begroting te presenteren wordt dan ook voorgesteld om in 2018 € 808.700 te onttrekken aan de 'bestemmingsreserve frictiekosten', € 550.000 te onttrekken aan de 'bestemmingsreserve assetmanagement watersysteem' en € 2.830.000 te onttrekken aan de 'egaliseringsreserve ontwikkeling waterschapslasten zuiveringsheffing'.

Investeringsen

De netto investeringsuitgaven in de begroting 2018 zijn € 3,2 miljoen hoger dan geraamd in de Kadernota 2018/Meerjarenraming 2018-2023. Dat is toe te schrijven aan de geactualiseerde programmering van de investeringsuitgaven van het HWBP en doordat het project 'data op orde' is overgeheveld van de investerings sfeer naar de exploitatie.

Totaal	2018 Begroting
Waterkeringen	18.702.000
Watersysteem en -keten	13.933.000
Bestuur en organisatie	750.000
Totaal netto investeringsuitgaven in 2018	33.385.000

De investeringsuitgaven van het Programma Waterkeringen hebben betrekking op de bijdrage in de kosten van het 'Hoogwaterbeschermingsprogramma' (HWBP), uitvoering 'HWBP Noord- en Midden-Limburg', de veiligheidstoetsing, het budgettaire neutrale project 'Bestuursovereenkomst Sluitstukkaden Maasdal' en het project 'Alexanderhaven Roermond' (waarvan een bijdrage van 90% is ontvangen uit het hoogwaterbeschermingsprogramma).

De investeringsprojecten van het Programma Watersysteem en -keten zijn voor het merendeel gebaseerd op het 'Waterbeheerplan 2016-2021'. Ook is rekening gehouden met de inspanningsverplichtingen zoals opgenomen in de Europese Kaderrichtlijn Water, Waterbeleid 21^e eeuw (WB21), het Nationaal Bestuursakkoord Water (NBW), de Vierde Nota Waterhuishouding (NW4) en het Provinciaal Omgevingsplan Limburg (POL) en de voorbereiding op de 4^e toetsingsronde van de primaire waterkeringen.

De investeringen van het Programma Bestuur en organisatie hebben betrekking op automatisering en (geografische) informatievoorziening.

De uitgaven en inkomsten van de individuele investeringsprojecten, gerubriceerd per programma, zijn opgenomen in het investeringsoverzicht dat integraal deel uitmaakt van de begroting (zie bijlage J). Ter bevordering van de inzichtelijkheid van het investeringsoverzicht is de splitsing van de investeringsbedragen in de realisatie tot en met 2016 en de verwachting voor 2017 en 2018 weergegeven.

Tarieven

De tarieven 2018 kunnen als volgt worden weergegeven. Voor een uitgebreide toelichting op de tarieven wordt verwezen naar hoofdstuk 5.8.

Categorie	Watersysteem-beheer	Zuiverings-beheer	Verontreinigings-heffing
<i>Ongebouwd (per hectare):</i>			
Openbare landwegen	173,45	-	-
Overig ongebouwd	34,69	-	-
Natuur (per hectare)	3,46	-	-
Gebouwd (percentage van WOZ-waarde)	0,0249%	-	-
Ingezetenen (per wooneenheid)	53,25	-	-
Zuiveringsheffing (per heffingseenheid)	-	47,62	-
Verontreinigingsheffing (per heffingseenheid)	-	-	47,62

5.2 Investeringskrediet

In hoofdstuk 4 zijn per programma de jaargebonden investeringsuitgaven en -inkomsten voor 2018 getotaliseerd weergegeven. Voor de specificatie, per individueel investeringsproject, wordt verwezen naar Bijlage J, investeringsoverzicht.

Naast de jaarlijkse uitgaven en inkomsten zijn in het investeringsoverzicht per investeringsproject ook de beschikbaar gestelde kredieten opgenomen. Immers, een krediet is noodzakelijk om gelegitimeerd uitgaven van investeringsprojecten te mogen doen. Omdat deze uitgaven over meerdere jaren kunnen worden verantwoord, zijn kredieten dan ook jaaroverschrijdend.

In de 'Verordening ex artikel 108 beleids- en verantwoordingfunctie Waterschap Limburg' (art. 6 en 7) is de procedure voor de autorisatie van investeringskredieten opgenomen en kan voor 2018 als volgt worden weergegeven:

1. Bij de vaststelling van de programmabegroting wordt door het algemeen bestuur per programma een krediet gevoteerd (voor toelichting zie volgende alinea); kredietvoting geldt dan ook per programma.
2. De kredietverlening van een individueel investeringsproject binnen een programma is de verantwoordelijkheid van het dagelijks bestuur; kredietverlening geldt per individueel project.
3. Over de door het dagelijks bestuur verleende kredieten wordt in de voorjaars- en najaarsrapportage evenals de jaarrekening gerapporteerd aan het algemeen bestuur.
4. In de jaarrekening wordt door het algemeen bestuur het saldo van het gevoteerde krediet per programma ingetrokken. Dit saldo betreft de niet door het dagelijks bestuur verleende kredieten.

In verband met de fusie zijn de investeringsuitgaven- en inkomsten 2018 in het investeringsoverzicht beperkt tot het begrotingsjaar. Verder zijn in het kader van de leesbaarheid de investeringsuitgaven en -inkomsten van de realisatie (lopend jaar -1) en het lopend jaar weergegeven. De in het begrotingsjaar beschikbaar te stellen kredieten zijn gebaseerd op basis van ervaringscijfers van de afgelopen jaren. Omdat hierdoor sprake is van een inschatting dient het te voteren krediet te worden beschouwd als een raamkrediet.

Kredietvoting per programma 2018:

- Voor het Programma Waterkeringen is de inschatting dat een kredietvoting van € 13.500.000 noodzakelijk is, waarvan € 11.100.000 voor de solidariteitsbijdrage 2018 aan het landelijke Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP). Dit is exclusief de kredietvoting voor onze eigen HWBP-projecten en de dijkversterking Maaswerken en sluitstukkaden
- Binnen het Programma Watersysteem en -keten wordt gestart met de uitvoering van investeringsprojecten waarvoor nog geen krediet beschikbaar is. Om de uitgaven in 2018, en komende jaren, van deze projecten te kunnen verantwoorden is de inschatting dat € 16.000.000 kredietvoting noodzakelijk is.
- Voor het Programma Bestuur en organisatie is een kredietvoting noodzakelijk van € 1.000.000 voor o.a. activiteiten in het kader van informatievoorziening en automatisering.

Schematisch kan de autorisatieprocedure van investeringskredieten als volgt worden weergegeven.

5.3 Kostendrager/kostentoerekening/dekkingsmiddelen

In dit hoofdstuk wordt de begroting naar kostendrager (lees: taak) weergegeven. Het waterschap kent twee kostendragers, te weten het watersysteembeheer en het zuiveringsbeheer.

Watersysteembeheer

Het watersysteembeheer bevat de kosten van het waterkwantiteitsbeheer, het waterkeringsbeheer, het passieve kwaliteitsbeheer (verbeteringen van de waterkwaliteit in de diverse waterlichamen) en een deel van de kosten voor de aanslagoplegging en invordering van de belastingopbrengsten. De kosten worden betaald door inwoners en eigenaren van gebouwde en ongebouwde onroerende zaken en natuurterreinen.

Zuiveringsbeheer

Het zuiveringsbeheer bevat de kosten voor het zuiveren en transporteren van afvalwater en de verwerking van het zuiveringsslib. Deze taak wordt uitgevoerd door het WBL.

Ook het zuiveringsbeheer bevat een deel van de kosten voor de aanslagoplegging en invordering van de belastingopbrengsten. Verder wordt een gedeelte van de kosten van eigen plannen, bestuur, externe communicatie en vergunningverlening en handhaving van de Wvo, uitgevoerd door Waterschap Limburg, tot het zuiveringsbeheer gerekend. De kosten van het zuiveringsbeheer worden opgebracht door zowel huishoudens als bedrijven op basis van het aantal vervuilingseenheden.

De wijze van toerekening van de kosten naar de beide kostendragers wordt onderstaand kort toegelicht en per kostendrager wordt een toelichting gegeven op de dekking van deze kosten; de 'dekkingsmiddelen'.

Kostentoerekening

De principes die gehanteerd zijn bij de kostentoerekening bepalen hoe de kosten worden toegerekend aan de uiteindelijke kostendragers. De kostendragers vormen de basis voor de opbrengst waterschapslasten. Omdat de kostentoerekening van groot belang kan zijn op de hoogte van de belastingtarieven en bestuurlijke aandacht vergt, is in de voorschriften opgenomen dat hier in de begroting expliciet aandacht aan dient te worden geschonken.

De interne kosten worden toegerekend op basis van bedrijfseconomische principes. Alle indirecte kosten worden doorberekend naar de producten die deel uitmaken van programma's en onderdeel uitmaken van de taak watersysteembeheer en/of zuiveringsbeheer. Een uitgebreide toelichting op de kostentoerekening is opgenomen in bijlage G.

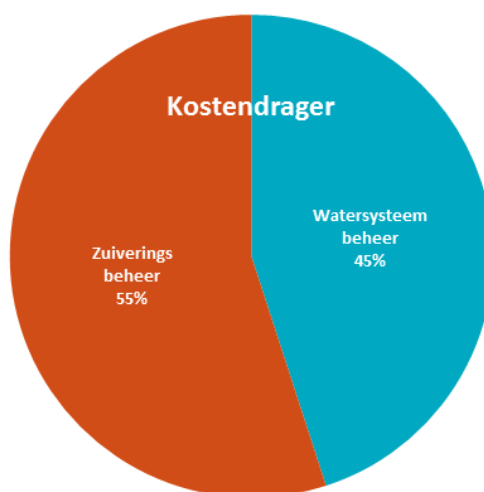
De kosten van het zuiveringsbeheer bestaan uit de bijdrage aan het WBL en het aandeel van het zuiveringsbeheer van de aan BsGW te betalen bijdragen. Verder bestaan de kosten van het zuiveringsbeheer uit een gedeelte van de kosten van eigen plannen (samenwerking in de afvalwaterketen), bestuur, externe communicatie en vergunningverlening en handhaving. Evenals een deel van de bijdrage in de frictiekosten aan de Libel-gemeenten. De te ontvangen goodwill van de toetreders in de BsGW heeft een verlagend effect op deze kosten (zie bijlage G).

De overige kosten van de waterschapsbegroting zijn toegerekend aan het watersysteembeheer.

Kostendrager

Het resultaat van de bovengenoemde kostentoerekening naar de kostendragers kan volgens de programma-indeling voor 2018 als volgt worden weergegeven:

Programma	Totaal	Kostendrager	
		Watersysteem beheer	Zuiverings beheer
Waterkeringen	12.453.464	11.607.921	845.543
Watersysteem en -keten	112.592.178	42.873.901	69.718.277
Bestuur en Organisatie	13.164.321	8.361.676	4.802.645
Programmatotaal	138.209.963	62.843.498	75.366.465
Onvoorzien WL	+	275.100	275.100
Onvoorzien WBL	+	291.637	-
Ruimte goodwill BsGW	+	165.000	165.000
Frictiekosten BsGW	+	-	-
Goodwill toetreders BsGW	-/-	826.900	537.500
Totaal netto kosten	138.114.800	62.746.098	75.368.702

Voor een nadere opbouw van de programma's met bijbehorende beleidsproducten wordt verwezen naar bijlage F.

Dekkingsmiddelen

De netto kosten per kostendrager worden gedekt door de opbrengst waterschapsbelastingen en de onttrekkingen aan de egalisatiereserves ontwikkeling waterschapslasten en bestemmingsreserves, ook wel dekkingsmiddelen genoemd. Onder de dekkingsmiddelen worden ook de opbrengsten verantwoord die niet in het kader van bedrijfsprocessen worden gerealiseerd. De specificatie 2018 kan als volgt worden weergegeven:

Dekkingsmiddelen		Totaal	Kostendrager	
			Watersysteem beheer	Zuiverings beheer
Opbrengst waterschapsbelastingen	+	140.193.200	63.759.900	76.433.300
Correctie kwijtschelding	-/-	5.567.900	2.055.400	3.512.500
Correctie oninbaarheid	-/-	699.200	317.102	382.098
Onttrekking bestemmingsreserve frictiekosten	+	808.700	808.700	-
Onttrekking bestemmingsreserve assetmanagement watersysteem	+	550.000	550.000	-
Onttrekking egalisatiereserve zuiveringsheffing	+	2.830.000	-	2.830.000
Totaal dekkingsmiddelen		138.114.800	62.746.098	75.368.702

Opbrengst waterschapsbelastingen

Voor een toelichting op de opbrengst waterschapsbelastingen, inclusief kwijtschelding en oninbaarverklaringen wordt verwezen naar hoofdstuk 5.4.

Onttrekking aan reserves

Om een sluitende begroting te presenteren is rekening gehouden met een onttrekking aan de 'bestemmingsreserve frictiekosten' van € 808.700 in verband met kosten die gemoeid zijn met de leegstand van de voormalige kantoorpanden van Sittard en Blerick. Een onttrekking aan de 'bestemmingsreserve assetmanagement watersysteem' van € 550.000 in verband met de kosten die gemoeid zijn met het project 'data op orde' en een onttrekking aan de 'egalisatiereserve ontwikkeling waterschapslasten zuiveringsheffing' van € 2.830.000 om in de periode 2018-2023 een gemiddelde opbrengststijging van 1,5% voor de zuiveringsheffing te realiseren.

5.4 Begroting naar kosten en opbrengsten

Naast de programmabegroting blijft de begroting naar kostensoorten een verplichting. De begroting naar kosten- en opbrengstsoorten is ingedeeld volgens de voorgeschreven groepen van kosten en opbrengsten.

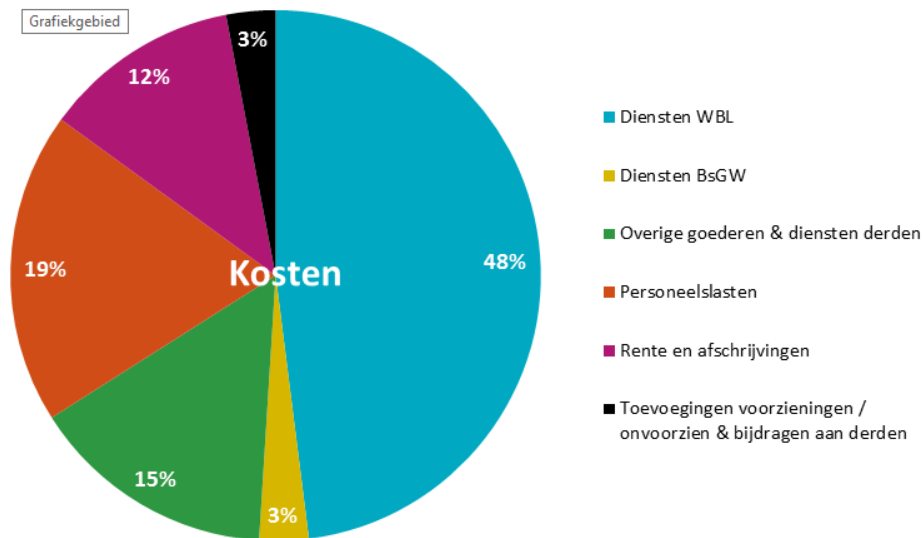
Kosten	2016	2017	2018
	Jaarrekening	Gewijzigde begroting	Begroting
4101 Externe rentelasten	3.381.716	3.130.800	3.127.100
4102 Interne rentelasten	846.487	66.600	75.000
4103 Afschrijvingen van activa	13.350.884	13.613.800	14.114.400
41 Rente en afschrijvingen	17.579.087	16.811.200	17.316.500
4201 Salarissen huidig personeel en bestuurders	18.605.199	18.994.600	20.145.300
4202 Sociale premies	4.313.761	4.601.400	4.981.700
4204 Overige personeelslasten	676.747	638.800	644.000
4205 Personeel van derden	3.935.759	1.171.900	300.000
4206 Uitkeringen voormalig personeel en bestuurders	224.821	735.500	346.700
42 Personeelslasten	27.756.287	26.142.200	26.417.700
4301 Duurzame gebruiksgoederen	652.466	170.400	165.000
4302 Overige gebruiks- en verbruiksgoederen	1.149.874	1.017.800	987.500
4303 Energie	482.309	673.200	600.500
4304 Huren en rechten	835.187	825.300	831.600
4305 Leasebetalingen operationele lease	-	730.800	719.300
4307 Verzekeringen	335.723	377.900	364.500
4308 Belastingen	133.068	138.300	141.000
4309 Onderhoud door derden	8.065.239	8.738.800	8.525.800
4310 Overige diensten door derden	10.529.923	9.553.039	9.101.100
4310 Overige diensten door derden WBL	71.535.236	69.114.700	68.344.100
4310 Overige diensten door derden BsGW	4.664.854	4.664.900	4.334.300
43 Goederen en diensten van derden	98.383.879	96.005.139	94.114.700
4402 Bijdragen aan het Rijk	1.246.772	12.200	516.200
4403 Bijdragen aan openbare lichamen	735.008	1.280.750	380.000
4404 Bijdragen aan overigen	222.727	149.350	141.300
44 Bijdragen aan derden	2.204.507	1.442.300	1.037.500
4501 Toevoegingen aan voorzieningen	1.676.058	1.114.600	2.402.800
4502 Onvoorzien	-	-1.601.839	275.100
4502 Ruimte goodwill BsGW	-	342.200	165.000
45 Toevoegingen voorzieningen / onvoorzien	1.676.058	-145.039	2.842.900
Totaal kosten	147.599.818	140.255.800	141.729.300

Opbrengsten	2016 Jaarrekening	2017 Gewijzigde begroting	2018 Begroting
8101 Externe rentebaten	56.032	97.000	33.500
8102 Interne rentebaten	846.487	66.600	75.000
81 Financiële baten	902.519	163.600	108.500
8201 Baten in verband met salarissen en sociale lasten	245.788	71.400	71.400
8202 Uitlening van personeel	67.851	-	-
82 Personele baten	313.639	71.400	71.400
8301 Verkoop van grond	384.069	50.000	50.000
8302 Verkoop van duurzame goederen	47.567	8.900	9.000
8304 Opbrengst uit grond en water	10.105	10.600	10.600
8306 Diensten voor derden	1.631.223	295.300	298.600
83 Goederen en diensten aan derden	2.072.964	364.800	368.200
8401 Bijdragen van de Europese Unie	4.500	-	-
8402 Bijdragen van het Rijk	15.000	-	120.000
8403 Bijdragen van provincies	210.119	-	-
8404 Bijdragen van overige openbare lichamen	2.308.058	2.167.300	856.900
8405 Bijdragen van overigen	181.636	1.783.000	333.200
84 Bijdragen van derden	2.719.313	3.950.300	1.310.100
8501 Opbrengst watersysteemheffing gebouwd	30.692.310	28.299.200	30.622.000
8502 Opbrengst watersysteemheffing ingezetenen	20.624.500	23.794.600	26.228.000
8503 Opbrengst watersysteemheffing ongebouwd	5.606.424	5.842.000	6.393.600
8504 Opbrengst watersysteemheffing natuur	123.012	147.200	159.100
8505 Opbrengst verontreinigingsheffing	726.848	423.800	357.200
8506 Opbrengst zuiveringsheffing bedrijven	20.780.980	20.785.800	21.238.500
8507 Opbrengst zuiveringsheffing huishoudens	54.001.241	54.520.200	55.194.800
8507 Belastingopbrengst voorgaande jaren	160.448	-	-
8508 Oninbaarverklaringen	-529.234	-666.900	-699.200
8509 Kwijtscheldingen	-4.966.283	-5.393.600	-5.567.900
85 Waterschapsbelastingen	127.220.246	127.752.300	133.926.100
8601 Onttrekkingen aan voorzieningen	34.318	-	-
8602 Geactiveerde lasten	2.846.715	1.453.400	1.756.300
86 Interne verrekeningen	2.881.033	1.453.400	1.756.300
Totaal opbrengsten	136.109.714	133.755.800	137.540.600
Exploitatieresultaat:	-11.490.104	-6.500.000	-4.188.700
Negatief exploitatieresultaat dekken uit reserves	11.490.104	6.500.000	4.188.700
Positief exploitatieresultaat toevoegen aan reserves	-	-	-

Volgens de BBVW (lees: voorschriften) hebben de kostensoorten informatieve waarde voor het algemeen bestuur waardoor een toelichting hierop niet verplicht is. Omdat een toelichting op kostensoorten het inzicht voor de besluitvorming ten goede komt wordt dit echter wel gedaan. Op hoofdlijnen wordt per kostensoort de Begroting 2018 toegelicht en worden de mutaties van de Begroting 2018 versus de gewijzigde Begroting 2017 (afgerond op duizendtallen) geanalyseerd.

Toelichting op kosten

Onderstaand is de kostenverdeling grafisch weergegeven.

Rente en afschrijvingen

Voor rente en afschrijving (kapitaallasten) is € 17.316.500 begroot, waarvan € 3.202.100 rente en € 14.114.400 afschrijvingen. De kapitaallasten hebben vooral betrekking op investeringen in materiële activa.

De netto investeringen 2018 van € 33.385.000 zijn grotendeels gebaseerd op het 'Waterbeheerplan 2016-2021'. Daarnaast heeft de bijdrage aan het HWBP een belangrijk effect op de hoogte van het investeringsniveau. Bij de berekening van de kapitaallasten is rekening gehouden met een structurele onder uitputting van € 1.000.000.

Investeringen worden in principe gefinancierd met langlopende geldleningen. De kapitaallasten worden vervolgens verdeeld over de relevante producten. Het beleid betreffende de financiering wordt in paragraaf 5.5.5 nader toegelicht.

2018 versus 2017

De kapitaallasten nemen toe met € 505.000. De externe rente is ondanks het investeringsniveau 2018 gedaald met € 4.000 als gevolg van de reguliere aflossingen van de bestaande geldleningen en het lager renteniveau voor de financiering die in 2017 is afgesloten.

Daarnaast is de interne rente gelet op de stand van de reserves en voorzieningen toegenomen met € 8.000 toegenomen (zie financiële baten). De afschrijvingen zijn toegenomen als gevolg van het investeringsniveau 2018 en de structurele doorwerking van de investeringen 2017.

Personeelslasten

Tot de personeelslasten van € 26.417.700 behoren alle lasten van het huidige en voormalige bestuur en personeel. Hiertoe worden gerekend: het salaris met vaste toelagen, de uitkeringen en pensioenen inclusief de daarop betrekking hebbende sociale premies. Ook de uitgaven die voortvloeien uit diverse vergoedingsregelingen en de kosten voor de tijdelijke inhuur van personeel worden tot deze kostensoort gerekend.

Voor 2018 zijn de personeelslasten gebaseerd op het vastgestelde formatieplan waarin 317,5 fte zijn opgenomen. Per 1 januari 2017 is de CAO Waterschappen die een looptijd had 1 januari 2015 tot en met 31 december 2016 afgelopen. De onderhandelingen voor een nieuwe CAO zijn nog altijd niet afgerond. Voor 2018 is, naast de reguliere verhogingen conform de uitgangspunten in de meerjarenraming, rekening gehouden met een salarisstijging van 2%. Ten slotte is op basis van de bestaande CAO 1% van de loonsom opgenomen voor organisatieontwikkeling.

2018 versus 2017

De personeelslasten zijn toegenomen met € 276.000. Deze toename is een gevolg van de salarisstijging van 2% een afname van de post uitkering voormalig personeel en bestuur, die in 2017 als gevolg van de fusie te hoog was ingeschat. Daarnaast is bij de post personeel van derden sprake van een aanzienlijke afname doordat in het fusiejaar 2017 veelvuldig gebruik is gemaakt van tijdelijk personeel om knelpunten op te lossen in de lopende werkzaamheden. Dit omdat vacatures nog niet waren ingevuld.

Goederen en diensten van derden

Voor de diensten van derden wordt € 94.114.700 begroot en dat is als volgt samengesteld:

- de bijdrage in de kosten van het WBL € 68.344.100 en de BsGW € 4.334.300, te weten de reguliere bijdrage van € 4.012.100 en € 322.190 zijnde het aandeel van het waterschap in het aanvullen van het negatieve eigen vermogen van de BsGW. Ook voor de periode 2019 t/m 2022 handhaven we het laatst genoemde bedrag. Dit omdat naar verwachting de komende jaren een extra bijdrage gevraagd wordt vanwege aanstaande organisatieontwikkelingen. Wij vinden het verstandig dit nu te ramen, zodat we voorbereid zijn. In bijlage F zijn de bijdragen onderverdeeld naar de beleidsproducten, conform de vastgestelde begrotingen 2018 van de beide organisaties.
- de resterende kosten van € 21.436.300 hebben betrekking op 'onderhoud door derden' (zoals onderhoud van waterlopen en -keringen, software en bedrijfspanden en de kosten die gemoeid zijn met het project 'data op orde'. Verder hebben deze kosten betrekking op 'overige diensten door derden' (zoals de juridische, financiële en technische advisering derden, contributies, lidmaatschappen, bijdragen aan verenigingen -zoals Stichting Toegepast Onderzoek Waterbeheer (STOWA), de Unie van Waterschappen- en de bijdrage aan Het Waterschapshuis (HWH) en het Gegevenshuis.

2018 versus 2017

De kosten van 'goederen en diensten van derden' dalen met € 1.890.000, ofwel 2%:

- de bijdrage aan het WBL neemt af met € 771.000 (1,1%). De bijdrage aan de BsGW is gedaald met € 331.000 (7,1%) door het vervallen van de bijdrage in de tijdelijke kosten van de Libel gemeenten. Zie paragraaf 5.6 en 5.7 voor een nadere toelichting.
- de resterende kosten zijn afgenomen met € 788.000 (3,6%). Dit wordt met name veroorzaakt door de afbouw van de indexatie van de bijdrage die het waterschap verschuldigd is in de aanlevering van de WOZ-gegevens en door het onderhoudsprogramma waterkeringen waardoor het onderhoud van de waterkeringen volledig loopt via de onderhoudsvoorziening. Ook de afname van de huisvestingskosten als gevolg van het leegstandsbeheer van de voormalige kantoorpanden in de Sittard en Blerick hebben een positief effect gehad op deze post.

Bijdragen aan derden

Totaal is € 1.037.500 begroot, waarvan € 503.800 betrekking heeft op de cofinanciering POP3 door ons waterschap voor pijler 2 'categorie niet productief water' die in totaliteit voor een periode van 4 jaar € 2.015.000 bedraagt. Verder heeft € 291.200 betrekking op samenwerking in de afvalwaterketen en de stimulering van de Gemeentelijke Rioleringsplannen (GRP's) en € 134.500 op thema en gebiedsgerichte plannen.

2018 versus 2017

De kosten nemen met € 405.000 af. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door het vervallen van éénmalig bijdrage gebiedsplan Anstelvallei en het koploperproject Maastricht in 2017 alsmede vrijval van de frictiekosten aan de BsGW in verband met de toetreding van de Libel-gemeenten.

Toevoegingen voorzieningen/onvoorzien

Het betreft de toevoegingen aan de voorziening persoonsgebonden budget € 350.000, voorziening onderhoud waterkeringen € 1.875.200, voorziening onderhoud kantoorgebouw Sittard € 86.000, voorziening onderhoud bedrijfspand Rijksweg Sittard € 56.000, voorziening onderhoud ECI-waterkrachtcentrale Roermond € 13.000, voorziening onderhoud kantoorgebouw Blerick € 10.900, voorziening hoogwaterloods Horst € 4.500 en voorziening onderhoud loods Nederweert € 7.200.

Voor de dekking van onvoorziene uitgaven is € 275.100 opgenomen.

Wanneer nieuwe deelnemers toetreden tot de Belastingssamenwerking Gemeenten en Waterschappen ontvangt het waterschap een beperkt aantal jaren een 'goodwillvergoeding'. Het voormalige Waterschap Peel en Maasvallei had er voor gekozen om een gedeelte van de tijdelijk te ontvangen goodwill in te zetten voor incidentele initiatieven. Op grond van eerder genomen besluiten tot invulling daarvan, gaat het voor 2018 nog om een bedrag van € 165.000 en is in de begroting van Waterschap Limburg benoemd als 'Ruimte goodwill BsGW'. Het gaat om de volgende onderwerpen. Deelname in Kennisnetwerken Water Universiteiten/Alterra (€ 20.000), agrarisch natuurbeheer/akkerrandenbeheer (€ 50.000), IBRAHYM visievorming en uitvoering (€ 40.000), slim watermanagement (€ 15.000) en een bijdrage in het koploperproject Venlo (€ 40.000).

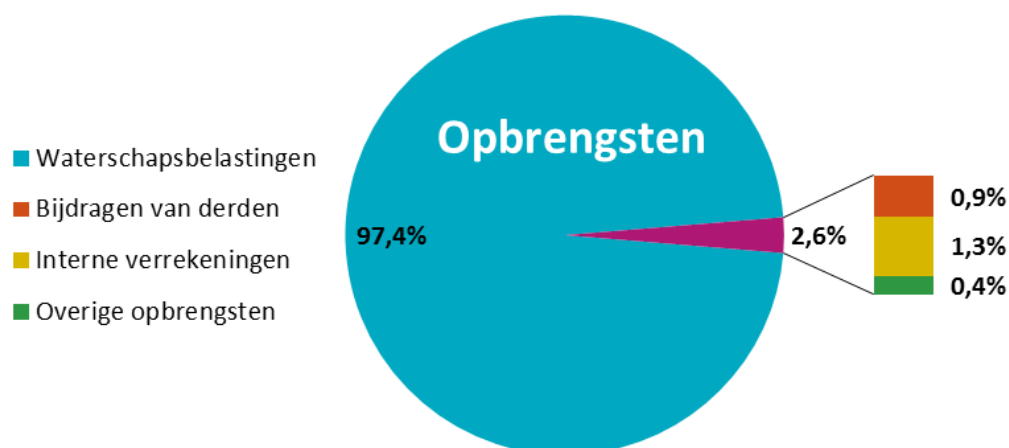
2018 versus 2017

De toevoeging aan de voorzieningen is toegenomen met € 1.288.200 door de toename van de toevoeging aan de voorziening onderhoud waterkeringen van € 600.000 naar € 1.875.200 conform het onderhoudsprogramma waterkeringen. Verder was de dotatie aan de voorziening onderhoud ECI-waterkrachtcentrale ad € 13.000 niet in de begroting 2017 meegenomen.

De ECI Waterkrachtcentrale in de Roer bij Roermond produceerde overigens 1.030.394 kWh in 2016 aan elektriciteit. Dat is ook de verwachte productie voor de komende jaren. WL is mede daarmee wat het energieverbruik (elektriciteit) betreft klimaatneutraal met zelfs een kleine netto besparing. Onvoorzien neemt toe met € 1.875.000 omdat in de gewijzigde begroting 2017 is rekening gehouden met het negatieve resultaat zoals opgenomen in de voorjaarsrapportage 2017 van WL. De ruimte goodwill is in 2017 gedeeltelijke aangewend.

Toelichting op opbrengsten

Grafisch kan de verdeling van de opbrengsten als volgt worden weergegeven:

Financiële baten

De financiële baten van € 108.500 bestaan uit externe rentebaten als gevolg van de negatieve rente op kasgeldleningen € 33.500 en interne renteopbrengsten van reserves en voorzieningen € 75.000.

2018 versus 2017

De afname van de externe rentebaten met € 64.000 is een gevolg van het feit dat in september 2017 een deel van de vlottende schuld (€ 30 miljoen) is geconsolideerd in een vaste geldlening waardoor voor dit deel niet meer geprofiteerd wordt van korte financiering middels kasgeldleningen, die door de negatieve rente een rentopbrengst genereren. De interne renteopbrengsten is gelet op de stand van de reserves en voorzieningen toegenomen met € 8.000.

Personele baten

De opbrengsten van € 71.400 hebben betrekking op bijdragen van de Uitkeringsinstantie voor Werknemers Verzekeringen (UWV) in de kosten wegens zwangerschap en looncompensatie voor participatie in projecten.

2018 versus 2017

De opbrengst is ten opzichte van 2017 niet veranderd.

Goederen en diensten aan derden

Van de opbrengsten ad € 368.200 heeft € 131.000 betrekking op een bijdrage van de BsGW in de kosten Basisregistratie Kadaster, die door het waterschap worden betaald, en € 113.400 vanwege uitvoering van het waterakkoord met Waterschap Aa en Maas. Voor de provinciale bijdrage voor de controle van zwemwater is rekening gehouden met een bijdrage van € 45.800. Daarnaast worden opbrengsten verwacht voor verkoop van grond, verkocht afgeschreven materieel en het verleende jacht- en visrecht.

2018 versus 2017

De opbrengst is ten opzichte van 2017 als gevolg van indexatie toegenomen met € 6.000.

Bijdragen van derden

De bijdragen van afgerond € 1.310.100 hebben betrekking op de bijdrage van het Rijk voor de implementatiekosten van de omgevingswet € 120.000, de te ontvangen goodwill van tot de BsGW toegetreden gemeenten ad € 826.900 (zie paragraaf 5.6), de bijdrage in afvalwaterketen € 30.000 en de vergoeding van de Landelijke Coördinatie Commissie Muskusrattenbestrijding (LCCM) voor de beverrattenbestrijding € 333.200.

2018 versus 2017

De opbrengsten nemen af met € 2.640.000. Dit is voor het leeuwendeel een gevolg van de vrijval van de goodwill van de tot de BsGW toegetreden gemeenten van € 1.113.000 en de uitbetaling in 2017 van het positief resultaat 2016 van het WBL van € 1.458.000.

Waterschapsbelastingen

De (bruto) opbrengst waterschapsbelastingen van € 140.193.200 is als volgt samengesteld:

Watersysteemheffing	
Gebouwd	30.622.000
Ingezetenen	26.228.000
Ongebouwd	6.393.600
Natuur	159.100
Verontreinigingsheffing	
Verontreinigingsheffing	357.200
Zuiveringsheffing	
Zuiveringsheffing bedrijven	21.238.500
Zuiveringsheffing huishoudens	55.194.800

Deze opbrengst wordt voor € 6.267.100 gecorrigeerd voor kwijtscheldingen en oninbaarverklaringen:

Correctie belastingopbrengsten	
Kwijtscheldingen	5.567.900
Oninbaarverklaringen	699.200

2018 versus 2017

De opbrengst waterschapsbelastingen is toegenomen met € 6.174.000.

De heffingen zijn toegenomen met € 6.381.000. Daarnaast is de post kwijtscheldingen en oninbaarverklaringen toegenomen met € 207.000. Het percentage voor de oninbaarheid is niet gewijzigd.

Interne verrekeningen

De interne verrekeningen van € 1.756.300 hebben betrekking op het toerekenen van kosten naar investeringen. De uren van o.a. projectleiders, medewerkers projecten, landmeters en grondaankopers worden toegeschreven voor de tijd die direct aan een investeringsproject in het kader van het proces aanleg en verbetering is toe te rekenen. Daarnaast worden ook de salariskosten toegerekend van medewerkers die in vaste dienst zijn van het waterschap (programma waterkeringen) en werkzaamheden verrichten voor HWBP en prioritaire dijkversterking, die hiervoor een vergoeding van het Rijk ontvangen.

2018 versus 2017

De raming is toegenomen met € 303.000 omdat vier medewerkers die in vaste dienst zijn van het waterschap, werkzaamheden verrichten voor het HWBP. Hierdoor kunnen we meer kosten doorberekenen naar de HWBP projecten.

5.5 Overige paragrafen

5.5.1 Algemene ontwikkelingen en uitgangspunten

Het algemeen bestuur van Waterschap Limburg heeft op 12 juli 2017 de Kadernota 2018 / Meerjarenraming 2018-2023 inclusief de uitgangspunten vastgesteld. Voor een uitgebreide toelichting op de uitgangspunten wordt verwezen naar dit document. In de Begroting 2018 is met onderstaande interne en externe factoren rekening gehouden.

Onderdeel	Uitgangspunt 2018
Interne factoren	
Basis	- Jaarrekening 2016 van voormalig WRO en WPM - Begroting 2017 WL, inclusief de wijzigingen tot en met de AB-vergadering maart 2017 - Waterbeheersplan 2016-2021
Verplichte uitgaven	- Begroting WBL 2018 - Begroting BsGW 2018
Afschrijvingsmethodiek	
- Civielbouwkundige werken	25 jaar
- Elektromechanische werken	15 jaar
- Waterstaatkundige werken	30 jaar
- Gebouwen	30 jaar
- Automatisering	≤ 5 jaar
- Inventaris	10 jaar
- Immateriële activa	≤ 5 jaar
- Tractiemiddelen	≤ 10 jaar
Oninbaarheid	0,50% van het belastingvolume
Onvoorzien	0,40% van het begrotingstotaal
Investeringsniveau	maximaal € 30.070.000 - meerjarenraming 2018-2023 € 27.370.000 - kadernota 2018 € 2.700.000
Externe factoren	
Basis	- Waterschapswet artikel 77, 100 en 101 - Bepalingen Beleidsvoorbereiding en Verantwoording Waterschappen (BBVW) - Burgerlijk Wetboek BWII - EMU verplichtingen voor waterschappen
Kosten / Inflatie	2%
Personeelskosten	2%
Rente langlopende leningen	2%
Rente kortlopende leningen	0,2%
Rente reserves en voorzieningen	0,2%

5.5.2 Ontwikkelingen t.o.v. de meerjarenraming 2018-2023

De eerste jaarschijf van de Meerjarenraming 2018-2023 zoals opgenomen in de Kadernota, is de Begroting 2018. Ontwikkelingen tussen het moment van het opstellen van deze meerjarenraming en de begroting kunnen er toe leiden dat de eerste jaarschijf van de meerjarenraming niet volledig correspondeert met de Begroting 2018.

In onderstaand overzicht zijn de kosten en opbrengsten volgens besluitvorming bij de Kadernota 2018 versus de Begroting 2018 weergegeven.

Kosten / Opbrengsten	Kadernota 2018	2018 Begroting
Kosten		
Rente en afschrijvingen	17.734.300	17.316.500
Personeelslasten	26.181.000	26.417.700
Goederen en diensten van derden	94.217.800	94.114.700
Bijdragen aan derden	435.000	1.037.500
Toevoegingen voorzieningen / onvoorzien	1.919.000	2.842.900
Opbrengsten		
Financiële baten	80.000	108.500
Personele baten	72.000	71.400
Goederen en diensten aan derden	371.000	368.200
Bijdragen van derden	1.310.300	1.310.100
Interne verrekeningen	1.453.000	1.756.300
Netto-kosten	137.200.800	138.114.800

In de raming 'Kadernota 2018' was géén rekening gehouden met de financiële gevolgen van de op dat moment nog uit te werken onderhoudsprogramma's/assetmanagement waterkeringen en watersysteem. In de begroting 2018 zijn de effecten (circa + € 1,1 mln.) daarvan wél verwerkt. Daarnaast hebben een aantal kostenverlagingen door kunnen voeren (kapitaallasten, wachtgelden, huisvestingskosten). Daar staat tegenover dat we een aantal uitgaven op hebben moeten nemen vanwege de cofinanciering POP3 door ons waterschap en een aanvullende bodemstorting in het negatieve vermogen van de BsGW. Ook hebben het project 'data op orde' uit de investeringsfeer gehaald en opgenomen in de exploitatie omdat we die kosten ten laste gaan brengen van de bestemmingsreserve assetmanagement. Desalniettemin zijn de netto kosten die we doorberekenen in de belastingtarieven lager dan we bij de Kadernota vanuit zijn gegaan. Dit komt doordat we overeenkomstig eerdere besluiten een aantal kosten uit bestemmingsreserves betalen.

5.5.3 Incidentele opbrengsten en kosten

Incidentele opbrengsten en kosten kunnen leiden tot minder inzicht in het reguliere meerjarig beeld van opbrengsten en kosten, en dus de netto kosten. Daarnaast zijn deze elementen relevant voor het beoordelen van de financiële positie. In de voorschriften is opgenomen dat incidentele opbrengsten en kosten in een aparte paragraaf dienen te worden toegelicht. Bij de hantering van het begrip incidenteel worden kosten en opbrengsten opgenomen die maximaal drie jaar na het begrotingsjaar vrijvallen.

Incidentele opbrengsten en kosten	Jaar van vrijval	Bedrag
Opbrengsten		
Implementatie omgevingswet	2019	120.000
Goodwill	2019	439.250
Goodwill	2020	45.870
Goodwill	2021	341.750
Kosten		
Informatiebeleid en automatisering	2019	240.000
Adv./opleiden UAV-Gc contractvormen onderhoud	2019	83.800
Landelijke voorziening Wet woz	2019	390.000
Storting onderhoudsvoorziening voormalige kantoren	2020	96.900

Goodwill

De 'founding fathers' van de BsGW ontvangen van nieuwe toetreders goodwill voor gedane investeringen, in maximaal zes jaarlijkse termijnen:

- In 2018 hebben de gemeenten Roermond, Beek, Leudal, Nuth, Maasgouw, Echt-Susteren, Roerdalen en Peel en Maas aan deze verplichting voldaan.
- In 2019 heeft de gemeente Stein aan haar verplichting voldaan.
- In 2020 hebben de gemeenten Weert, Eijsden-Margraten, Schinnen, Meerssen, Vaals, Gulpen-Wittem, Beesel en Kerkrade aan deze verplichting voldaan.

Informatiebeleid en automatisering

Bij de voorjaarsrapportage 2017 is een budget van € 240.000 ter beschikking gesteld voor het versterken van de service-/helpdesk ICT om de noodzakelijke dienstverlening te kunnen bieden. Het budget is tijdelijk voor 2017 en 2018 verhoogd omdat de samenwerking met WBL op dit gebied wellicht mogelijkheden biedt in de toekomst.

Advisering/opleiden UAV-Gc contractvormen onderhoud

Er wordt steeds vaker bij een aanbesteding gewerkt met standaardvoorwaarden. Een vorm daarvan is de format voor de Uniforme Administratieve Voorwaarden Geïntegreerde contracten (afgekort UAV-Gc). De medewerkers die het UAV-Gc contract gaan begeleiden hebben hiermee nog geen of onvoldoende ervaring. Om deze contractvorm te leren beheersen en onze medewerkers daarin op te leiden is bij de voorjaarsrapportage 2017 een budget ter beschikking gesteld voor 2017 en 2018. Vanaf 2019 moeten de medewerkers voldoende opgeleid zijn om het werk zelfstandig uit te kunnen voeren.

Storting onderhoudsvoorzieningen kantoren Blerick en Sittard

Uitgaande van maximaal 2 jaar leegstand van de voormalige kantoorpanden en verkoop uiterlijk in 2019, komen de stortingen uiterlijk in 2020 te vervallen. Tot die tijd wordt de bestaande beleidslijn gecontinueerd.

5.5.4 Onttrekkingen aan overige bestemmingsreserves en voorzieningen

In de voorschriften is opgenomen dat onttrekkingen aan overige bestemmingsreserves en voorzieningen expliciet dienen te worden toegelicht. Per reserve en voorziening wordt het doel, de omvang en de verwachte onttrekking in het verslagjaar nader toegelicht.

- *Bestemmingsreserve frictiekosten*

Doel	Bestrijding van kosten in verband met de fusie tot Waterschap Limburg
Omvang	1 januari 2018 € 5.791.070 (oorspronkelijk is een totaalbedrag van € 8 miljoen vrijgemaakt).
Onttrekking	€ 4.791.070. De kosten van de fusie die we in 2017 hebben, worden via bestemming van het rekeningresultaat 2017 boekhoudkundig in 2018 met de bestemmingsreserve verrekend. Hierbij gaat het kosten van huisstijl, personeel gerelateerde kosten, kosten van verhuizing, verhuizing en integratie van informatiesystemen enz. We hebben dan ook beter zicht of en in hoeverre een gedeelte van de gereserveerde middelen vrij kunnen vallen. We schatten in dat medio 2018 alleen nog de kosten van leegstand van reserve resteren (ca. € 1 mln.). Bij bepaling van de benodigde omvang van de reserve was rekening gehouden met een leegstand van 2 jaar. Bij verkoop van de panden wordt de definitieve balans opgemaakt. Daarbij worden dan ook de onderhoudsvoorzieningen betrokken.

- *Bestemmingsreserve subsidies afkoppelen regenwater*

Doel	Stimuleren woningeigenaren om de regenwaterafvoer af te koppelen van het riool. Water dat schoon is, hoeft o.a. met het oog van kostenbesparing niet behandeld te worden op een zuiveringsinstallatie.
Omvang	1 januari 2018 € 1.933.664 (oorspronkelijk € 2 miljoen)
Onttrekking	€ 1.000.000

- *Voorziening pensioen- en uitkerings- en wachtgeldverplichtingen*

Doel	Aan de verplichting kunnen voldoen van de pensioenen van nog actieve en niet-actieve bestuursleden die nog geen bestuurderspensioen ontvangen.
Omvang	1 januari 2018 € 2.833.309, afhankelijk van jaarlijks ontvangen actuariële opgave.
Onttrekking	€ 300.000 voor salariskosten van voormalige bestuursleden.

- *Voorziening persoonsgebonden basisbudget (PBB)*

Doel	In de waterschaps-CAO is opgenomen dat iedere medewerker vanaf 2016 een individueel opleidingsbudget heeft van € 5.000 over een periode van 5 jaar. Met ingang 2016 wordt hiervoor jaarlijks een bedrag van € 1.000 in de begroting opgenomen. Omdat raming en realisatie niet parallel lopen dienen de niet aangewende gelden te worden gestort in een voorziening. De jaarlijks toevoeging bedraagt € 350.000.
Omvang	1 januari 2018 € 176.150.
Onttrekking	€ 300.000

- *Voorziening onderhoud kantoorgebouw Parklaan Sittard*

Doel Het effectief en doelmatig onderhouden van het gebouw en installaties van Parklaan 10 te Sittard voor 2013-2022 op basis van een meerjarenonderhoudsplan.

Omvang 1 januari 2018 € 244.826, totale kosten van dit meerjarenonderhoudsplan: afgerond € 640.000. Van 2013 tot en met 2019 wordt jaarlijks € 86.000 toegevoegd. We gaan er vanwege de verkoop vanuit dat 2019 het laatste jaar is. Overeenkomstig het AB besluit van 13 september 2017 (nota reserves en voorzieningen) wordt de bestaande en behoudende beleidslijn gehandhaafd. De voorziening wordt opgeheven en verrekend op het moment dat het kantoorpand verkocht wordt. Tot die tijd wordt het geprogrammeerd onderhoud zorgvuldig beoordeeld, of uitvoering in het licht van de verkoop noodzakelijk is of niet. Dat geldt ook voor niet geprogrammeerd onderhoud en/of in geval van calamiteiten.

Onttrekking € 4.378 conform het meerjarenonderhoudsplan.

- *Voorziening onderhoud waterkrachtcentrale ECI*

Doel Het effectief en doelmatig onderhouden van het gebouw en installaties van de Waterkrachtcentrale ECI te Roermond voor 2017-2026 op basis van een meerjarenonderhoudsplan.

Omvang Per 1 januari 2018 € 28.421. Totale kosten van dit onderhoudsplan zijn € 192.306: in 2016 is € 76.000 toegevoegd en van 2017 tot en met 2025 wordt jaarlijks € 13.000 toegevoegd.

Onttrekking € 7.053 conform het meerjarenonderhoudsplan.

- *Voorziening onderhoud bedrijfspand Rijksweg Noord Sittard*

Doel Het effectief en doelmatig onderhouden van het gebouw en installaties van bedrijfspand Rijksweg Noord 305 te Sittard voor 2015-2024 op basis van een meerjarenonderhoudsplan.

Omvang 1 januari 2018 € 56.824, totale kosten van dit plan € 494.000: € 464.000, aangevuld met € 30.000 voor energiebesparende maatregelen aan technische installaties. In 2014 wordt € 200.000 toegevoegd (aangevuld met € 30.000 extra), van 2015 tot en met 2018 jaarlijks € 56.000 en in 2019 € 40.000.

Onttrekking Nihil conform het meerjarenonderhoudsplan.

- *Voorziening onderhoud kantoorgebouw Blerick*

Doel Het effectief en doelmatig onderhouden van het gebouw en installaties van de Drie Decembersingel 46 te Venlo op basis van een meerjarenonderhoudsplan.

Omvang 1 januari 2018 € 423.051. Op grond van het meerjarenonderhoudsplan wordt jaarlijks een bedrag van € 10.900 toegevoegd. We gaan er vanwege de verkoop vanuit dat 2019 het laatste jaar is. Overeenkomstig het AB besluit van 13 september 2017 (nota reserves en voorzieningen) wordt de bestaande en behoudende beleidslijn gehandhaafd. De voorziening wordt opgeheven en verrekend op het moment dat het kantoorpand verkocht wordt. Tot die tijd wordt het geprogrammeerd onderhoud zorgvuldig

beoordeeld, of uitvoering in het licht van de verkoop noodzakelijk is of niet.
Dat geldt ook voor niet geprogrammeerd onderhoud en/of in geval van calamiteiten.

Onttrekking € 78.997 conform het meerjarenonderhoudsplan.

- *Voorziening onderhoud waterkeringen (Noord- en Midden Limburg)*

Doel Onderhouden van de waterkeringen op basis van het meerjarenonderhoudsplan.

Omvang 1 januari 2017 € 469.774. Jaarlijks wordt een bedrag van € 1.875.200 toegevoegd.

Onttrekking € 1.739.000 conform het meerjarenonderhoudsplan.

- *Voorziening onderhoud (Hoogwater)loods Horst*

Doel Het effectief en doelmatig onderhouden van het gebouw en installaties van de (hoogwater)loods in Horst op basis van een meerjarenonderhoudsplan.

Omvang 1 januari 2018 € 9.676. Op grond van het meerjarenonderhoudsplan wordt jaarlijks een bedrag van € 4.500 toegevoegd.

Onttrekking € 8.324 conform het meerjarenonderhoudsplan.

- *Voorziening onderhoud loods Nederweert*

Doel Het effectief en doelmatig onderhouden van het gebouw en installaties van de (hoogwater)loods in Nederweert op basis van een meerjarenonderhoudsplan.

Omvang 1 januari 2018 € 26.181. Op grond van het meerjarenonderhoudsplan wordt jaarlijks een bedrag van € 7.200 toegevoegd.

Onttrekking € 2.619 conform het meerjarenonderhoudsplan.

- *Voorziening natschade peilopzet Maas*

Doel in 2010 heeft het waterschap een bedrag ontvangen van Rijkswaterstaat van € 1,5 miljoen. Dat bedrag is bedoeld voor de afhandeling door het waterschap van schadeclaims die het gevolg zijn van verhoging van het waterpeil van de Maas traject Sambeek-Grave. Mogelijkheid tot het indienen van claims bestaat voor een periode van 10 jaar ná de peilopzet met een uitloop termijn van 3 jaar. Indien op termijn blijkt dat de voorziening ontoereikend is, dan zal Rijkswaterstaat het verschil eveneens voor haar rekening nemen.

Omvang 1 januari 2018 € 1.287.881.

Onttrekking € 100.000 uitgaande van een gelijkmatige spreiding van de claims.

Een overzicht van alle mutaties in de reserves en voorzieningen is opgenomen in bijlage B.

5.5.5 De financiering

De treasuryfunctie ondersteunt de uitvoering van de programma's. De basis van treasuryfunctie wordt gevormd door het op 2 januari 2017 vastgestelde Treasurystatuut 2017 Waterschap Limburg.

Treasury is het sturen en beheersen van, het verantwoorden over en het toezicht houden op de financiële vermogenswaarden, de financiële geldstromen, de financiële posities en de hieraan verbonden risico's.

De treasuryfunctie omvat de financiering van beleid en het uitzetten van geldmiddelen die niet direct nodig zijn. De uitvoering hiervan vereist adequaat handelen in een steeds complexere geld- en kapitaalmarkt. Drie componenten zijn bij de financiering van belang, te weten:

1. rentevisie;
2. liquiditeitspositie;
3. treasurybeheer.

Rentevisie

In de Meerjarenraming 2018-2023 is voor de rekenrente 2018 voor kortlopende geldleningen uitgegaan van een rentepercentage van 0,20%. In de Begroting 2018 is dit rentepercentage gehandhaafd.

Ondanks het krachtig economisch herstel in de Eurozone is sprake van een gematigde inflatiedruk die onder de norm van 2% ligt waardoor de korte rente nog altijd zeer laag is.

Bij een doorzettend herstel en een oplopende inflatie zou de kortlopende rente voor 2018 kunnen oplopen. De snelheid van een economisch herstel is echter altijd met onzekerheden omgeven.

Hierdoor is de renteontwikkeling moeilijk te voorspellen. Op basis van de huidige rentestand en de diverse financiële indicatoren kan worden geconstateerd dat het gehanteerde percentage voor de korte rente van 0,20% voor 2018 wellicht iets te hoog is, echter gelet op het voorzichtigheidsprincipe verantwoord is. Voor de berekening van de rentekosten 2018 is rekening gehouden met de positieve effecten van de financiering van het liquiditeitstekort met (goedkope) kasgeldleningen

Als gevolg van de negatieve liquiditeitspositie van het waterschap in 2018 heeft een eventuele verhoging van de korte rente boven de 0,20% uiteraard een financieel effect.

In de Meerjarenraming 2018-2023 was voor de lange rente voor 2018 uitgegaan van een rentepercentage van 2%. Vanwege te verwachten offeringsvoordelen hebben we in de Begroting 2018 gerekend met een rentepercentage van 1,8%. Ook hier kan op basis van de huidige rentestanden worden geconcludeerd dat dit wellicht iets te hoog is. De ontwikkeling van de lange rente is echter moeilijker in te schatten, omdat deze niet wordt bepaald door de ECB, maar door de markt.

Liquiditeitspositie

Wat betreft de liquiditeitspositie kan worden opgemerkt dat het hele jaar sprake is van een negatieve liquiditeitspositie. Het beleid is gericht op de beperking van de rekening-courantrente. Indien (tijdelijke) liquiditeitstekorten, binnen de kaders van de Wet Fido, de kasgeldlimiet niet overschrijden kunnen deze door middel van het instrument van kasgeldleningen worden gefinancierd.

Schatkistbankieren

Met ingang 13 december 2013 is het verplicht schatkistbankieren voor decentrale overheden van kracht geworden. In verband met het inregelen van het schatkistbankieren voor NWB-klanten is de ingangsdatum voor de waterschappen vastgesteld op 4 februari 2014.

Schatkistbankieren houdt in dat tegoeden moeten worden aangehouden in de Nederlandse schatkist. Hierdoor hoeft de Nederlandse staat minder geld te lenen op de financiële markten met als resultaat een daling van de staatsschuld.

Voor de uitvoering hiervan is de rekeningcourant van een decentrale overheid bij het ministerie van Financiën gekoppeld aan een betaalrekening die deze overheid heeft bij de huisbank, in het geval van ons waterschap de NWB-bank. Het waterschap moet zelf de overtollige middelen naar deze rekening overmaken. Een drempelbedrag van 0,75% van het jaarlijks begrotingstotaal mag buiten de schatkist worden gehouden. Dit wordt per kwartaal beoordeeld.

Kasgeldlimiet

Indien bij een negatieve liquiditeitspositie van het waterschap de kasgeldlimiet, die voor 2018 € 32.598.000 bedraagt (te weten 23% van het begrotingstotaal) drie opeenvolgende kwartalen wordt overschreden, is het op grond van de Wet Fido verplicht de vlottende schuld te consolideren door middel van een vaste geldlening. Indien dit aan de orde is, dient het negatieve rekening-courantsaldo, dat uitstaat tegen de lage debetrente, te worden omgezet in een vaste geldlening.

Treasurybeheer

Risicobeheer

Dit onderdeel geeft inzicht in het te verwachten risicoprofiel van het waterschap. Onder risico's worden renterisico's, kredietrisico's, liquiditeitsrisico's, koersrisico's en voor zover relevant valutarisico's verstaan. Het renterisico op de vlottende schuld wordt ingeperkt door het hanteren van de kasgeldlimiet. Als grondslag van de wettelijk toegestane omvang van de kasgeldlimiet wordt het begrotingstotaal aangehouden, vermenigvuldigd met het vigerende percentage zoals dat bij ministeriële regeling is vastgesteld.

Dit kan als volgt worden weergegeven.

Kasgeldlimiet (x € 1.000)	2018
Ruimte (+) / Overschrijding (-)	-9.506

De kasgeldlimiet wordt op basis van de huidige inzichten in het 4^e kwartaal 2018 structureel overschreden. Hierdoor is het in het begrotingsjaar dan ook noodzakelijk om eind 2018 een langlopende geldlening aan te trekken ter consolidatie van de vlottende schuld. De berekening van de kasgeldlimiet is opgenomen in bijlage H.

Naast de kasgeldlimiet geeft de renterisiconorm inzicht in de feitelijke risico's op de vaste schuld. In de Wet Fido is de renterisiconorm voor de waterschappen bepaald op 30% van het begrotingstotaal. Dit betekent dat de jaarlijks verplichte aflossingen en de renteherzieningen niet meer mogen bedragen dan 30% van het begrotingstotaal.

De renterisiconorm kan voor 2018 als volgt worden weergegeven:

Toets renterisiconorm	2018
Renterisiconorm	42.519
Renterisico op vaste schuld	20.597
Ruimte (+) / Overschrijding (-)	21.922

* Ondanks dat alleen sprake is van een renterisico op de variabele kredietopslag, die een fractioneel deel uitmaakt van het totale rentepercentage, dient de stand van de basisrentelening ad € 12,92 miljoen te worden meegenomen als renterisico op de vaste schuld.

Uit bovenstaand overzicht kan worden afgeleid dat het waterschap voldoet aan de toets van de renterisiconorm. De berekening van de renterisiconorm is eveneens opgenomen in bijlage H.

Kredietrisico's op verstrekte geldleningen zijn niet aan de orde, omdat geen leningen van dien aard aan derden zijn en naar verwachting ook niet worden verstrekt.

Het liquiditeitsrisico wordt beperkt door de treasuryactiviteiten te baseren op een liquiditeitsprognose met een looptijd van minimaal een jaar.

Het koersrisico op buitenlandse valuta is voor de reguliere activiteiten nihil aangezien het waterschap betalingen en ontvangsten verricht in euro's.

Waterschapsfinanciering

Conform het op 2 januari 2017 vastgestelde 'Treasurystatuut 2017' gelden bij het aantrekken van financieringen voor een periode van een jaar en langer de volgende uitgangspunten:

- slechts voor de uitoefening van de publieke taak worden financieringen aangetrokken
- financiering met externe financieringsmiddelen wordt zoveel mogelijk beperkt door primair de beschikbare interne financieringsmiddelen te gebruiken om het renteresultaat te optimaliseren;
- toegestane instrumenten bij het aantrekken van financieringen zijn onderhandse geldleningen, commercial paper (CP) en medium term notes (MTN).

Met betrekking tot het saldo- en liquiditeitenbeheer worden de in het Treasurystatuut 2017 opgenomen richtlijnen strikt nageleefd.

Kasbeheer

Om de kosten voor het geldstroomverkeer te kunnen beperken, wordt de gehanteerde beleidslijn voortgezet. Dit betekent dat het liquiditeitsgebruik beperkt wordt door de geldstromen op waterschapsniveau op elkaar af te stemmen, het betalingsverkeer door één bank (NWB) elektronisch te laten uitvoeren en de betalingsopdrachten uitsluitend centraal door financiën te laten verwerken.

5.5.6 Het weerstandsvermogen

Weerstandscapaciteit bestaat uit de middelen en mogelijkheden waarover de organisatie beschikt of kan beschikken om risico's die niet op enige andere manier zijn afgedekt binnen de begroting op te kunnen vangen. Bij de bepaling van de weerstandscapaciteit worden de reserves (vooral de algemene reserves), de post onvoorzien, de belastingcapaciteit en bezuinigingsmogelijkheden betrokken. De relatie tussen de omvang van de financiële restrisico's (geïntariseerde risico's, na het nemen van preventieve, repressieve en correctieve maatregelen) en de weerstandscapaciteit wordt aangeduid als weerstandsvermogen.

Schematisch kan het weerstandsvermogen als volgt worden weergegeven:

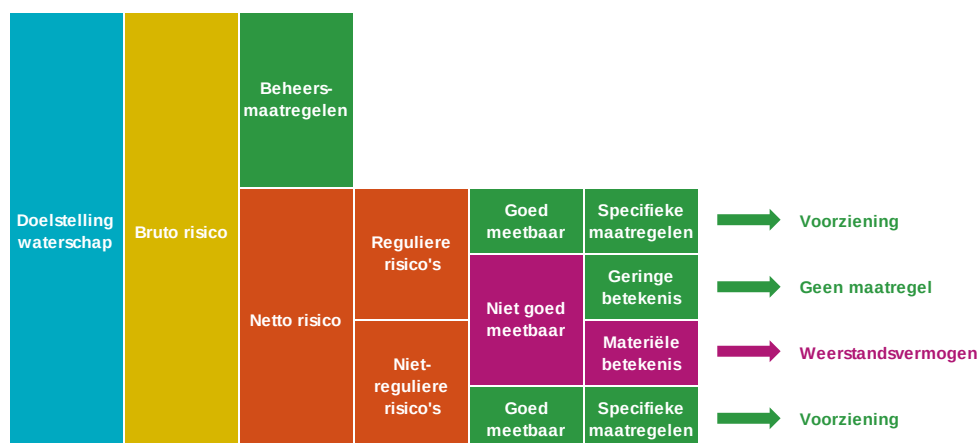

Indien weerstandsvermogen aanwezig is, wordt voorkomen dat elke financiële tegenvaller dwingt tot directe begrotingsmaatregelen zoals bezuinigingen of inkomstenverhogende maatregelen. Hierdoor wordt voorkomen dat de door het bestuur vastgestelde kaders en de programmadoelstellingen schoksgewijs dienen te worden aangepast.

Risico's

Op grond van de BBWW dient het waterschap jaarlijks in de begroting en jaarrekening een afzonderlijke paragraaf op te nemen waarin wordt ingegaan op het weerstandsvermogen waarbij een relatie dient te worden gelegd tussen risico's en weerstandscapaciteit.

Samengevat kunnen de risico's en het weerstandsvermogen als volgt schematisch met elkaar in verband worden gebracht.

Risicomanagement

Het in beeld brengen van risico's en getroffen beheersmaatregelen vormt een belangrijk onderdeel van risicomanagement. Eind 2017 is voor Waterschap Limburg een nieuw risicomanagementsysteem ontwikkeld dat in 2018 zal worden geïmplementeerd.

Risico inventarisatie 2017

Omdat de bepaling van het benodigde weerstandsvermogen aan de hand van risicomanagement een jaarlijks terugkomende actie wordt, zal in de eerste helft van 2018 een risico-inventarisatie worden uitgevoerd. De uitkomst hiervan vormt dan de basis voor het weerstandsvermogen van Waterschap Limburg.

De stand van de 'algemene reserve watersysteembeheer en zuiveringsbeheer' ultimo 2017 van Waterschap Limburg is € 8.150.930 en wordt in afwachting van de uitkomst van de risico inventarisatie die begin 2018 wordt uitgevoerd vooralsnog voldoende geacht om risico's te kunnen opvangen.

Om toch een beeld te geven van de risico's die zich kunnen voordoen zijn onderstaand een aantal belangrijke financiële en inhoudelijke risico's nader toegelicht.

Financiële risico's

Opbrengst watersysteemheffing

Aangezien de berekening van de tarieven watersysteemheffing, naast de 'prognose opbrengst waterschapsheffingen' die jaarlijks voor de begroting door de BsGW wordt afgegeven, gebaseerd is op prognosegegevens kan dit in de realisatie (lees: belastingoplegging) afwijken.

Opbrengst zuiveringsheffing

Het aantal vervuilingseenheden in ons beheergebied is de basis voor de heffing van de opbrengst zuiveringsheffing. Dit aantal is gebaseerd op de 'prognose opbrengst waterschapsheffingen' die jaarlijks ten behoeve van de begroting door de BsGW wordt afgegeven. Omdat de afwikkeling van de zuiveringsheffing een periode van vijf jaar omvat en hierbij sprake is van voorlopige en definitieve aanslagen, kan de realisatie over de hele periode afwijken.

Oninbaar / kwijtschelding

Voor oninbaarheid is in het verslagjaar een percentage gehanteerd van 0,5% van de opbrengst waterschapslasten. Het effect van oninbaarheid is echter, gelet op het heffing- en invorderings-traject, pas na enkele jaren duidelijk. Ook niet beïnvloedbare factoren kunnen een effect hebben op de oninbaarheid, zoals de gevolgen van de economische situatie en hogere aanslagen. Dit is ook van toepassing op de kwijtschelding, waarbij de economische situatie eveneens een belangrijke rol speelt.

Renterisico's

Renterisico's spelen bij de beoordeling van financieringsvraagstukken een belangrijke rol. Aangezien de rentepercentages van de geldleningportefeuille voor de restantlooptijd van de geldleningen vastliggen, is bij het renterisico sprake van een korte termijnrisico. Plotselinge rentestijgingen kunnen tot een incidenteel tekort leiden op de begrote rekeningcourantrente. Door het (eventueel) afsluiten van nieuwe langlopende geldleningen neemt het risico enigszins toe. De rentelasten worden verantwoord op de hulpkostenplaats kapitaallasten en verdisconteerd in het renteomslagpercentage.

Een stijging van de marktrente betekent een verhoging van de renteomslag en leidt tot een extra budgettaire last voor het waterschap. Voor het opvangen van mogelijke renteschommelingen is geen voorziening gevormd.

Waterschapsbedrijf Limburg / Belastingsamenwerking Gemeenten en Waterschappen

Het waterschap staat garant voor eventuele tekorten van WBL en BsGW voor zover dit de reservepositie (lees: weerstandsvermogen) van deze partijen, die tot stand is gekomen op basis van een risico-inventarisatie, overschrijdt. De netto risico's bij beide organisaties zijn in de Begroting 2018 WBL en BsGW op basis van een risico-inventarisatie op € 2.700.000 voor WBL (per ultimo 2015) en € 593.000 voor BsGW (per ultimo 2016) en vormen de basis voor de hoogte van de algemene reserve.

Wet modernisering vpb-plicht overheidsondernemingen

Op 26 mei 2015 heeft de Eerste Kamer het wetsvoorstel 'Wet modernisering vpb-plicht overheidsondernemingen' aangenomen. De wet is in werkingen getreden met ingang van boekjaren die aanvangen op of na 1 januari 2016 en betekent dat publiekrechtelijke rechtspersonen belastingplichtig worden voor de vennootschapsbelasting, voor zover zij een onderneming drijven. Het uitgangspunt voor de belastingplicht van overheidsondernemingen wordt hiermee omgedraaid ten opzichte van de huidige situatie.

Op grond van huidige wetgeving geldt dat overheidsondernemingen niet belastingplichtig zijn, tenzij zij een in de wet genoemde belaste activiteit uitoefenen. Volgens de nieuwe wetgeving per 1 januari 2016 worden overheidsondernemingen belastingplichtig, tenzij een wettelijke vrijstelling van toepassing is. Volgens deze wet moeten overheden die winst of structureel overschotten behalen met activiteiten die concurreren met de markt vennootschapsbelasting gaan betalen.

Om de impact van de oriëntatie op de gevolgen van de nieuwe wetgeving en de impact van de implementatiefase en de daaraan gerelateerde administratieve en financiële lasten te beperken hebben de koepelverenigingen VNG, IPO, UvW, het Ministerie van Financiën en de Belastingdienst de handen ineengeslagen. De samenwerking met als naam Samenwerking vennootschapsbelasting lokale overheden (SVLO) heeft als doel de nieuwe fiscale verplichtingen in kaart te brengen en overheden te ondersteunen met praktische hulpmiddelen. Op lokaal niveau werken Waterschap Limburg en Waterschapsbedrijf Limburg samen in dit dossier waarbij wij ons conformeren aan de voorgestelde werkwijze zoals het SVLO voorstelt.

Op basis van een opgestelde inventarisatie in 2016, getoetst door Ernst & Young belastingadviseurs LLP, zijn voor de (voormalige) waterschappen WRO en WPM geen vpb-plichtige activiteiten gedefinieerd. Op basis van deze bevindingen is de Belastingdienst in oktober 2016 een verzoek voorgelegd over de afstemming van de totale vpb-positie van de beide voormalige waterschappen. Omdat per 1 januari 2017 sprake is van een nieuwe identiteit (Waterschap Limburg) geldt de afstemming alleen voor 2016. Indien zich in 2017 geen nieuwe activiteiten voordoen en de bestaande activiteiten geen wijziging ondergaan kan dit met een kort schrijven aan de Belastingdienst worden aangegeven, waardoor de bestaande situatie van kracht blijft. Dit is echter pas in de loop van 2018 duidelijk bij het opmaken van de jaarrekening 2017 van Waterschap Limburg.

Wet Houdbare overheidsfinanciën (Wet Hof)

Voor een nadere toelichting op de Wet Hof wordt verwezen naar paragraaf 5.5.8 EMU-saldo.

Inhoudelijke risico's

Schadeclaims/nadeelcompensatie

In 2014 en 2016 hebben grote delen van ons beheergebied overlast gehad van enerzijds hevige korte buien en anderzijds langdurige neerslag. Deze overlast is voor veel inwoners en bedrijven aanleiding geweest om een schadeclaim in te dienen dan wel om een verzoek om nadeelcompensatie te doen. De afhandeling van deze zaken is een tijdrovende klus, die grotendeels in 2018 zijn beslag zal krijgen.

Als waterschap zijn we verzekerd voor aansprakelijkheid die ons te verwijten valt. Van eventuele toegewezen claims komt slechts het eigen risico voor rekening van het waterschap. Toegewezen verzoeken om nadeelcompensatie zijn geheel voor rekening van het waterschap. Deze risico's komen ten laste van het project zolang een project nog niet financieel is afgesloten. Het financieel risico van de schadeclaims en de verzoeken om nadeelcompensatie wordt ingeschat tussen € 0 en € 650.000.

KRW derogatie

Verschuiving in de opleveringstermijnen van de KRW opgave biedt mogelijk personele en financiële ruimte (in de vorm van uitgestelde investeringen). De wenselijkheid hiervan en de praktische mogelijkheden worden uitgewerkt.

Omgevingswet en Keur/Legger

Voor het samenstellen van de Keur WRO en WPM tot Keur Waterschap Limburg is een inschatting gemaakt voor de benodigde capaciteit. De gevolgen van de Omgevingswet op deze nieuwe Keur zijn nog onvoldoende in te schatten. Het is een reëel risico dat de Keur aanzienlijk meer tijd gaat vragen van capaciteit van de organisatie.

Seniorenbeleid

Als veel gebruik wordt gemaakt van de seniorenregeling bestaat het risico dat aanvulling vanuit de markt niet voorhanden is (ic er zijn geen opvolgers te vinden). Dit risico is reëel gelet op de

geconstateerde hoge vacaturevraag in de watersector. Beheersmaatregel is dat (tijdelijk) toch gebruik moet worden gemaakt van inleenkrachten.

Afhaakproblematiek, bevolkingskrimp

Het verlies aan inkomsten vanwege bevolkingskrimp (met name geconstateerd in Zuid-Limburg) of door afhaken van grotere bedrijven die zelf gaan zuiveren is niet onrealistisch. Om in te spelen op deze krimp of mogelijke afhakers wordt de mogelijke inzet van Verdygo (modulaire zuivering) steeds prominenter. In de streefbeelden toekomstvisie heeft ook dit aspect aandacht gekregen.

Ontbreken financiële middelen bij gemeenten voor opgave Water in Balans

In verband met de gemeenteraadsverkiezingen in 2018 kan de prioritering van het gemeentelijk budget anders uitvallen als nu aangenomen (verschuiving in gemeentebegrotingen, begrotingsverhogingen zijn eveneens niet populair). Ook de bestuurlijke aandacht ligt mogelijk niet bij de wateropgaven. Risico voor Water in Balans is dat gemeenten de financiële middelen niet of pas later beschikbaar hebben. Het gevolg voor de eigen organisatie kan zijn dat onze geplande investeringen dan ook achter blijven. Beheermaatregel kan zijn om het gemeentelijk aandeel voor te financieren.

Aanbesteding onderhoud (regio Midden en Noord)

De praktijk leert dat een aanbesteding afwijkt van de begroting. Bij deze aanbesteding kan dit risico zitten in bijvoorbeeld kortere doorlooptijd bestekken, marktwerking en uitbreiding werkpakket. De omvang van dit risico zal volgend jaar blijken.

5.5.7 Verbonden partijen

Definitie

Partijen worden als verbonden beschouwd indien de ene partij de zeggenschap over de andere partij bezit of belangrijke invloed kan uitoefenen op de financiële en operationele beslissingen van de andere partijen (bron: Richtlijn voor de accountantscontrole, RAC 550). Verbonden partijen zijn privaot- of publiekrechtelijke organisaties, waarin het waterschap een bestuurlijk en financieel belang heeft. Voorbeelden hiervan zijn deelnemingen in vennootschappen (NV, BV), gemeenschappelijke regelingen (GR's) en (andere) rechtspersonen. Een bestuurlijk belang houdt in dat het waterschap op enigerlei wijze zeggenschap heeft (een zetel in het bestuur of stemrecht). Een financieel belang betekent dat het waterschap financiële middelen ter beschikking heeft gesteld, die ze kwijt is in geval van faillissement van de organisatie en/of als financiële problemen bij de verbonden partij verhaald kunnen worden op het waterschap.

Waterschapsbedrijf Limburg (WBL)

Het WBL is een volledige dochter van Waterschap Limburg. Het is een gemeenschappelijke uitvoeringsorganisatie waarvan de wettelijk kaders vastliggen in de 'Gemeenschappelijke Regeling Waterschapsbedrijf Limburg'. Voor een uitgebreide toelichting zie hoofdstuk 5.7.

Belastingsamenwerking Gemeenten en Waterschappen (BsGW)

De BsGW is een gemeenschappelijke uitvoeringsorganisatie waarvan de kaders vastliggen in de 'Gemeenschappelijke Regeling Belastingssamenwerking Gemeenten en Waterschappen'. Voor een uitgebreide toelichting zie hoofdstuk 5.6.

Nederlandse Waterschapsbank NV (NWB-bank)

Waterschap Limburg is één van de partijen die aandelen heeft in de NWB-bank. De bank richt haar diensten exclusief op de overheidssector. De NWB-bank financiert provincies, gemeenten en waterschappen en verstrekt langlopende kredieten aan instellingen voor de volkshuisvesting, de gezondheidszorg en het onderwijs. Verder financiert de bank overheidsbedrijven die werkzaam zijn op het gebied van water en milieu. Voor de waterschappen is de bank huisbankier met diensten als betalingsverkeer, electronic banking en consultancy.

De vennootschap wordt bestuurd door een directie die bestaat uit twee of meer directeuren. De raad van commissarissen bestaat uit minimaal zeven en maximaal elf leden en houdt onder meer toezicht op de directie. In de algemene vergadering van aandeelhouders heeft elk aandeel A één stem en een aandeel B vier stemmen. Het waterschap heeft 2.401 aandelen A en 299 aandelen B.

Het Waterschapshuis (HWH)

Waterschap Limburg is één van de 21 deelnemende waterschappen die participeert in de Gemeenschappelijke Regeling Het Waterschapshuis. 'HWH' fungeert als ondersteunende organisatie en aankoopcentrale voor de waterschappen en levert zodoende een bijdrage aan het verbeteren van de informatie- en de bedrijfsprocessen van de waterschappen ter bevordering van de kwaliteit en efficiëntie van de taakuitvoering door de waterschappen.

Het Gegevenshuis

Het Gegevenshuis is een openbaar lichaam op basis van de Wet Gemeenschappelijke Regelingen. De kerntaak is het integraal beheren van alle object- en ruimte gerelateerde (basis-)registraties en geometrie voor de deelnemers. Sinds 1 januari 2017 is Waterschap Limburg deelnemer van deze regeling. Via deze gemeenschappelijke regeling wordt Waterschap Limburg ontzorgd voor de wettelijke verplichtingen, die voortvloeien uit het bronhouderschap van de Basisregistratie Grootschalige Topografie (BGT). Het algemeen bestuur van de regeling bestaat uit de portefeuillehouders van de deelnemers. De stemverhouding is gebaseerd op de bijdrage aan Het Gegevenshuis. De bijdrage is gebaseerd op de feitelijke afname van producten en diensten. In 2018 bedraagt de bijdrage van Waterschap Limburg € 104.147.

5.5.8 EMU-saldo

Achtergrond EMU-problematiek

In het kader van een verantwoorde ontwikkeling van de economie en het monetaire stelsel binnen de landen die deelnemen aan de EMU (Economische en Monetaire Unie), is in het Verdrag van Maastricht een aantal afspraken gemaakt. Een belangrijke afspraak is dat het EMU-tekort (lees: overheidstekort) van een lidstaat niet hoger is dan 3% van het Bruto Binnenlands Product (BBP). Het EMU-saldo is opgebouwd uit het totaal van het Rijk, de sociale fondsen, gemeenschappelijke regelingen en de decentrale overheden. Indien de overheden in een jaar meer uitgeven dan ontvangen (op kasbasis) is sprake van een negatieve bijdrage aan het EMU-saldo.

Op basis van geldende afspraken mochten de medeoverheden in 2017 maximaal 0,3% van het Bruto Binnenlands Product (BBP) bijdragen in het maximale toegestane EMU-tekort van Nederland, zijnde 3%.

Deze ruimte wordt niet nader verdeeld over gemeenten, provincies en waterschappen, met als gevolg dat er voor 2017 geen formeel vastgestelde referentiewaarden op het niveau van individuele organisaties zijn. Over 2018 zijn nog geen afspraken over het EMU-saldo gemaakt omdat dit afhangt van het nieuwe kabinet.

Wet Hof

Europese afspraken over het beheersen van de EMU-saldi (voor begrotingstekort en schuld van de overheid) hebben ertoe geleid dat het Kabinet afspraken maakt met medeoverheden (provincies, gemeenten en waterschappen) met het oog op het Nederlandse EMU-saldo en deze in regelgeving vastlegt. Deze afspraken zijn in de Wet Houdbare Overheidsfinanciën (Wet Hof) vormgegeven en bevat regels over de begrotingsdiscipline van Rijk en decentrale overheden.

De verwachting is dat een nieuw kabinet snel na aantreden afspraken zal met de decentrale overheden over de ruimte in de kabinetsperiode 2018 tot en met 2021.

In de wet zijn o.a. de volgende afspraken verwerkt:

- Het Rijk stuurt alleen op het EMU-tekort voor alle decentrale overheden gezamenlijk (Provincies, Gemeenten en Waterschappen). Dit heeft tot voordeel dat hogere EMU-tekorten van ene groep decentrale overheden in een bepaald jaar gecompenseerd kunnen worden door lagere tekorten of overschotten van andere groepen.
- Sancties komen pas in beeld wanneer de norm wordt overschreden en nadat op alle cruciale momenten bestuurlijk overleg is gevoerd.
- De kern van de wet is bestuurlijk overleg waardoor een flexibel mechanisme is ontstaan. Alles is bespreekbaar in bestuurlijk overleg en de minister gaat ervan uit dat daarin altijd overeenstemming wordt bereikt. Pas als veelvuldig bestuurlijk overleg niet tot overeenstemming leidt zal de minister een voorgenomen besluit nemen dat aan de Tweede Kamer wordt voorgelegd.

Bij sturing op het EMU-saldo zijn voorbeelden van maatregelen voor de waterschappen onder meer:

- Investeringsniveau verlagen.
- Activering bijdrage HWBP beëindigen en bijdrage opnemen in de exploitatie of activeringstermijn verkorten (10 waterschappen hebben bijdrage HWBP in de exploitatie verwerkt, de overige 12 waterschappen activeren de bijdrage).

EMU-saldo 2018

In de begroting dient een specificatie van het eigen EMU-saldo te worden opgenomen volgens de begroting van het begrotingsjaar als de begroting van het vorige begrotingsjaar. De moeilijkheid bij de bepaling van het EMU-saldo is dat waterschappen, net als andere decentrale overheden, een ander boekhoudstelsel gebruiken dan waarop het EMU-saldo is gebaseerd. De waterschappen hanteren het baten- en lastenstelsel, terwijl het EMU-saldo is gebaseerd op transactiestelsel (lees: kasbasis). De informatie ten behoeve van het EMU-saldo moet dan ook een vertaalslag ondergaan.

Verder geldt dat bij de waterschappen de investeringen grote invloed op het EMU-saldo hebben, zeker omdat zij gemiddeld over alle waterschappen gezien een factor 3 groter zijn dan de jaarlijkse afschrijvingen.

Omdat het investeringsvolume van de waterschappen aanzienlijk is, en de verwachting is dat dit als gevolg van het Nationaal Bestuursakkoord Water nog wel enige tijd zo blijft, hebben de waterschappen per definitie een EMU-tekort.

Naast het eigen EMU-tekort zijn de waterschappen ook verantwoordelijk voor de EMU-saldi van de gemeenschappelijke regelingen waarin wordt deelgenomen. In het geval van ons waterschap zijn dit het WBL en de BsGW.

Bij ons waterschap is over 2018 sprake van EMU-tekort van € 23.597.000. Het integrale EMU-tekort waarbij rekening is gehouden met ons aandeel in de gemeenschappelijk regelingen bedraagt € 13.732.000 en is een direct gevolg van het positief EMU aandeel van het WBL.

Het tekort wordt vooral negatief beïnvloed door de bijdrage aan het HWBP van € 11.100.000. Het EMU-saldo ligt onder de indicatieve referentiewaarde (€ 23.100.000) van ons waterschap dat door de Unie van Waterschappen is berekend uitgaande van een ruimte van de waterschappen van 0,06% van het BBP.

De berekening van het EMU-saldo is opgenomen in bijlage I.

5.6 Belastingsamenwerking Gemeenten en Waterschappen

5.6.1 Relatie

Waterschap Limburg maakt voor de uitvoering van de belastingheffing gebruik van de diensten van de Belastingsamenwerking Gemeenten en Waterschappen (BsGW), opgericht 1 april 2011. Het is een gemeenschappelijke uitvoeringsorganisatie, waarvan de wettelijk kaders vastliggen in de 'Gemeenschappelijke Regeling Belastingsamenwerking Gemeenten en Waterschappen' (GR BsGW). De BsGW zorgt voor het volledig, tijdig, rechtmatig, juist en doelmatig heffen en innen van de lokale belastingen van de deelnemers. De oprichters en eerste deelnemers waren Waterschap Limburg (voorheen WRO en WPM) en de Gemeente Venlo, de zogenaamde 'founding fathers'.

Vervolgens zijn diverse gemeenten als deelnemer toegetreden, telkens per 1 januari:

- 2012: Bergen en Nederweert.
- 2013: Beek, Echt-Susteren, Leudal, Maasgouw, Nuth, Peel en Maas, Roerdalen, Roermond.
- 2014: Brunssum, Heerlen, Landgraaf, Maastricht, Onderbanken, Simpelveld, Sittard-Geleen, Stein en Voerendaal.
- 2015: Beesel, Eijsden-Margraten, Gennep, Gulpen-Wittern, Kerkrade, Meerssen, Schinnen, Vaals, Valkenburg aan de Geul en Weert.

Voor de verhouding deelnemers - totaal 31 - ten opzichte van de gemeenschappelijke regeling geldt de hoofdregel dat het beleid voor de aan de regeling opgedragen taken een bevoegdheid blijft van de deelnemers. Het bestuur van de gemeenschappelijke regeling heeft een uitvoerings- en voorbereidingsbevoegdheid. Daarmee is de regeling een vorm van afgeleid bestuur.

Aan de relatie met de BsGW wordt de nodige aandacht besteed. Onderdelen die aandacht verdienen zijn de begroting, de begrotingswijzigingen, de tussentijdse rapportages en de geldstroom van en naar de BsGW. Gelet op het belang hiervan zijn deze onderdelen naast de ontwikkelingen en de begroting in de volgende paragrafen nader uitgewerkt.

5.6.2 Ontwikkelingen

De BsGW werkt aan verdere optimalisering van het maatschappelijk rendement door in te zetten op minimaliseren van de uitvoeringskosten, optimaliseren van de belastingopbrengst, kwaliteit van de dienstverlening en risicospreiding van de bedrijfsvoering. Een van de onderdelen waardoor dit bereikt kan worden is de uitbreiding van het aantal deelnemers. Gelet op het aantal Limburgse gemeenten dat al deelnemer is, is uitbreiding beperkt.

5.6.3 Begroting

In artikel 24 van de GR BsGW is de procedure met betrekking tot de begroting beschreven. Deze geeft aan dat het dagelijks bestuur van de regeling jaarlijks voor 1 maart de ontwerpbegroting opstelt en deze, acht weken voordat deze aan het algemeen bestuur van de BsGW wordt aangeboden, toezendt aan de algemene besturen van de deelnemers (gemeenten en waterschappen). Deze kunnen dan hun zienswijze kenbaar maken.

Op grond van artikel 24 lid 4, dient het algemeen bestuur van de BsGW bij de vaststelling van de begroting, uiterlijk 30 juni, rekening te houden met de zienswijzen van de deelnemers. De begroting van de BsGW dient na de vaststelling, in ieder geval vóór 1 augustus, aan Gedeputeerde Staten te worden toegezonden. De deelnemers kunnen bij die gelegenheid hun zienswijze over de vastgestelde begroting bij Gedeputeerde Staten kenbaar maken.

In 2018 beoordelen wij de ontwerpbegroting van de BsGW over 2019 en geeft het algemeen bestuur een zienswijze hierover af. Deze beoordeling is naast een terugblik (lees: follow-up) op de zienswijze van vorig jaar opgebouwd uit drie componenten, te weten een procedurele, een algemene en een financiële beoordeling:

- Bij de procedurele beoordeling wordt getoetst of de ontwerpbegroting tijdig, te weten binnen de daarvoor gestelde termijn, is aangeboden aan het bestuur van ons waterschap.
- Bij de algemene beoordeling wordt getoetst of de begroting voldoet aan de eis om te kunnen komen tot een verantwoord bestuurlijk oordeel. Zijn de bestuurlijke marges zichtbaar gemaakt en wordt voldoende gelegenheid geboden om keuzes te maken.
- Bij de financiële beoordeling worden de financiële aspecten getoetst. Worden de financiële uitgangspunten en de meerjarenraming van vorig dienstjaar gehanteerd. Doen zich afwijkingen in positieve of negatieve zin voor en welke verklaring ligt hieraan ten grondslag.

Op basis van de bevindingen van deze beoordeling komt de zienswijze tot stand die het bestuur in staat stelt een standpunt over de ontwerpbegroting in te nemen.

5.6.4 Geldstroom

De geldstroom bestaat uit twee stromingen:

Van Waterschap Limburg naar BsGW

Vertrekpunt van deze geldstroom is de vastgestelde begroting van de BsGW. Na vaststelling van de begroting is het aandeel van de deelnemers een verplichte uitgave. De bijdrage 2018 van € 4.012.060 (afgerond € 4.012.100) wordt in 12 maandelijkse termijnen van € 334.338 betaalbaar gesteld. Verder is nog rekening gehouden met een bedrag van € 322.190 zijnde het aandeel van Waterschap Limburg in het aanvullen van het negatieve eigen vermogen van de BsGW. Ook voor de periode 2019 t/m 2022 handhaven we het laatst genoemde bedrag. Dit omdat naar verwachting de komende jaren een extra bijdrage gevraagd wordt vanwege aanstaande organisatieontwikkelingen. Wij vinden het zorgvuldig dit nu al te ramen, zodat we voorbereid zijn. Uitgangspunt is dat de tijdelijke extra bijdrage op termijn een structurele besparing op gaat leveren.

Van BsGW naar Waterschap Limburg

Deze geldstroom bestaat uit de onderdelen 'aanslagoplegging en invordering' en 'goodwill en frictiekosten'.

Aanslagoplegging en invordering

De door BsGW geïncasseerde belastinggelden, de rechtstreekse inkomstenbron voor het waterschap, komt meteen ter beschikking aan het waterschap.

Het gevolg hiervan is dat het hieraan verbonden liquiditeitsrisico en het hieruit vloeiende renterisico bij het waterschap ligt. De afspraak is dan ook dat de ontvangsten van de belastingaanslag rechtstreeks ten goede komt aan het waterschap, behoudens € 100.000 voor corrigerende effecten op de aanslag. De aanslag 2018 wordt evenals voorgaande jaren gespreid opgelegd in het 1ste kwartaal 2018.

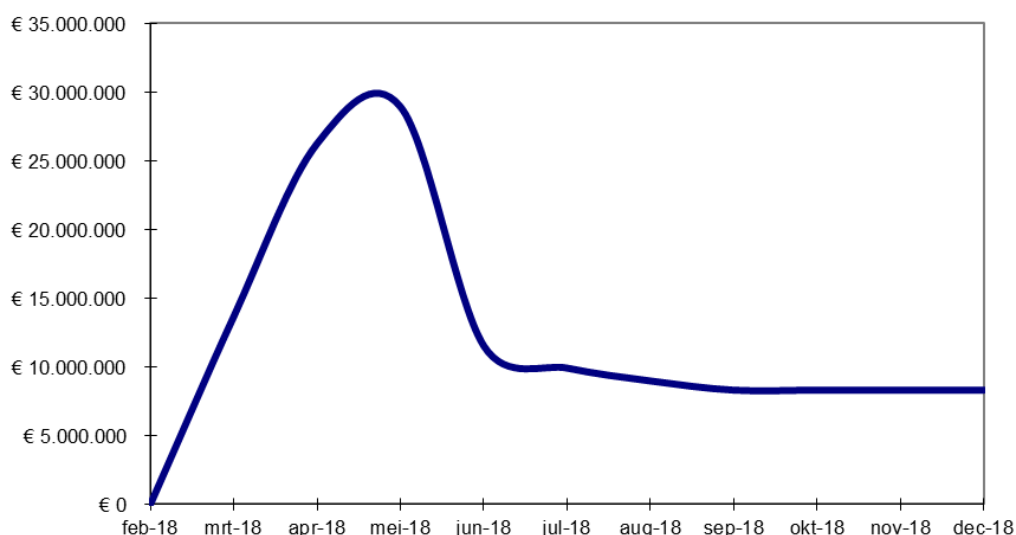
De op te leggen belasting wordt gecorrigeerd met een bedrag voor kwijtschelding en oninbaarverklaring.

Onderstaand wordt het verwachte ontvangstenpatroon, op basis van ervaringscijfers, weergegeven:

Ontvangstenpatroon belastingaanslag 2018	Procentueel	
	Periode	Cumulatief
2018		
maart	10,2%	10,2%
april	19,6%	29,8%
mei	21,6%	51,4%
juni	8,6%	60,0%
juli	7,4%	67,4%
augustus	6,7%	74,1%
september	6,2%	80,3%
oktober	6,2%	86,5%
november	6,2%	92,7%
december	6,2%	98,9%
2019		
januari tm december	1,1%	100,0%

Grafisch kan de belastingontvangst van de aanslag 2018 als volgt worden weergegeven.

Verloop belastingontvangsten aanslag 2018

Goodwill en frictiekosten

De 'founding fathers' worden door nieuwe toetreders gecompenseerd voor gedane investeringen door middel van een goodwillvergoeding van de betreffende toetreders (€ 12,50 per inwoner) en wordt in principe betaald in zes jaarlijkse termijnen, waarvan in overleg kan worden afgeweken. De vergoeding wordt op basis van het aandeel in de totaal gedane investering verdeeld:

Founding father	Gedane investering	
	Absoluut	Relatief
Waterschap Limburg	12.698.000	85,92%
Gemeente Venlo	2.080.000	14,08%
Totaal	14.778.000	100,00%

In 2018 wordt € 826.872 goodwill ontvangen:

Gemeente	Jaar toetreding	Betaal-termijnen	Goodwill totaal	2018
Bergen	2012	1	143.387	-
Nederweert	2012	6	179.132	-
Roermond	2013	6	603.249	100.541
Beek	2013	6	176.849	29.475
Leudal	2013	6	391.626	65.271
Nuth	2013	6	168.027	28.005
Maasgouw	2013	6	258.976	43.163
Echt-Susteren	2013	6	345.473	57.579
Roerdalen	2013	6	226.542	37.757
Peel en Maas	2013	6	464.758	77.460
Stein	2014	6	275.229	45.872
Maastricht	2014	4	955.459	-
Sittard-Geleen	2014	4	1.520.328	-
Belastingssamenwerking				
Gemeenschappelijke Belasting- en Registratiedienst (GBRD) *				
Weert	2014	4	1.858.617	-
Eijsden-Margraten	2015	6	521.865	86.978
Schinnen	2015	6	269.418	44.903
Valkenburg	2015	6	139.091	23.182
Meerssen	2015	2	178.917	-
Vaals	2015	6	206.704	34.451
Gulpen-Wittem	2015	6	104.692	17.449
Beesel	2015	6	155.546	25.924
Beesel	2015	6	146.275	24.379
Gennep	2015	2	185.665	-
Kerkrade	2015	6	506.895	84.483
Goodwill			9.982.720	826.872

* GBRD is een samenwerkingsverband van zes gemeenten uit Parkstad Limburg: Brunssum, Heerlen, Landgraaf, Onderbanken, Simpelveld en Voerendaal)

5.7 Waterschapbedrijf Limburg

5.7.1 Relatie

Waterschap Limburg maakt voor de uitvoering van het zuiveringsbeheer gebruik van de diensten van het Waterschapsbedrijf Limburg (WBL). Het WBL is een gemeenschappelijke uitvoeringsorganisatie waarvan de wettelijk kaders vastliggen in de 'Gemeenschappelijke Regeling Waterschapsbedrijf Limburg'. In de vergadering van het algemeen bestuur van 13 september jl. is besloten Waterschapsbedrijf Limburg in zijn huidige vorm als openbaar lichaam onder de gemeenschappelijke regeling voort te zetten

Voor de verhouding Waterschap Limburg ten opzichte van de gemeenschappelijke regeling geldt de hoofdregel dat het beleid voor de aan de regeling opgedragen taken een bevoegdheid blijft van het waterschapsbestuur. Het bestuur van de gemeenschappelijke regeling heeft een uitvoerings- en voorbereidingsbevoegdheid. Daarmee is de regeling een vorm van afgeleid bestuur. In de regeling zelf is aangegeven welke uitvoerende taken aan het WBL worden overgedragen. De beoogde bevoegdheidstoekenning aan het bestuur van de regeling wordt ingevuld via delegatie.

De verhouding tussen waterschap en regeling betekent in dit verband dat:

- de reikwijdte van de gedelegeerde bevoegdheid exact is omschreven;
- het waterschapsbestuur beleidsregels vaststelt voor de toepassing van bevoegdheden;
- WBL een algemene rapportageverplichting heeft via de verantwoordingscyclus (begroting en jaarrekening).

Voor de relatie met het WBL worden een aantal randvoorwaarden gehanteerd om te komen tot een goed functionerende uitvoeringsorganisatie:

- een helder waterschapsbeleid waarbinnen en waarmee het WBL aan de slag kan;
  - een goede onderlinge informatievoorziening tussen de organisaties waardoor een vaste opdracht- en verantwoordingscyclus kan groeien en past bij de beleidsverantwoordelijkheid van het waterschap en de uitvoeringsorganisatie;
  - een open en soepele samenwerkingshouding tussen de ambtelijke organisaties onderling vanwege de vele interacties in het dagelijkse werk tussen het systeem- en het ketenbeheer;
  - heldere werkafspraken over een praktische invulling van advies- en voorbereidings-taken van het bedrijf ten behoeve van de besluitvorming door het waterschapsbestuur;
- integrale productverantwoordelijkheid als één van de belangrijkste organisatorische uitgangspunten.

Aan de relatie met het WBL wordt de nodige aandacht besteed. Onderdelen die aandacht verdienen zijn de begroting, de begrotingswijzigingen en de tussentijdse rapportages. Gelet op het belang van de begroting wordt dit onderdeel naast de ontwikkelingen betreffende het zuiveringsbeheer in de volgende paragrafen nader uitgewerkt.

5.7.2 Ontwikkelingen

In verband met de fusie per 1 januari 2017 en de positie van het WBL is door het algemeen bestuur van Waterschap Limburg op 13 september 2017 besloten om de zelfstandige uitvoering van de uitvoering van de zuiveringstaak naar de toekomst toe te handhaven in de vorm van een gemeenschappelijke regeling.

Begroting

In artikel 19 van de Gemeenschappelijke Regeling WBL is de procedure met betrekking tot de begroting van het WBL beschreven.

De begrotingsprocedure geeft aan dat het dagelijks bestuur van het WBL de ontwerpbegroting acht weken voordat deze aan het algemeen bestuur van het WBL wordt aangeboden, toezendt aan de algemene besturen van de waterschappen. Deze kunnen dan hun zienswijze kenbaar maken. Op grond van artikel 19, lid 3, dient het algemeen bestuur van het WBL bij de vaststelling van de begroting rekening te houden met de zienswijzen van de waterschappen. De begroting van het WBL dient na de vaststelling, doch in ieder geval vóór 1 augustus, aan Gedeputeerde Staten te worden toegezonden. De waterschappen kunnen desgewenst bij die gelegenheid hun zienswijze over de vastgestelde begroting bij Gedeputeerde Staten kenbaar maken.

In 2018 beoordelen wij de ontwerpbegroting van het WBL over 2019 en geeft het algemeen bestuur een zienswijze hierover af. Deze beoordeling is naast een terugblik (lees follow-up) op de zienswijze van vorig jaar opgebouwd uit drie componenten, te weten een procedurele, een algemene en een financiële beoordeling:

- Bij de procedurele beoordeling wordt getoetst of de ontwerpbegroting tijdig, te weten binnen de daarvoor gestelde termijn, is aangeboden aan het bestuur van ons waterschap.
- Bij de algemene beoordeling wordt getoetst of de begroting voldoet aan de eis om te kunnen komen tot een verantwoord bestuurlijk oordeel. Zijn de bestuurlijke marges zichtbaar gemaakt en wordt voldoende gelegenheid geboden om keuzes te maken.
- Bij de financiële beoordeling worden de financiële aspecten getoetst. Voldoet men aan de financiële uitgangspunten en de meerjarenraming van vorig dienstjaar. Doen zich afwijkingen in positieve of negatieve zin voor en welke verklaring ligt hieraan ten grondslag.

Op basis van de bevindingen van deze beoordeling komt de zienswijze tot stand die het bestuur in staat stelt een standpunt over de ontwerpbegroting in te nemen.

Na vaststelling van de begroting van het WBL door het algemeen bestuur van het WBL is het aandeel van de beide waterschappen een verplichte bijdrage.

Op basis van de begrotingsbijdrage Waterschap Limburg van € 68.344.101 (afgerond € 68.344.100) wordt maandelijks € 5.695.342 betaald, de totale bijdrage gedeeld door 12 maanden.

5.8 De tarieven

De financieringsstructuur bestaat uit twee heffingen: een watersysteemheffing en een zuiveringsheffing (indirecte lozingen). Beiden zijn geregeld in de Waterschapswet. Daarnaast is de verontreinigingsheffing (directe lozingen op oppervlaktewater) op grond van de Waterschapswet blijven bestaan.

De kosten van de waterkwantiteit, de waterkering en het zogenoemde passieve kwaliteitsbeheer (zoals o.a. integraal waterbeheer, monitoring en sanering van verontreinigde waterbodems), worden gefinancierd uit de watersysteemheffing. Deze wordt opgebracht door inwoners en de eigenaren van gebouwde, ongebouwde onroerende zaken en natuurterreinen. De zuiveringsheffing is toegespitst op de kosten van de zuivering, het transport van afvalwater en de verwerking van het zuiveringsslib.

In verband met de fusie heeft het algemeen bestuur van Waterschap Limburg op 2 januari 2017 de 'Kostentoedelingsverordening Watersysteembeheer Waterschap Limburg 2017' vastgesteld die de basis vormt voor de berekening van de tarieven van het watersysteembeheer. De kostentoedeling dient éénmaal in de 5 jaar opnieuw te worden vastgesteld.

De opbrengstontwikkeling van de waterschapslasten 2018 blijft voor het gemiddelde van beide taken onder de stijgingspercentages zoals aangegeven in de Kadernota 2018 / Meerjarenraming 2018-2023.

Indien de opbrengstontwikkeling per taak inzichtelijk wordt gemaakt is bij de watersysteemheffing voor 2018 sprake van een stijgingspercentage met 9,2% en bij de zuiveringsheffing van een stijgingspercentage met 1,5%.

De belastingopbrengst kan als volgt worden weergegeven.

Belastingopbrengst	Begroting 2018
Watersysteemheffing	63.402.700
Zuiveringsheffing	76.433.300
Verontreinigingsheffing	357.200
Totaal	140.193.200

Voor de berekening van de tarieven 2018 zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- De geraamde opbrengst waterschapslasten op basis van de gezamenlijke Begroting 2017 van Waterschap Limburg aangepast met het stijgingspercentage van de watersysteemheffing (9,2%) en het stijgingspercentage van de zuiveringsheffing (1,5%).
- De voor het belastingjaar 2018 gehanteerde belastingmaatstaven, de bestandsvergelijking, de aannames van de nog op te leggen aanslagen en de ervaringsgegevens ten aanzien van de jaarlijkse ontwikkelingen daarin. De vertaling hiervan is verwoord in de notitie 'prognose opbrengst waterschapshoofden 2018' van de BsGW die als uitgangspunt bij de berekening is gehanteerd.

Watersysteemheffing

Naast de verhoging van de opbrengsten hebben bij de watersysteemheffing nog zes elementen invloed op de vast te stellen tarieven:

1. De kostentoedelingsverordening 2018 betreffende het watersysteembeheer.

Watersysteembeheer	Kostentoedelingsverordening 2018
Ingezetenen	40,00%
Zakelijk gerechtigden gebouwd	48,96%
Zakelijk gerechtigden ongebouwd	10,81%
Zakelijk gerechtigden natuurterreinen	0,23%
Totaal	100,00%

2. De tariefdifferentiatie voor verharde wegen waarbij een gedifferentieerd tarief wordt gehanteerd dat 400% hoger is dan het tarief voor het 'overig ongebouwd' (verhouding 1:5).
3. De rechtstreekse toedeling van categorie gebonden kosten aan de betreffende categorieën, te weten de perceptiekosten, de kosten van de wet WOZ en de kosten van verkiezingen.
4. Het reguliere accres en het effect van de hertaxatie bij het gebouwd als gevolg van de jaarlijkse herwaardering van de wet WOZ. Op basis van de voorlopige inzichten is uitgegaan van een waardestijging in het beheergebied van Waterschap Limburg 2,15% (te weten accres +0,15% en hertaxatie 2%).
5. De doorvertaling van de belastingbestanden op perceelniveau voor de categorie natuur en ongebouwd.
6. De ontwikkeling van het aantal ingezetenen.

Een direct gevolg van deze onderdelen is dat dit een complexe berekening van de tarieven tot gevolg heeft.

Bij de berekening van de belastingtarieven wordt volgens het beginsel van kostenveroorzaking het toerekenen van categoriegebonden kosten toegepast. Hierdoor worden o.a. de kapitaallasten van verkiezingen rechtstreeks toegerekend aan de categorie ingezetenen. Dit voordat wordt verdeeld naar de diverse categorieën op basis van het (algemeen) aandeel uit de kostentoedelingsverordening.

Voor het **gebouwd** is de tariefs- c.q. heffingsmaatstaf een percentage van de WOZ-waarde met een percentage van vier decimalen achter de komma:

$$\frac{\text{opbrengst categorie gebouwd}}{\text{totale WOZ-waarde in het waterschapsgebied}}$$

In verband met de jaarlijkse herwaardering van de WOZ is de waardepeildatum één jaar voor het begin van het kalenderjaar, waarvoor de WOZ-waarde geldt. De waardepeildatum voor het belastingjaar 2018 is dus 2017. Omdat de definitieve cijfers voor de ontwikkeling van de WOZ-waarde per individuele gemeente nog niet voorhanden zijn, is uitgegaan van de door de BsGW ontvangen indicatieve cijfers. Voor de effecten van de hertaxatie die gehanteerd zijn voor het belastingjaar 2018 is voor de ontwikkeling van de WOZ-waarde uitgegaan van een waardestijging in ons beheergebied van 2,15% (zie ook punt 4).

Voor het tarief van het **ongebouwd** en **natuur** geldt de volgende berekening:

$$\frac{\text{opbrengst ongebouwd / natuur}}{\text{aantal hectares ongebouwd / natuur}}$$

Bij de bepaling van het aantal hectares worden de waterschapseigendommen niet meegeteld. Deze zijn vrijgesteld van belastingheffing, wat vooral een verhogend effect heeft op de categorie ongebouwd omdat deze eigendommen grotendeels uit ongebouwde percelen bestaan.

Verder wordt in 2018 rekening gehouden met een afname van het aantal hectares ongebouwd.

Daarnaast is uit de bestandsafstemming c.q. vergelijking gebleken dat het aantal hectares natuur is toegenomen ten koste van het ongebouwd.

Voor wat betreft de **ingezetenen** kan nog worden vermeld dat het aantal ingezetenen (huishoudens) in 2018 wordt geprognosticeerd op 492.500 (2017 was 490.000) en tot stand is gekomen op basis van de realisatiegegevens over 2017.

Zuiveringsheffing

De zuiveringsheffing wordt geheven op basis van het aantal vervuilingswaarden, geproduceerd door woningen en bedrijven. Deze waarden worden uitgedrukt in vervuilingseenheden (ve's). De ve's voor woningen worden toegerekend op basis van een forfaitaire heffing (één- en meerpersoonshuishoudens). De ve's van bedrijven zijn voor 90% afhankelijk van variabele factoren en (jaarlijks) gebaseerd op de werkelijke vervuiling.

Het tarief van de zuiveringsheffing wordt als volgt bepaald:

$$\frac{\text{opbrengst zuiveringsbeheer}}{\text{aantal ve's indirecte lozingen}}$$

Het aantal indirecte lozingen 2018 wordt geraamd op 1.605.000 ve's (2017 was 1.599.500 ve's).

In 2017 is als gevolg van het positieve buitenlands migratiesaldo (arbeidsmigratie en instroom asielmigranten) sprake geweest van een lichte toename van het aantal inwoners binnen het beheergebied. Ondanks dat het aantal inwoners in 2018 binnen het beheergebied weer licht afneemt neemt het aantal woningen nog altijd toe. De toename van de woningvoorraad is het gevolg van een positief saldo van woningtoevoegingen (nieuwbouw, woonruimtesplitsing, bestemmingswijziging) en woningonttrekkingen (sloop, woonruimtesamenvoeging, bestemmingswijziging).

Uit de praktijk blijkt verder dat het aantal eenpersoonshuishoudens (1 ve) in ons beheergebied nog altijd toeneemt ten opzichte van de meerpersoonshuishoudens (3 ve's). In combinatie met de leegstand wordt hiermee het positieve effect van de toename van het aantal woningen teniet gedaan.

Bij leegstand doet zich de situatie voor dat indien een woning die bij het begin van het heffingsjaar leeg staat en pas in de loop van het jaar wordt bewoond een aanslag naar tijdsevenredigheid wordt opgelegd. Hierdoor heeft 'leegstand' niet een één op één effect op de afname van het aantal ve's. Hoe langer de gemiddelde periode van leegstand hoe hoger het negatieve effect op het aantal ve's. Voor de woningen wordt mede gelet op de realisatiecijfers 2017 een toename van 1.000 ve's verwacht.

Ondanks het feit dat bedrijven saneringsmaatregelen, optimalisatie van bedrijfsprocessen en verbetering aan eigen zuiveringsinstallaties hebben doorgevoerd neemt het aantal ve's in 2018 toe met 4.500 ve's. Dit is een direct gevolg van het verbeterd economisch klimaat en de toename van het aantal vervuilingswaarden in 2016 en 2017 door de ontwikkelingen bij enkele grote bedrijven.

Zoals al aangegeven is het aantal ve's ten opzichte van 2017 toegenomen met 5.500 ve's. Bij de zuiveringsheffing is sprake van een opbrengststijging (1,5%), die bij een gelijk aantal ve's tot een stijging van het tarief zou leiden. De toename van het aantal ve's (lees: teller/noemer effect) heeft echter een verlagend effect op het tarief.

Verontreinigingsheffing

De verontreinigingsheffing blijft bestaan voor directe lozingen. Het tarief voor de verontreinigingsheffing is gelijk aan het tarief van de zuiveringsheffing en wordt - evenals de zuiveringsheffing - geheven op basis van het aantal vervuilingswaarde die directe lozers (woningen en bedrijven) produceren. Het aantal ve's van de directe lozingen in 2018 is 7.500.

Dit aantal is gebaseerd op de realisatiegegevens, waarbij rekening is gehouden met de aanpassing van het zuiveringsproces van de DSM-Chemelot-locatie als gevolg van de pyrazolenproblematiek. Het gevolg hiervan is een verbetering van het zuiveringsrendement en een aanzienlijke afname van het geloosde aantal ve's. Ten opzichte van vorig jaar is dan ook sprake van een daling met 1.500 ve's. De opbrengst van deze heffing wordt in mindering wordt gebracht op het benodigde bedrag voor watersysteembeheer en heeft een positief effect op de tariefbepaling watersysteemheffing.

5.9 Voorstellen

Het algemeen bestuur van Waterschap Limburg;
gezien de Programmabegroting 2018 en de hierin gepresenteerde voorstellen;
gelet op het bepaalde in de artikelen 77, 100 en 101 van de Waterschapswet;
gezien het voorstel van het DB van 10 oktober 2017;

BESLUIT:

1. de Programmabegroting 2018 vast te stellen;
2. per programma voor 2018 een krediet te voteren conform onderstaand overzicht:

Programma	Netto krediet
Waterkeringen	€ 13.500.000
Watersysteem en -keten	€ 16.000.000
Bestuur en Organisatie	€ 1.000.000
Totaal programma's	€ 30.500.000

3. een sluitende Begroting 2018 te presenteren, € 808.700 te onttrekken aan de 'bestemmingsreserve frictiekosten', € 550.000 te onttrekken aan de 'bestemmingsreserve assetmanagement' en € 2.830.000 te onttrekken aan de 'egalisatiereserve ontwikkeling waterschapslasten zuiveringsheffing'.
4. de tarieven 2018 voor de watersysteemheffing, de zuiveringsheffing en de verontreinigingsheffing als volgt vast te stellen:

I Watersysteemheffing:	
Ongebouwd	
• openbare landwegen	€ 173,45 per ha
• overig ongebouwd	€ 34,69 per ha
Natuur	€ 3,46 per ha
Gebouwd	0,0249% van de WOZ-waarde
Ingezetenen	€ 53,25 per wooneenheid
II Zuiveringsheffing:	
Zuiveringsheffing	€ 47,62 per vervuilingseenheid
III Verontreinigingsheffing:	
Verontreinigingsheffing	€ 47,62 per vervuilingseenheid

Aldus besloten in de openbare vergadering van 29 november 2017.

De secretaris-directeur,

De dijkgraaf,

drs. H. Mensink

drs. ing. P.F.C.W. van der Broeck

6 Bijlagen

Bijlage A	Vaste activa
Bijlage B	Reserves en voorzieningen
Bijlage C	Vaste schulden
Bijlage D	Personeelslasten
Bijlage E	Renteomslag
Bijlage F	Kostenverdeelstaat
Bijlage G	Kostendragers, programma's, beleidsproducten incl. dekkingsmiddelen
Bijlage H	Treasury
Bijlage I	EMU saldo
Bijlage J	Investeringsoverzicht

Bijlage A Vaste activa

Omschrijving	Stand 31-12-2017			Mutaties2018				Stand 31-12-2018			Rente
	Aanschafprijs	Cumulatieve afschrijvingen	Boekwaarde	Vermeerderingen		Verminderingen	Afschrijving	Aanschafprijs	Cumulatieve afschrijvingen	Boekwaarde	
				Extern	Intern						
Financiële vaste activa											
* aandelen	354.329	-	354.329					354.329		354.329	Geen rente
Totaal financiële vaste activa	354.329	0	354.329	0	0	0	0	354329		354329	0
Immateriële vaste activa											
* afsluiten geldleningen	1.234.623	1.204.220	30.403				23.597	1.234.623	1.227.816	6.807	Geen rente
* onderzoek en ontwikkeling	869.109	626.746	242.363				148.411	869.109	775.157	93.952	-
* overige immateriële activa	7.058.618	4.019.881	3.038.737	4.194.000		580.000	1.306.657	10.672.618	5.326.538	5.346.080	-
* bijdragen aan activa in eigendom van:											-
- overheden	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
- overigen	144.317	140.484	3.833				3.833	144.317	144.317	-	-
- rijk	56.360.857	4.240.035	52.120.822	11.100.000			2.091.582	67.460.857	6.331.617	61.129.240	-
Totaal immateriële vaste activa	65.667.524	10.231.365	55.436.158	15.294.000	0	580.000	3.574.080	80.381.523	13.805.445	66.576.078	0
Materiële vaste activa											
* bedrijfsgebouwen	24.093.071	9.897.575	14.195.497				864.147	24.093.071	10.761.721	13.331.350	-
* gronden	12.827.967	3.757.718	9.070.249				179.342	12.827.967	3.937.060	8.890.907	-
* waterbouwkundige werken	242.586.633	110.790.056	131.796.577	17.998.000		6.456.000	8.025.986	254.128.633	118.816.042	135.312.591	-
* overige bedrijfsmiddelen	14.404.918	11.735.114	2.669.804	781.000		250.000	808.420	14.935.918	12.543.534	2.392.384	-
* machines, apparaten en werktuigen	5.331.484	4.546.237	785.247	300.000			283.983	5.631.484	4.830.221	801.264	-
* waterkeringen	19.183.757	3.206.345	15.977.412	88.450.000		82.152.000	378.442	25.481.757	3.584.787	21.896.970	-
Totaal materiële vaste activa	318.427.831	143.933.045	174.494.786	107.529.000	0	88.858.000	10.540.320	337.098.830	154.473.365	182.625.466	0
TOTAAL VASTE ACTIVA	384.449.683	154.164.410	230.285.273	122.823.000	0	89.438.000	14.114.400	417.834.683	168.278.810	249.555.873	-

Bijlage B Reserves en voorzieningen

	Stand 31/12/17	Mutaties in 2018					Stand 31/12/18	Rente toerekening 2018		
		Vermeerderingen		Verminderingen						
		Interne		Externe	Interne	Externe				
		Rente	Overige							
Algemene reserves										
Algemene reserve watersysteem- en zuiveringsbeheer (incl wettelijke reserve onderzoek en ontwikkeling conform art.2:365 lid 2 BW)	8.150.930						8.150.930	16.301	80500	0,2%
Totaal Algemene reserves	8.150.930	0	0	0	0	0	8.150.930	16.301		
Bestemmingsreserves tariefseglisatie										
Egalisatiereserve ontw. waterschapslasten watersysteemheffing	2.620.446						2.620.446	5.252	80500	0,2%
Egalisatiereserve ontw. waterschapslasten zuiveringsheffing	7.160.279						7.160.279	14.321	80500	0,2%
Totaal Bestemmingsreserve tariefegalisatie	9.780.725	0	0	0	0	0	9.780.725	19.573		
Bestemmingsreserves										
Calamiteiten watersysteembeheer	2.000.000						2.000.000	4.000	80500	0,2%
Riooloverstorten	3.541.749						3.541.749	7.084	80500	0,2%
Waterkwaliteit/NLP next Generation	300.000						300.000	600	80500	0,2%
Frictiekosten	5.791.070					4.791.070	1.000.000	5.991	80500	0,2%
Subsidies afkoppelen regenwater	1.933.664					1.000.000	933.664	2.867	80500	0,2%
Stimulering verbetering watersystemen; overstortregeling	1.540.081						1.540.081	3.080	80500	0,2%
Kennisontwikkeling systeeminnovatie mineralen	24.200						24.200	48	80500	0,2%
Stimulering klimaatadaptieve peilgestuurde drainage	103.311						103.311	207	80500	0,2%
Assetmanagement watersysteem	2.137.086						2.137.086	4.274	80500	0,2%
Totaal Bestemmingsreserves	17.371.161	0	0	0	5.791.070	0	11.580.091	28.151		
TOTAAL EIGEN VERMOGEN	35.302.816	0	0	0	5.791.070	0	29.511.746	64.025		
Voorzieningen										
Voorzieningen voor arbeidsgerelateerde verplichtingen										
Pensioen / uitkeringsverplichtingen	2.833.309					300.000	2.533.309	5.367	80500	0,2%
Persoonsgebonden basisbudget	176.150		350.000			300.000	226.150	402	80500	0,2%
Voorzieningen voor onderhoudswerkzaamheden										
Onderhoud kantoorgebouw Sittard	244.826		86.000			4.378	326.448	571	80500	0,2%
Onderhoud waterkrachtcentrale ECI	28.421		13.000			7.053	34.368	63	80500	0,2%
Onderhoud bedrijfspand Rijksweg Noord 305	56.824		56.000				112.824	170	80500	0,2%
Groot onderhoud kantoorgebouw Blerick	423.051		10.900			78.997	354.954	778	80500	0,2%
Onderhoud waterkeringen (Noord-en midden Limburg)	469.774		1.875.200			1.739.000	605.974	1.076	80500	0,2%
Onderhoud (Hoogwater)loods Horst	9.676		4.500			8.324	5.852	16	80500	0,2%
Onderhoud loods Nederweert	26.181		7.200			2.619	30.762	57	80500	0,2%
Voorzieningen voor claims van ingezetenen en bedrijven										
Voorziening natschade peilopzet Maas	1.287.881					100.000	1.187.881	2.476	80500	0,2%
TOTAAL VOORZIENINGEN	5.556.093	0	2.402.800	0	0	2.540.371	5.418.522	10.975		
Resultaat										
Exploitatiesaldo	0						0	0	80500	0,2%
TOTAAL RESULTAAT	0	0	0	0	0	0	0	0		

Bijlage C Vaste schulden

	Stand 31-12-2017	Mutaties in 2018			Stand 31-12-2018	Rente ten laste van 2018	Gemiddelden	
		Vermeer- deringen	Verminderen				Rente- voet	Restant looptijd
			Gewone aflossingen	Extra aflossingen				
Vaste schulden								
<i>* leningen opgenomen bij:</i>								
- Nederlandse Waterschapsbank	124.195.316		6.629.597		117.565.719	2.836.651	2,42%	19 jr
- Rabobank Nederland								
- SWAP / Rabobank International						-20.020		
- Bank voor Nederlandse Gemeenten	1.701.676		567.225		1.134.451	74.845	5,85%	2 jr
- A.S.N. Bank N.V.	6.240.000		480.000		5.760.000	225.623	3,87%	12 jr
Totaal vaste schulden	132.136.992	0	7.676.822	0	124.460.170	3.117.100		

Bijlage D Personeelslasten

Onderdeel	Begroting 2018			
	Antal fte	Salarissen	Sociale premies	Totaal personeelslasten
Bestuur	-	668.000	31.000	699.000
Bestuursondersteuning en concerncontrol	7,89	624.200	143.200	767.400
Programma watersysteem en -keten	150,19	8.358.100	2.213.400	10.571.500
Programma waterkeringen	53,62	3.314.200	884.800	4.199.000
Programma bestuur en organisatie	102,46	6.186.000	1.647.300	7.833.300
Subtotaal	314,16	19.150.500	4.919.700	24.070.200
Flexibel in te zetten personeel & wachtdiensten	3,34	994.800	62.000	1.056.800
Totaal	317,50	20.145.300	4.981.700	25.127.000

Bijlage E Renteomslag

Het rente-omslagpercentage wordt berekend door de totale lasten van het waterschap die samenhangen met de aangegane geldleningen te delen door de totale boekwaarde van de vaste activa.

De totale lasten bestaan uit de volgende componenten:

- 1 de over vaste geldleningen de te betalen rente;
- 2 de betaalde rente die verband houdt met kortlopende geldleningen (inclusief rekening-courant) die zijn aangegaan om vaste activa te financieren (in de begroting kan dit percentage worden geraamd door het financieringstekort te vermenigvuldigen met het percentage dat naar verwachting gedurende het begrotingsjaar voor kortlopende geldleningen verschuldigd zal zijn);
- 3 de bespaarde rente in verband met de eigen financieringsmiddelen van het waterschap (reserves en voorzieningen);
- 4 de afschrijvingen van de kosten van de geldleningen.

In de berekening dient worden uitgegaan van de gemiddelde boekwaarde van de activa, de gemiddelde stand van de geldleningen en de gemiddelde stand van de eigen financieringsmiddelen.

De berekening van het rente-omslagpercentage is als volgt:

1	Rente vaste geldleningen:	€	3.117.100,00
2	Rente financieringsmiddelen:		
	Gemiddelde financieringspositie:		
		31/12/17	31/12/18
	Totaal boekwaarde vaste activa	230.285.272,81	249.555.537,96
	Totaal lang vreemd vermogen	132.136.991,67	124.460.170,00
	Totaal eigen financieringsmiddelen	40.858.909,00	34.930.268,00
	Financieringsoverschot cq -tekort	-57.289.372,14	-90.165.099,96
	Betaalde rente die verband houdt met financieringstekort	-	-23.500,00
3	Bespaarde rente	-	75.000,00
4	Afschrijvingen van de kosten van de geldleningen	-	23.596,57
	Totale lasten die samenhangen met de aangegane geldleningen	€	3.192.196,57

Gemiddelde boekwaarde vaste activa na correctie

	31/12/17	31/12/18	Gemiddeld
Totaal boekwaarde vaste activa	230.285.272,81	249.555.537,96	239.920.405,00
Totaal buiten de rente-omslag houden	384.732,42	361.135,85	372.934,00
Gemid.boekwaarde vaste activa na correctie	229.900.540,39	249.194.402,11	239.547.471,00

Het rente-omslagpercentage bedraagt:

Lasten samenhangend met aangegane geldleningen	3.192.196,57		
Gemiddelde boekwaarde vaste activa na correctie	239.547.471,00		
		afgerond	1,33%

Bijlage F Kostenverdeelstaat

Programma's	Netto kosten voor doorberekening	Bijdrage WBL	Bijdrage BsGW	Doorberekende kosten					Totaal na doorberekening
				Kapitaallasten	Huisvesting	Ondersteunende producten	Indirecte kosten	Werkmaterieel	
Eigen plannen	454.100	355.642	-	58.581	-	164.003	2.296.601	-	3.328.927
Plannen van derden	618.000	-	-	-	-	223.199	1.705.116	-	2.546.315
Beheersinstrumenten watersystemen	-	-	-	8.011	-	-	784.833	-	792.844
Aanleg, verbetering en onderhoud watersystemen	6.764.600	-	-	10.487.839	409.245	2.443.119	7.624.981	994.829	28.724.613
Baggeren van waterlopen en saneren van waterbodems	368.000	-	-	-	-	132.905	25.334	-	526.239
Beheer hoeveelheid water	397.300	-	-	133.280	-	143.492	1.232.941	-	1.907.013
Calamiteitenbestrijding watersystemen	-	-	-	6.709	-	-	511.381	-	518.090
Monitoring watersystemen	1.233.900	-	-	332.975	-	445.639	1.852.476	-	3.864.990
Getransporteerd afvalwater	-	10.990.534	-	-	-	-	-	-	10.990.534
Gezuiverd afvalwater	-	39.483.049	-	-	-	-	-	-	39.483.049
Verwerkt slib	-	16.477.011	-	-	-	-	-	-	16.477.011
Toezicht	15.900	184.593	-	-2.077	-	5.741	2.997.997	-	3.202.154
Regulering lozingen	-	129.215	-	-	-	-	101.184	-	230.399
Werkmaterieel	600.600	-	-	4.337	-	-	638.599	-1.243.536	-
Watersysteem en -keten	10.452.400	67.620.044	0	11.029.655	409.245	3.558.098	19.771.443	-248.707	112.592.178
Eigen plannen	-	-	-	-	-	-	99.072	-	99.072
Beheersinstrumenten waterkeringen	31.200	-	-	295.644	-	11.269	608.602	-	946.715
Aanleg en onderhoud waterkeringen	2.406.800	-	-	3.400.881	-	869.245	1.024.014	248.707	7.949.647
Dijkbewaking en calamiteitenbestrijding	350.100	-	-	2.650	279.135	126.443	467.697	-	1.226.025
Beheer Keurkwartet en VTH-beleid	-	-	-	6.560	-	-	534.360	-	540.920
Vergunningen en meldingen	17.500	-	-	-	-	6.320	1.327.267	-	1.351.087
Adviezen vergunningen	-	-	-	-	-	-	339.998	-	339.998
Waterkering	2.805.600	0	0	3.705.735	279.135	1.013.277	4.401.010	248.707	12.453.464
Eigen plannen	142.700	-	-	157	-	51.537	354.825	-	549.219
Handhaving	-	-	-	-	-	-	572.758	-	572.758
Belastingheffing	1.700.000	-	3.131.693	-	-	-	-	-	4.831.693
Invordering	-	-	1.202.607	-	-	-	-	-	1.202.607
Bestuur	1.699.100	384.936	-	451.750	-	613.651	1.054.291	-	4.203.728
Externe communicatie	234.900	47.483	-	-	-	84.837	1.437.096	-	1.804.316
Kapitaallasten	17.283.000	-	-	-17.283.000	-	-	-	-	-
Indirecte kosten	24.139.500	-	-	-	1.905.993	9.802.336	-35.847.829	-	-
Huisvesting	1.519.600	-	-	1.074.773	-2.594.373	-	-	-	-
Ondersteunende beheerproducten	5.846.400	-	-	1.020.930	-	-15.123.736	8.256.406	-	-
Bestuur en Organisatie	52.565.200	432.419	4.334.300	-14.735.390	-688.380	-4.571.375	-24.172.453	0	13.164.321
Totaal	65.823.200	68.052.463	4.334.300	0	0	0	0	0	138.209.963

Onvoorzien WBL

291.637

Bijlage G

Kostendragers, programma's, beleidsproducten incl. dekkingsmiddelen

Programma's en beleidsproducten 2018	Totaal	Kostendrager		Bijdrage aan WBL	Kostendrager		Bijdrage aan BsGW	Kostendrager	
		Watersysteem beheer	Zuiverings beheer		Watersysteem beheer	Zuiverings beheer		Watersysteem beheer	Zuiverings beheer
Eigen plannen	3.328.927	2.396.505	932.422	355.642	-	355.642	-	-	-
Plannen van derden	2.546.315	2.546.315	-	-	-	-	-	-	-
Beheersinstrumenten watersystemen	792.844	792.844	-	-	-	-	-	-	-
Aanleg, verbetering en onderhoud watersystemen	28.724.613	28.724.613	-	-	-	-	-	-	-
Baggeren van waterlopen en saneren van waterbodems	526.239	526.239	-	-	-	-	-	-	-
Beheer hoeveelheid water	1.907.013	1.907.013	-	-	-	-	-	-	-
Calamiteitenbestrijding watersystemen	518.090	518.090	-	-	-	-	-	-	-
Monitoring watersystemen	3.864.990	3.864.990	-	-	-	-	-	-	-
Getransporteerd afvalwater	10.990.534	-	10.990.534	10.990.534	-	10.990.534	-	-	-
Gezuiverd afvalwater	39.483.049	-	39.483.049	39.483.049	-	39.483.049	-	-	-
Verwerkt slib	16.477.011	-	16.477.011	16.477.011	-	16.477.011	-	-	-
Toezicht	3.202.154	1.508.781	1.693.373	184.593	-	184.593	-	-	-
Regulering lozingen	230.399	88.511	141.888	129.215	-	129.215	-	-	-
Watersysteem	112.592.178	42.873.901	69.718.277	67.620.044	0	67.620.044	0	0	0
Eigen plannen	99.072	99.072	-	-	-	-	-	-	-
Beheersinstrumenten waterkeringen	946.715	946.715	-	-	-	-	-	-	-
Aanleg en onderhoud waterkeringen	7.949.647	7.949.647	-	-	-	-	-	-	-
Dijkbewaking en calamiteitenbestrijding	1.226.025	1.226.025	-	-	-	-	-	-	-
Beheer Keurkwartel en VTH-beleid	540.920	540.920	-	-	-	-	-	-	-
Vergunningen en meldingen	1.351.087	675.543	675.544	-	-	-	-	-	-
Adviezen vergunningen	339.998	169.999	169.999	-	-	-	-	-	-
Waterkering	12.453.464	11.607.921	845.543	0	0	0	0	0	0
Eigen plannen	549.219	549.219	-	-	-	-	-	-	-
Handhaving	572.758	286.380	286.378	-	-	-	-	-	-
Belastingheffing	4.831.693	3.858.291	973.402	-	-	-	3.131.693	2.158.291	973.402
Invordering	1.202.607	601.192	601.415	-	-	-	1.202.607	601.192	601.415
Bestuur	4.203.728	2.100.336	2.103.392	384.936	-	384.936	-	-	-
Externe communicatie	1.804.316	966.258	838.058	47.483	-	47.483	-	-	-
Bestuur en Organisatie	13.164.321	8.361.676	4.802.645	432.419	0	432.419	4.334.300	2.759.483	1.574.817
Programmatotaal	138.209.963	62.843.498	75.366.465	68.052.463	0	68.052.463	4.334.300	2.759.483	1.574.817
Onvoorzien WsL	+	275.100	275.100	-	-	-	-	-	-
Onvoorzien WBL	+	291.637	-	291.637	-	291.637	-	-	-
Vrije ruimte goodwill BsGW	+	165.000	165.000	-	-	-	-	-	-
Frictiekosten BsGW	+	-	-	-	-	-	-	-	-
Goodwill toetreders BsGW	-/-	826.900	537.500	289.400	-	-	-	-	-
Totaal netto kosten	138.114.800	62.746.098	75.368.702	68.344.100	0	68.344.100	4.334.300	2.759.483	1.574.817
Opbrengst waterschapsbelastingen	+	140.193.200	63.759.900	76.433.300	-	-	-	-	-
Correctie kwijtschelding	-/-	5.567.900	2.055.400	3.512.500	-	-	-	-	-
Correctie oninbaarheid	-/-	699.200	317.102	382.098	-	-	-	-	-
Onttrekking bestemmingsreserve frictiekosten	+	808.700	808.700	-	-	-	-	-	-
Onttrekking bestemmingsreserve assetmanagement watersysteem	+	550.000	550.000	-	-	-	-	-	-
Onttrekking bestemmingsreserve frictiekosten	+	2.830.000	-	2.830.000	-	-	-	-	-
Totaal dekkingsmiddelen	138.114.800	62.746.098	75.368.702						

Bijlage H Treasury

KASGELDLIMIET (x € 1.000)		2018
Begrotingstotaal		141.729
Percentage		23%
Kasgeldlimiet		32.598
Financieringstekort (-) / overschot (+)		42.104-
Ruimte (+) / overschrijding (-)		9.506-
TOETS RENTERISICONORM (x € 1.000)		2018
Renterisico op vaste schulden		
1a	Renteherziening vaste schulden o/g	12.920
1b	Renteherziening vaste schulden u/g	-
1	Netto herziening vaste schulden (1a - 1b)	12.920
2	Betaalde aflossingen	7.677
3 Renterisico op vaste schuld (1+2)		20.597
Renterisiconorm		
4.a	Begrotingstotaal	141.729
4.b	Het bij ministeriële regeling vastgestelde percentage	30%
4 Renterisiconorm (4ax4b)		42.519
Toets renterisiconorm		
4	Renterisiconorm	42.519
3	Renterisico op vaste schuld	20.597
5 Ruimte (+) / Overschrijding (-) (4-3)		21.922

Bijlage I EMU saldo

Onderdeel	2017 bedrag x € 1.000	2018 bedrag x € 1.000
1. Exploitatiesaldo voor bestemming reserves	- 6.500	- 4.189
2. Invloed investeringen		
- bruto-investeringsuitgaven	- 60.889	- 122.823
+ investeringssubsidies	+ 34.205	+ 89.438
+ verkoop materiële en immateriële vast activa	+ -	+ -
+ afschrijvingen	+ 13.614	+ 14.114
3. Invloed voorzieningen		
+ toevoegingen aan voorzieningen ten laste van de exploitatie	+ 765	+ 2.403
- onttrekkingen aan voorzieningen t.b.v. de exploitatie	- -	- -
- betalingen rechtstreeks uit voorzieningen	- 1.239	- 2.540
+ externe vermeerderingen van voorzieningen	+ -	+ -
4. Invloed reserves		
- betalingen rechtstreeks uit reserves	- -	- -
+ externe vermeerderingen van reserves	+ -	+ -
5. Deelnemingen en aandelen		
- boekwinst	- -	- -
+ boekverlies	+ -	+ -
EMU-saldo volgens begroting (+ overschot / - tekort)	- 20.044	- 23.597
Aandeel EMU-tekort gemeenschappelijke regelingen	2017 bedrag x € 1.000	2018 bedrag x € 1.000
- BsGW	- 10	- 10
- WBL	+ 2.239	+ 9.875
EMU-saldo gemeenschappelijke regelingen (+ overschot / - tekort)	+ 2.229	+ 9.865
INTEGRAAL EMU-TEKORT Waterschap Limburg	- 22.273	- 13.732

Bijlage J Investeringsoverzicht

INVESTERINGSOBSJECT PER PROGRAMMA													
PROJECT NR	AT	OMSCHRIJVING	AK	UITGAVEN				INKOMSTEN				GEVOTEERD KREDIET tm 2017	
				Realisatie tm 2016	2017	2018	Totaal	Realisatie tm 2016	2017	2018	Totaal	UITG	INK
P003101	30	Aansluiten oude Geulmeanders, Gulpen	*	141	25	101	267	4	-	-	4	-	-
P003102	30	Herinrichting Geul benedenstrooms kern Valkenburg fase 2 (Leeuw brouwerij)	*	91	75	537	703	-	-	-	-	-	-
P003103	30	Vispassage Epermolen	*	13	-	27	40	-	-	10	10	-	-
P003104	30	Vispassage Volmolen		242	100	1.142	1.484	12	25	425	462	890	209
P026401	30	Herinrichting Kanjel en Gele, gemeenten Meerssen en Maastricht	*	604	100	1.008	1.712	21	25	375	421	-	-
P034201	30	Vispassage Wittermolen Witterm	*	143	75	151	369	25	19	56	100	-	-
P057301	30	Vispassage Baalsbrugermolen Kerkrade	*	83	57	252	392	20	14	94	128	-	-
P080102	30	Rode Beek Susteren - Oud Roosteren	*	476	100	504	1.080	-	25	188	213	-	-
P086201	30	Herinrichting Geleenbeek Corio Glana algemeen		9.412	1.750	336	11.498	5.342	438	1.125	6.905	8.830	2.695
P115201	30	Herinrichting Sittardse Keutelbeek	*	87	300	672	1.059	-	-	-	-	-	-
P115202	30	Ontkluizing Keutelbeek Sittard, fase 1		44	930	7	981	-	233	-	233	1.035	-
P116901	30	Regenwaterbuffer Spaans Vonderen	*	1	20	20	41	-	-	-	-	-	-
P148302	30	Pilot retentiegebied Breevennen		-	10	605	615	-	-	225	225	86	-
P151401	30	Wellse Molenbeek	*	60	50	34	144	98	13	13	124	-	-
P181701	30	Tielebeek bovenloop	*	145	200	470	815	54	50	175	279	-	-
P254601	30	Loobeek tr. Venraysch Broek		364	350	1.444	2.158	27	-	2.400	2.427	2.813	-
P254602	30	Loobeek tr. De Spurkt		311	-	1.276	1.587	27	-	-	27	2.745	-
P282101	30	Herinr. Castenrayse vennen	*	232	50	101	383	-	-	-	-	-	-
P316101	30	Herinrichting Thornerbeek	*	128	100	34	262	128	25	13	166	-	-
P316801	30	Groote Molenbeek A73	*	1.663	50	691	2.404	573	13	257	843	-	-
P316802	30	Groote Molenbeek - Kasteelse bossen	*	18	20	336	374	-	5	125	130	-	-
P360007	30	Grondverwerving meandering waterlopen		886	200	235	1.321	-	-	-	-	3.005	-
PWSNW10	30	Vismigratiekelpunten		-	-	67	67	-	-	25	25	-	-
PWSNW2	30	Kwistbeek		-	10	134	144	-	3	50	53	-	-
PWSNW3	30	Kwistbeek monding		-	10	34	44	-	3	13	16	-	-
Projecten Beekherstel				15.145	4.582	10.218	29.945	6.333	891	5.569	12.793	19.404	2.905
P042401	30	Aanleg hoogwaterbescherming Slenaken	*	262	125	67	454	42	-	-	42	-	-
P065103	30	Maatregelen wateroverlast Roer		424	225	67	716	-	-	-	-	1.860	188
P096306	30	Dam de Dem		22	50	134	206	-	-	-	-	340	-
P360001	5	Voorbereiding maatregelen verhogen beschermingsniveau bebouwd gebied		449	1.000	100	1.549	-	250	25	275	1.600	-
P360002	30	Grondverwerving MVB100/BOOST	*	86	-	-	86	-	-	-	-	-	-
P360005	30	Vergroten buffers fase 3		1.763	1.700	34	3.497	9	425	13	447	3.230	-
P360012	5	Bos-Omar		283	65	50	398	-	-	-	-	403	-
PWSNW1	30	gebiedspilot eckeltsebeek 10km		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
PWSNW6	30	Wateroverlastmaatregelen Oirsbeek		-	-	134	134	-	-	50	50	-	-
PWSNW7	30	Wateroverlastmaatregelen Einighausen-Limbricht		-	-	101	101	-	-	38	38	-	-
PWSNW8	30	WiB Planuitwerking wateroverlastkelpunten		-	-	1.008	1.008	-	-	375	375	-	-
PWSNW9	30	WiB Grondverwerving		-	-	336	336	-	-	-	-	-	-
Projecten Waterveiligheid				3.291	3.165	2.031	8.487	50	675	501	1.226	7.433	188

INVESTERINGSOBJECT PER PROGRAMMA													
PROJECT NR	AT	OMSCHRIJVING	AK	UITGAVEN				INKOMSTEN				GEVOTEERD KREDIET tm 2017	
				Realisatie tm 2016	2017	2018	Totaal	Realisatie tm 2016	2017	2018	Totaal	UITG	INK
P261301	30	Heidsche Peel NLP		138	20	102	260	20	-	-	20	310	-
P360003	5	GGOR Heuvelland		446	75	-	521	334	19	-	353	675	506
P360022	30	Nieuw Limburgs Peil (NLP) Herstelmaatregelen		49	100	134	283	-	-	-	-	747	-
P360024	30	Nieuw Limburgs Peil (NLP) Subirrigatie		58	50	39	147	27	55	-	82	165	95
P360029	30	Nieuw Limburgs Peil (NLP) Streefbeeld Stroomgebiedsbrede Ecologische Systeem Analyse (SESA)		1	50	84	135	-	-	-	-	75	-
PWSNW11	30	Natte Natuurparels niet zijnde N2000		-	-	34	34	-	-	13	13	-	-
PWSNW12	30	PAS		-	-	160	160	-	-	160	160	-	-
PWSNW4	30	Noordervaart en Peelkanalen		-	-	67	67	-	-	-	-	-	-
Projecten Verdrogingsbestrijding				691	295	620	1.606	381	74	173	628	1.972	601
P003105	30	Herstel kademuren en vispassage Commandeursmolen		106	700	336	1.142	-	175	-	175	1.700	-
P360006	30	Kleine investeringswerken fase 3	*	100	100	2.297	2.497	-	-	-	-	-	-
P503002	5	Tractiemiddelen buitendienst		717	280	300	1.297	-	-	-	-	930	-
PWSNW13	30	Damwand oever roer, voorstad st jacob roermond		-	-	336	336	-	-	-	-	-	-
PWSNW14	15	Vervanging krooshekreiniger Niers		-	-	500	500	-	-	250	250	-	-
Projecten Vervanging en aanpassing assets				923	1.080	3.769	5.772	-	175	250	425	2.630	-
P000101	30	Herstel Maasmeanders		21	40	-	61	43	-	-	43	257	179
P000102	30	Verbetering waterverdeling Maasnielderbeek - Vijverpartijen Roermond		1.039	150	-	1.189	-	-	-	-	1.360	-
P000103	30	Herinrichting brongebied Maasnielderbeek		322	5	-	327	146	-	-	146	447	101
P026201	30	Sanering en herinrichting Oude Kanjel en Kanjel benedenstrooms Kanaal	*	221	-	-	221	-	-	-	-	-	-
P026202	30	Herinrichting Oude Kanjel (Fase 1: Iitteren - Geul)		316	-	-	316	156	-	-	156	541	339
P065101	30	Herinrichting van oude Roermeanders		852	10	-	862	512	-	-	512	643	455
P065102	30	Herinrichting en herstel oevers Roer		1.049	2	-	1.051	519	-	-	519	1.077	414
P071001	30	Herindeling Vlootbeek Aerwinkel - grens Nederland-Duitsland		1.577	10	-	1.587	1.125	-	-	1.125	3.083	1.497
P077801	30	Herinrichting Vulensbeek, fase 2	*	232	-	-	232	13	-	-	13	-	-
P078301	30	Herinrichting Middelsgraaf		3.679	200	-	3.879	1.052	-	-	1.052	4.113	1.560
P080101	30	Herinrichting Rode Beek, Jabeek Schinveld		505	900	-	1.405	180	276	-	456	3.500	-
P080103	30	Ontkluizing Rode Beek Brunssum		3.631	100	-	3.731	84	-	-	84	3.663	-
P086202	30	Herinrichting Geleenbeek Echt - Beekmonding + Sifon	*	235	-	-	235	-	-	-	-	-	-
P086203	30	Beekdalen Geleen		465	-	-	465	84	-	-	84	478	-
P086204	30	Herinrichting Geleenbeek Millen - Nieuwstadt	*	122	-	-	122	-	-	-	-	-	-
P086205	30	Herinrichting Geleenbeek Oud-Roosteren A2	*	1.045	6	-	1.051	-	2	-	2	-	-
P086206	30	Herinrichting Geleenbeek Katsbek Nieuwstadt - Oud Roosteren	*	967	2	-	969	-	1	-	1	-	-
P086207	30	Compartimeteringsdijk Oud-Roosteren		19	220	-	239	-	-	-	-	350	-
P096301	30	Herinrichting gedeelte Caumerbeek nabij Aambos		1.231	250	-	1.481	249	333	-	582	1.780	524
P096302	30	Opheffen overkluizing Caumerbeek, fase 1		895	-	-	895	-	-	-	-	853	-
P096303	30	Opheffen overkluizing Caumerbeek, fase 2		495	-	-	495	-	-	-	-	533	-
P096304	30	Opheffen overkluizing Caumerbeek, fase 3		644	3	-	647	161	-	-	161	1.050	-
P096305	30	Opheffen overkluizing Caumerbeek, fase 4/5		701	-	-	701	175	-	-	175	700	-

PROJECT NR	AT	OMSCHRIJVING	AK	INVESTERINGSOBJECT PER PROGRAMMA								GEVOTEERD KREDIET tm 2017	
				UITGAVEN				INKOMSTEN				UITG	INK
				Realisatie tm 2016	2017	2018	Totaal	Realisatie tm 2016	2017	2018	Totaal		
P098901	30	Aanleg regenwaterbuffer Nieuwhuis, Grijzegrubben te Nuth	*	47	-	-	47	-	-	-	-	-	-
P111701	30	Herinrichting Keutelbeek, kern Beek inclusief OAS		1.684	1	-	1.685	228	-	-	228	4.831	-
P118601	30	Wateroverlast stroomgebied Ur, Stein		521	15	-	536	118	-	-	118	545	140
P139001	10	Herinrichting Aalsbeek Holtmühle		272	-	-	272	108	-	-	108	272	50
P141001	30	Everlose Beek Omleiding		2.336	60	-	2.396	630	187	-	817	2.400	800
P141002	30	Everlose Beek Maasmonding		2.223	325	-	2.548	1.501	200	-	1.701	2.550	1.282
P146801	30	Sarsven/Banen		979	205	-	1.184	-	-	-	-	1.200	100
P147701	30	Aanpak Wateroverlast Niers		-	100	-	100	-	-	-	-	100	-
P148301	30	Oostrumse beek fase 3		466	30	-	496	96	-	-	96	546	131
P154801	30	Aanpassen watergang Griendtsveen		-	20	54	74	-	-	-	-	83	-
P156601	30	Finetuning Broekloop		36	-	-	36	-	-	-	-	30	-
P168401	30	Herinr.Leukerbeek fase 2		1.714	-	-	1.714	949	-	-	949	1.850	200
P177801	30	Herinrichting Schelkensbeek		792	1	-	793	107	-	-	107	799	161
P177802	30	Schelkensbeek duiker		43	-	-	43	18	-	-	18	70	-
P180601	30	Herinrichting Springbeek		720	578	-	1.298	306	-	-	306	1.300	351
P180602	30	Springbeek Maasmonding		689	100	-	789	236	46	-	282	1.100	500
P181702	30	Tielebeek; herinrichting benedenloop		1.163	5	-	1.168	657	-	-	657	1.660	640
P187501	30	Venlose Molenbeek Herinrichting		626	573	-	1.199	188	54	100	342	1.200	430
P192701	30	Meilossing, afronding herinrichting	*	38	-	-	38	-	-	-	-	-	-
P199901	30	WB21 Bestek 7 Winnerstraatlossing		446	6	-	452	34	-	-	34	570	-
P251501	30	Kabroeksebeek - duiker Horst		834	566	-	1.400	250	100	-	350	1.350	350
P251502	30	Kabroeksebeek - werkp pad America		265	200	77	542	-	-	-	-	580	-
P251503	30	Kabroeksebeek - Samenwerken Horst		328	-	-	328	40	-	-	40	370	-
P254501	30	Herinr.Oude Graaf/ret.vz.Sterksel.Aa		3.395	-	-	3.395	1.076	-	-	1.076	3.450	1.100
P254603	30	Loobeek en Afleid.kan herinr.		354	-	-	354	-	-	-	-	482	-
P254604	30	Loobeek tr. De Haag		1.908	20	-	1.928	1.177	-	-	1.177	2.900	1.386
P262701	30	Herinr.Haelensebeek Hhu-Nunhem		1.985	850	-	2.835	718	-	-	718	3.532	800
P263201	30	Elsbeek; wateroverlast Tongerlo		215	-	-	215	-	-	-	-	247	-
P316701	30	Herinrichting Teutebeek		582	4	-	586	486	-	-	486	661	440
P316800	30	Maasgaard Algemeen		181	2	-	183	-	-	-	-	187	-
P316803	30	Herinr.bvnlp.Gr.M.bk.Boksloot		1.337	100	-	1.437	499	-	-	499	1.536	542
P316804	30	Gr. Molenb traj. Peelw. A73		234	-	-	234	-	-	-	-	225	-
P316805	30	Modelverbetering Groote Molenbeek		178	-	-	178	-	-	-	-	235	-
P319401	30	Herinrichting Heukelomsebeek (2008)		770	2	-	772	223	-	-	223	1.771	707
P324401	15	Vervangen pompen in gemaal Ijzerenman		-	40	-	40	-	10	-	10	40	-
P325201	30	Herinrichting Lingsforterbeek		787	-	-	787	432	-	-	432	800	360
P360004	30	Vergroten buffers fase 2		3.503	5	-	3.508	1.444	-	-	1.444	3.879	1.500
P360009	15	Optimalisatie/modernisering meetnet		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
P360010	0	Voorbereidingskosten (VK) Watersysteemprojecten		-	-	-	-	-	-	-	-	10.000	-
P360011	5	Gebiedsgericht stand-still	*	162	-	-	162	-	-	-	-	-	-
P360013	0	Strategische grondverwerving (SGV) Watersysteemprojecten		1.579	-	-	1.579	-	-	-	-	15.000	-

INVESTERINGSOBJECT PER PROGRAMMA													
PROJECT NR	AT	OMSCHRIJVING	AK	UITGAVEN				INKOMSTEN				GEVOTEERD KREDIET tm 2017	
				Realisatie tm 2016	2017	2018	Totaal	Realisatie tm 2016	2017	2018	Totaal	UITG	INK
P360014	0	Strategische grondverwring proj.	*	3.839	600	-	4.439	-	-	-	-	-	-
P360015	0	Strategische grondverwerving verg.	*	0	-	-	0	-	-	-	-	-	-
P360016	0	Strategische grondverwerving - Grondwaterputten	*	9	-	-	9	-	-	-	-	-	-
P360017	0	Rente strategische grondvoorraad	*	1.235	-	-	1.235	-	-	-	-	-	-
P360019	30	WB21 toets 2015		36	150	168	354	-	38	63	101	2.030	-
P360020	5	Herijking projecten Watersysteem		51	46	-	97	-	-	-	-	100	-
P360021	0	Finetuning projecten beekherstel		1	10	90	101	-	-	-	-	100	-
P360023	30	Nieuw Limburgs Peil (NLP) St.Jansberg		214	14	-	228	157	-	-	157	240	195
P360025	30	Nieuw Limburgs Peil (NLP) Operationeel Bewakingsmeetnet		131	40	-	171	-	-	-	-	172	-
P360026	30	Nieuw Limburgs Peil (NLP) Wateroverlast Niers		60	-19	-	41	-	-	-	-	50	-
P360027	30	Nieuw Limburgs Peil (NLP) Groote Molenbeek Rieterdijk		4	-	-	4	-	-	-	-	255	-
P360028	30	Nieuw Limburgs Peil (NLP) Legger Streefpeilen		1	4	-	5	-	-	-	-	50	-
P360030	15	Vervanging gemalen/stuwen		481	140	-	621	-	-	-	-	621	-
P360031	30	Venherstel		379	-	-	379	-	-	-	-	400	-
P360032	10	Vastleggen 0 situatie herinrichting behoeft bk		469	8	-	477	-	-	-	-	554	-
P360034	5	Water in balans		-	345	1.155	1.500	-	-	-	-	1.500	-
P360035	5	Gebruik gebiedseigen grond in keringen en regenwaterbuffers		-	232	-	232	-	-	-	-	232	-
P360036	5	Uitwerking stappenplan Code Oranje		-	170	130	300	-	-	-	-	300	-
P360037	0	#Te verkopen gronden	*	37	-	-	37	-	-	-	-	-	-
P360038	5	Vervanging landmeetapparatuur		50	-	-	50	-	-	-	-	56	-
P399999	30	Correctie begroting (MIP) projecten Watersysteem		-	-2.400	-	-2.400	-	-	-	-	-	-
P503001	10	Vervanging meetapparatuur monitoring		199	-	-	199	-	-	-	-	190	-
PWSNW15	30	Vertraging 2018		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
PWSNW16	5	Data op orde		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
PWSNW17	5	Schoon water; kennisvergroten, monitoren en modelleren		-	-	250	250	-	-	-	-	-	-
PWSNW18	30	Beekmondigen		-	-	100	100	-	-	-	-	-	-
PWSNW19	30	Voldoende water = Peelkanalen		-	-	1.100	1.100	-	-	-	-	-	-
PWSNW20	30	(her)profilering beken		-	-	519	519	-	-	-	-	-	-
PWSNW21	15	Electro mechanische werken (stuwen/gemalen)		-	-	181	181	-	-	-	-	-	-
PWSNW5	30	Wateroverlastmaatregelen Meerssen		-	-	202	202	-	-	75	75	-	-
Projecten overig				60.853	5.046	4.026	69.925	16.178	1.247	238	17.663	99.627	17.233

* Betreft voorbereidingskosten watersysteemproject (krediet € 10.000.000, P360010)

PROGRAMMA WATERSYSTEEM EN -KETEN				80.903	14.168	20.664	115.735	22.942	3.062	6.731	32.735	131.066	20.927
P400001	30	Bijdrage kosten HWBP		45.486	11.711	11.100	68.297	-	-	-	-	57.175	-
P400002	5	Gegevensverzameling primaire waterkeringen		263	50	150	463	-	-	-	-	750	-
P400003	5	Uitvoeren veiligheidstoetsing waterkeringen		777	-	147	924	-	-	-	-	900	-
P400004	0	Gebiedsontwikkeling Ooijen Wanssum (GOW) - Cap. Planstudie		258	-	-	258	200	-	-	200	500	500
P400005	10	Vullen beheersregister waterkering		42	20	7	69	-	-	-	-	69	-
P400006	5	Opstellen beheerplan waterkeringen		117	-	-	117	0	-	-	0	100	-
P400007	0	#Programmateam Deltaprogramma Maas		996	133	-	1.129	1.110	19	-	1.129	1.110	1.110

INVESTERINGSOBJECT PER PROGRAMMA													
PROJECT NR	AT	OMSCHRIJVING	AK	UITGAVEN				INKOMSTEN				GEVOTEERD KREDIET tm 2017	
				Realisatie tm 2016	2017	2018	Totaal	Realisatie tm 2016	2017	2018	Totaal	UITG	INK
P400008	0	RVG - Restwerkzaamheden		5.641	1	-	5.642	5.712	-	-	5.712	6.140	6.140
P400009	0	Deltaprogramma Maas 2		-	555	555	1.110	-	555	555	1.110	1.658	1.658
P41****	30/0	HoogWaterBeschermsProgramma		12.643	13.240	62.980	88.863	6.737	11.800	56.682	75.219	34.804	31.428
P42****	0	Bestuursovereenkomst sluitstukkaden Maas		24.135	17.890	25.470	67.495	17.921	17.890	25.470	61.281	81.600	81.600
PWKNW1	5	Toetsing; cfrm besluitvorming Kadernota 2018		-	-	1.000	1.000	-	-	-	-	-	-
PROGRAMMA WATERKERINGEN				90.358	43.600	101.409	235.367	31.680	30.264	82.707	144.651	184.805	122.436
P501001	20	Huisvesting Waterschap Limburg		267	7.900	-	8.167	-	3.500	-	3.500	8.500	3.500
P501002	10	Kantoormeubilair/vloerbedekking 2016 Blerick		39	-	-	39	-	-	-	-	187	-
P502001	5	Activiteiten automatisering		119	203	-	322	-	-	-	-	166	-
P502002	5	TWI Investeringsprojecten Waterschap Limburg		718	86	-	804	-	-	-	-	923	-
P502003	5	Financieel systeem / Financieel syst.2016		42	3	-	45	-	-	-	-	83	-
P502004	5	Project Platform ZGW		585	65	-	650	-	-	-	-	659	-
P502005	5	Update Ibrahim		231	-	-	231	164	-	-	164	75	-
P502006	2	Vervanging mobiele data/telefoons		-	20	-	20	-	-	-	-	40	-
P502007	5	Personeels- en salarissysteem 2016 / PIMS		-	25	-	25	-	-	-	-	30	-
P502008	5	ICT vervanging diversen 2016		-	-	-	-	-	-	-	-	278	-
P502009	5	ICT vervanging laptops 2016		-	-	-	-	-	-	-	-	133	-
P502010	5	Migratie Office 2016		-	-	-	-	-	-	-	-	40	-
P502011	7	Continuïteitsplan ICT-buitenlocaties		-	-	-	-	-	-	-	-	31	-
P502012	5	Implementatie E-HRM/SA		69	-	-	69	-	-	-	-	115	-
P502013	5	Vervanging communicatiemiddelen 2016		-	25	-	25	-	-	-	-	29	-
P502101	5	Implementatie BGT		117	163	-	280	-	-	-	-	280	-
P502102	5	Innovatie met geo-informatie		295	15	-	310	35	-	-	35	348	-
P502103	5	Geografisch informatiesysteem		71	25	-	96	-	-	-	-	147	-
P502104	5	Voorziening GIS Apps		17	-	-	17	-	-	-	-	22	-
P504001	0	Bebording zwemwater		27	2	-	29	185	-	-	185	185	185
P504002	5	Uitvoeren RIE en gezondheidsonderzoek		-	20	-	20	-	-	-	-	20	-
PBONW1	5	Roadmap IV-projecten		-	-	650	650	-	-	-	-	-	-
PBONW2	10	Facilitaire investeringen		-	-	100	100	-	-	-	-	-	-
PROGRAMMA BESTUUR EN ORGANISATIE				2.598	8.552	750	11.900	383	3.500	-	3.883	12.290	3.685
TOTAAL PROGRAMMA'S				173.859	66.320	122.823	363.001	55.006	36.826	89.438	181.270	328.162	147.048